

การศึกษาวิเคราะห์จิตรกรรมที่ปรากฏในมหาภารตะ

โดย
พระมหาอภิชัย สัมฤทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาวិเคราะห์จริยศาสตร์ ที่ปรากฏในมหาภารตะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

AN ANALYTICAL STUDIES OF ETHICS IN THE MAHABHARATA

By

Phramaha Apichai SAMRID

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for Master of Arts (SANSKRIT STUDIES)

Department of Oriental Languages

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2020

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ การศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ ที่ปรากฏในมหาภารตะ
โดย อภิชัย สัมฤทธิ์
สาขาวิชา สันสกฤตศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ มั่งมีสุขศิริ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(รองศาสตราจารย์ ดร.พระราชปริยัติมุนี (เทียบ) มาลัย)

59116208 : สันสกฤตศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : จริยศาสตร์ พุทธจริยศาสตร์ มหาภารตะ

พระมหา อภิชัย สัมฤทธิ์: การศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ ที่ปรากฏในมหาภารตะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ มั่งมีสุขศิริ

การศึกษวิเคราะห์จริยศาสตร์ ในมหาภารตะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ทางจริยศาสตร์ 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางจริยศาสตร์ในมหาภารตะตามหลักจริยศาสตร์ของพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนา

ผลวิจัยพบว่า คำสอนทางจริยธรรม มีคุณค่าแก่มวลมนุษย์ในแง่ที่ว่าสามารถใช้เป็นหลักในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนทั้งหลายในสังคม ซึ่งกำหนดหน้าที่ของวรรณะ 4 ไวโนคัมภีร์ Manudharmasastra อย่างชัดเจน ซึ่งคนทุกคนที่เกิดมาสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามวรรณะทางสังคมอย่างสมบูรณ์

ดังนั้น ตามคติความเชื่อของศาสนาฮินดูถือว่า บุคคลใดก็ตาม ได้กระทำการต่างๆ โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของตนตามวรรณะ มีเจตนามุ่งรักษาความถูกต้อง ผดุงความยุติธรรมไว้ และทำด้วยความจงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า หากว่าบุคคลนั้น ได้ทำการฆาตกรรมใครก็แล้วแต่ ก็ถือว่าเป็นบาปแก่ผู้ทำ ดังทศนะที่ว่า กฎแห่งกรรมเป็นกฎที่ถูกกำหนดขึ้นโดยพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า พระองค์มีอำนาจเหนือกฎแห่งกรรม ซึ่งมีผลต่อมนุษย์ทุกคนและทรงเป็นผู้ควบคุมกฎนี้ให้ส่งผลต่อมวลมนุษย์ตามความประสงค์ของพระองค์

ส่วนพุทธจริยศาสตร์ มีทรรศนะว่า มวลมนุษย์อยู่ภายใต้กฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นกฎที่มีอยู่อย่างอิสระ เนื่องการควบคุมของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ดี ทำกรรมชั่วย่อมได้ชั่ว มุ่งเจตนาหรือความตั้งใจของผู้กระทำเป็นสำคัญ ถือว่าเป็นมูลเหตุของกรรม ซึ่งเป็นตัวนำไปสู่การริเริ่มปรุงแต่งให้ทำสิ่งต่างๆในชีวิตได้

59116208 : Major (SANSKRIT STUDIES)

Keyword : Ethics Ethical Buddhism Mahabharata

PHRAMAHA APICHAJ SAMRID : AN ANALYTICAL STUDIES OF ETHICS IN THE MAHABHARATA THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR SOMBAT MANGMEESUKSIRI, Ph.D.

The aim of analytical studies of ethics in the Mahabharata has 2 objectives : 1. To study the Hinduism doctrinal ,which is used as an ethical analysis tool, 2. To analysis ethical problems in the Mahabharata according to the ethics of Brahmin-Hindu and Buddhism.

The results of the research were as follows: Ethical teachings It is valuable to mankind in the sense that it can be used as a basis for peaceful coexistence in society. Affecting the lives of people in society Which clearly defines the duties of the 4th caste in the Manudharmasastra scriptures.

Therefore, according to Hindu beliefs, any person has done different things. Which is considered to be their duty according to the caste Intended to maintain accuracy Maintain justice And do it with loyalty to God. If that person Has murdered anyone. Was considered not a sin to the one who made it As in the view that The law of karma is a law that is established by God. He has power over the law of karma. Which affects all human beings and is the governing body of this law to affect mankind according to His will.

As for Buddhist ethics, human beings are subject to the law of karma. Which is a law that exists freely Beyond the control of God, one who does good works good, does evil works evil. To focus on the intention or the intention of the person doing it Considered the cause of karma Which leads to the initiative to make things in life.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยความเมตตาอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอระบุนามไว้เพื่อแสดงความขอบคุณดังต่อไปนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะนำข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดถึงการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาทางวิชาการ และได้ให้เวลาผู้วิจัยได้เรียบเรียงผลงานวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา อาจารย์ผู้สอนไวยากรณ์สันสกฤตเบื้องต้น ปาณินิไวยากรณ์ ซึ่งถือเป็นเบื้องต้นของการศึกษาค้นคว้าคัมภีร์ทางสันสกฤต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ กลิ่นนอก อาจารย์ผู้ให้คำแนะนำในการจัดหาข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์

พระราชปรีดีมิณี (รศ.ดร.พระมหาเทียบ มาลัย) กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ท่านได้ให้คำแนะนำ แนวทางในการแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คณาจารย์ สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้วิชาและมีส่วนสนับสนุนในการศึกษาและการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จตามเจตนารมณ์มา ณ โอกาสนี้

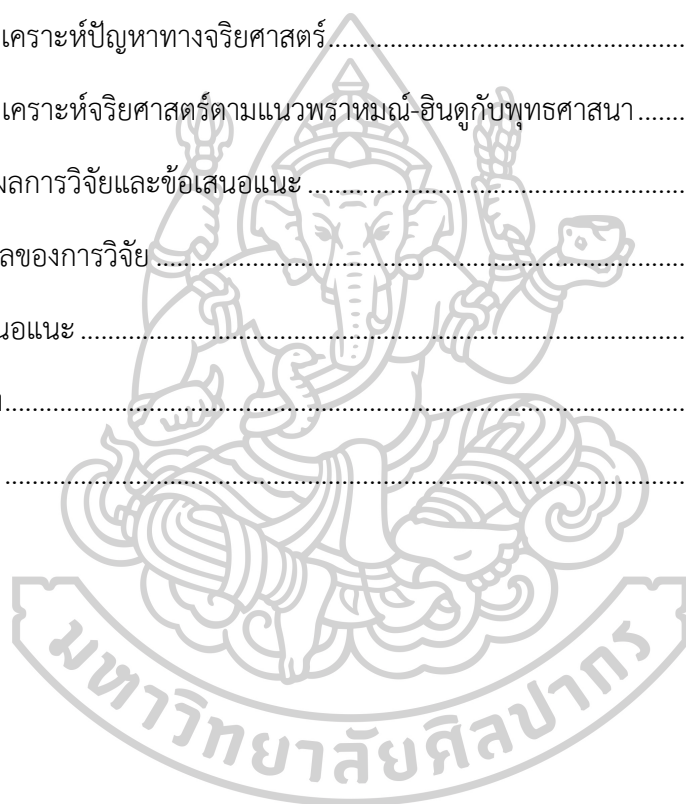
อภิชัย สัมฤทธิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	15
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์มหาภารตะ.....	16
2.1 ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์มหาภารตะ.....	16
2.2 ลักษณะทั่วไปของคัมภีร์มหาภารตะ.....	19
2.3 การแบ่งโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์มหาภารตะ.....	20
2.4 เนื้อหาสาระของคัมภีร์มหาภารตะ.....	22
บทที่ 3 เสน่ห์การตัดสินใจจริยธรรมในมหาภารตะ.....	35
3.1 ประวัติความเป็นมาจริยธรรมตามแนวคิดตะวันออก.....	35
3.2 ระบบของปรัชญาอินเดีย.....	36
3.3 กรรมและการเกิดใหม่.....	45

3.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิดใหม่.....	46
3.5 โมกษะหรือการหลุดพ้น.....	48
3.6 เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมตามแนวคิดตะวันออก.....	49
3.6.1 เกณฑ์จริยธรรมทางพราหมณ์-ฮินดู.....	51
3.6.2 เกณฑ์จริยธรรมตามแนวคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์.....	53
3.6.3 เกณฑ์จริยธรรมทางพุทธศาสนา.....	56
บทที่ 4 การวิเคราะห์ปัญหาทางจริยศาสตร์.....	61
4.1 การวิเคราะห์จริยศาสตร์ตามแนวพราหมณ์-ฮินดูกับพุทธศาสนา.....	62
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	88
5.1 สรุปผลของการวิจัย.....	88
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	89
รายการอ้างอิง.....	91
ประวัติผู้เขียน.....	100

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จริยศาสตร์ (Ethics) มุ่งศึกษาปัญหาเรื่องความดี ความยุติธรรม ว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น อะไรคือความหมายของชีวิต หรือว่าเราจะตัดการกระทำว่า ดีหรือชั่วได้อย่างไร จริยศาสตร์ทางศาสนา (Religious ethics) จึงหมายถึงบทบาททางศาสนาที่กำหนดว่าอะไรคือพฤติกรรมที่ดี ควรปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่ไม่ดี มีกล่าวถึงศาสนาโบราณ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม¹ นับเป็นแนวคิดเชิงบรรทัดฐาน (normative approach) มีหลักธรรมที่เป็นเกณฑ์ชี้วัดถูกผิด ดีชั่วอย่างตายตัวชัดเจน ตรงข้ามกับทัศนคติจริยศาสตร์สำนักอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ของซาร์ต เห็นว่า “มนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ หรือการเลือกที่จะเป็นในสิ่งที่ตนปรารถนา” หมายความว่า คนทุกคนเลือกให้คุณค่าแก่ตัวเองและต่างตัดสินใจได้ เพราะชีวิตจะไม่มีอะไรเลยนอกจาก “ชีวิตจะมีชีวิตอยู่” คนเราต้องตระหนักถึงเสรีภาพแห่งตนด้วยความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจใดๆ ของตนเอง แต่ไม่ยึดติดอยู่กับศรัทธาที่ผิดๆ เพราะมนุษย์มีเสรีภาพ และซาร์ตได้กล่าวว่า ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ต้องเปิดเผยให้เห็นว่ามีการดำรงอยู่ ถ้าไม่แสดงออกก็ถือว่า “ไม่มีการดำรงอยู่” เช่น การดำรงอยู่ของพระเจ้า ซึ่งซาร์ตกล่าวว่า “ไม่มีพระเจ้า - There is no God” และไม่มี “ชะตากรรมกำหนด - no determinism” มนุษย์แท้จริง คือ เสรีชน หรือเสรีภาพ (Man is free, Man is freedom) มนุษย์ถูกสาปส่งมาให้มีเสรีภาพ (Man is condemned to be free) Sarte² ปัญหาทางจริยศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากเกณฑ์ทางจริยศาสตร์ที่เป็นตัวชี้ว่า “ผลที่จะได้รับกับวิธีการนั้น อันไหนสำคัญกว่ากัน ถ้าผลที่ได้รับนั้นเป็นสิ่งที่ดีและเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายชอบ วิธีการใดๆ ก็ยอมนำมาใช้ได้หรือไม่ ผลดีที่จะได้นั้นมันทำให้วิธีการที่ผิดกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ นั่นก็คือผลที่จะได้รับกับหลักการอันไหนสำคัญกว่ากัน³

¹ ประเวศ อินทองปาน 2561,วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (ฉบับรวมเล่มที่ 7) พ.ศ. 2561, สถานภาพและบทบาทของสตรีเพศ ตามแนวจริยศาสตร์ทางศาสนา, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ), 67.

² ดูรายละเอียดใน “หนังสือ Nausea” Sarte Jean-Paul,1970, Existentialism and Humanism, (Paris: Nagel), 54-58.

³ วิทย์ วิศทเวทย์,ปรัชญาทั่วไปมนุษยโลก และความหมายของชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2555), 57.

มหาภารตะ (500 B.C.- 50 A.D.) เป็นเรื่องราวการทำสงครามระหว่างพี่น้องสองตระกูล คือ ฝ่ายปาณฑพและฝ่ายเคาธพ เรื่องราวจบลงด้วยชัยชนะของฝ่ายปาณฑพที่มีพระกฤษณะ เป็นผู้ช่วยเหลือ ด้วยความยาวถึงหนึ่งแสนโคลก แบ่งออกเป็น 18 บรรพ (ตอน) นับเป็นวรรณคดี มหากาพย์เรื่องหนึ่งที่สำคัญ ชาวอินเดียถือว่ามหาภารตะเป็น “อติหาสะ” หมายถึงพงศาวดารหรือตำนานซึ่งเคยเกิดขึ้นจริง แม้ว่าจะมีข้อสงสัยถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ก็ตาม⁴ การเล่าเรื่องมหาภารตะในช่วงแรกแสดงถึงวีรบุรุษนามว่ากฤษณะ ต่อมาเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้น ผู้เขียนจึงเล่าเรื่องสรรเสริญความอัศจรรย์พร้อมกับยกฐานะเป็นปางหนึ่งของเทพ สายจันทรวงศ์และผูกเรื่องกับพี่น้องปาณฑพและเคาธพ โดยอาศัยความขัดแย้งนำไปสู่สงครามเป็นตัวดำเนินเรื่องโดยพระกฤษณะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ⁵

อย่างไรก็ตาม มหาภารตะนับเป็นวรรณคดีที่สะท้อนแนวคิด วัฒนธรรมของชาวฮินดูได้อย่างดีเรื่องหนึ่ง รวมไปถึงอิทธิพลการแผ่ขยายทางวัฒนธรรมฮินดูสู่ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งจะเห็นได้จาก ศาสนสถาน ศาสนพิธี และความเชื่อ⁶ มหากาพย์มหาภารตะนับเป็นตำนานความเชื่อตามศาสนาพราหมณ์ฮินดู ซึ่งการกระทำที่มีเจตนาที่ทำไป เพื่อพระเจ้าโดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทนใดๆ เพื่อตนเองทั้งสิ้น เป็นการกระทำที่มีเจตนามุ่งเพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้า มีศรัทธาอย่างมั่นคงในพระเจ้า ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างเด็ดขาด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า หน้าที่นั้นเป็นจุดมุ่งหมายการกระทำของตัวเอง และเน้นหลักกฎแห่งกรรม ที่มีพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้วางกฎเกณฑ์และตัดสินผลของการกระทำนั้น ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติตามหลักโยคะ เพื่อรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า (อาตมัน) ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จัดเป็นการพันทุกข้ออย่างสิ้นเชิง ไม่ตกอยู่ในวังวนของความทุกข์อีกต่อไป⁷ สอดคล้องกับหลักวรรณะ 4 วรรณะพราหมณ์มีหน้าที่รักษาและอบรมสั่งสอน ค่านิยมและศีลธรรมทั้งปวง ได้รับเกียรติจากสังคมให้เป็นนักปราชญ์ วรรณะกษัตริย์ ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองและการรบเพื่อรักษาบ้านเมือง จากคตินิยมที่ว่า เป็นผู้ที่มีภาระเกี่ยวข้องอยู่กับ

⁴ Sen Amartya. (2005). Ramayana Book One, Boyhood. (New York : New York University Press), 16.

⁵ ศักดิ์ศรี แยมันดดา, “มหาภารตะ” เอกสารประชุมทางวิชาการเรื่อง “มหากาพย์มหาภารตะ : ความสัมพันธ์ที่มีต่อวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ 2” คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและชมรมบาลีสันสกฤต, 20-21 พฤศจิกายน 2543.

⁶ นาวิณ วรรณเวช. (2555). วารสารศิลปะศาสตร์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 2, การละเมิดความสำคัญต่อการเล่าเรื่องในมหาภารตะ,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 157-159.

⁷ กิ่งมาศ ทั้งสุวรรณ (2563) วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 3, เกณฑ์ตัดสินความดีในปรัชญาประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วต มิลล์ กับปรัชญาภควัทศิตา: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ , 3.

การใช้อำนาจ ส่วนพวกที่สามได้แก่ วรรณะไวศยะ (แพศย์) ผู้มีทรัพย์สินเงินทอง พ่อค้าวานิช ได้รับเกียรติน้อยกว่าพวกที่สอง⁸ และวรรณะศุทรมิหน้าทีรับใช้ในกิจการงานต่างๆ

โดยทั่วไปแก่คนในวรรณะทั้งสามข้างต้น⁹ ตามในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ หากท่านใด มีโอกาสได้อ่านมหาภารตะแล้วจะต้องระลึกว่าบริบทเหล่านั้นเป็นชัตติยธรรม อันมีพื้นฐานมาจากพราหมณ์-ฮินดู ย่อมมีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างจากพุทธธรรมเป็นแน่แท้ การอ่านอย่างมีวิจรรย์ญาณจึงจำเป็นอย่างมาก สำหรับความเข้าใจสภาพสังคม ความเป็นอยู่จากการอาศัย การแบ่งชั้นวรรณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยจากชาติพันธุ์ที่หลากหลายของชาวอินเดียนับแต่โบราณ¹⁰ นอกจากนั้นมหาภารตะยังเป็นเรื่องราวอันสะท้อนอุทาหรณ์ คติธรรม ความศักดิ์สิทธิ์ เห็นได้จากเรื่อง การให้พรสาปแช่งของผู้ทรงศีลธรรมและมักจะส่งผลตามที่เอ่ยวาจา เช่น การมีสามี 5 คนของนางเทราปที เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า “การศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในมหาภารตะ” พบว่าเป็นการเล่าเรื่องระหว่างชนชั้นสูงอย่างวรรณะพราหมณ์และกษัตริย์แทบทั้งสิ้น เพื่ออธิบายการทำหน้าที่ของแต่ละคน นอกจากเป็นการวิเคราะห์วรรณคดีตามความเชื่อศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เรื่องวรรณะบุญบาปเป็นเรื่องที่กำหนดเองไม่ได้ เหล่าเทพเป็นผู้กำหนด ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ไม่มีความตายตัว เป็นไปตามแต่ละสถานการณ์ ไม่ว่าจะการให้พรหรือสาปแช่ง เช่น การที่นางเทราปทีแช่งฝ่ายเกาฬให้ตายด้วยฝีมือของฝ่ายปาณฑพ เป็นต้น การกล่าวถึงการทำหน้าที่ตามวรรณะ เช่น การเดือนสตออรชุนโดยพระกฤษณะกล่าวว่า กษัตริย์ต้องรับเป็นการทำตามหน้าที่แล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ในอีกด้านหนึ่งการนำมหากาพย์มหาภารตะมาศึกษาเปรียบเทียบตามแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ เป็นมุ่งเน้นการแสวงหาความจริงที่เกิดขึ้นตามที่ปรากฏในตำนานมหากาพย์มหาภารตะ พุทธจริยศาสตร์มีทรรศนะเกี่ยวกับกรรมว่าเป็นเรื่องปัจเจกบุคคล ใครทำกรรมใดไว้อย่อมได้รับผลตามการกระทำนั้น โดยไม่ยกเว้นแม้กับใคร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาจริยศาสตร์ เกณฑ์การตัดสินการกระทำของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาจริยศาสตร์ในมหาภารตะนั้น ตามหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนา

⁸ กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย. อินเดียอนุทวีปที่หน้าทั้ง. (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์สยาม, 2525), 145.

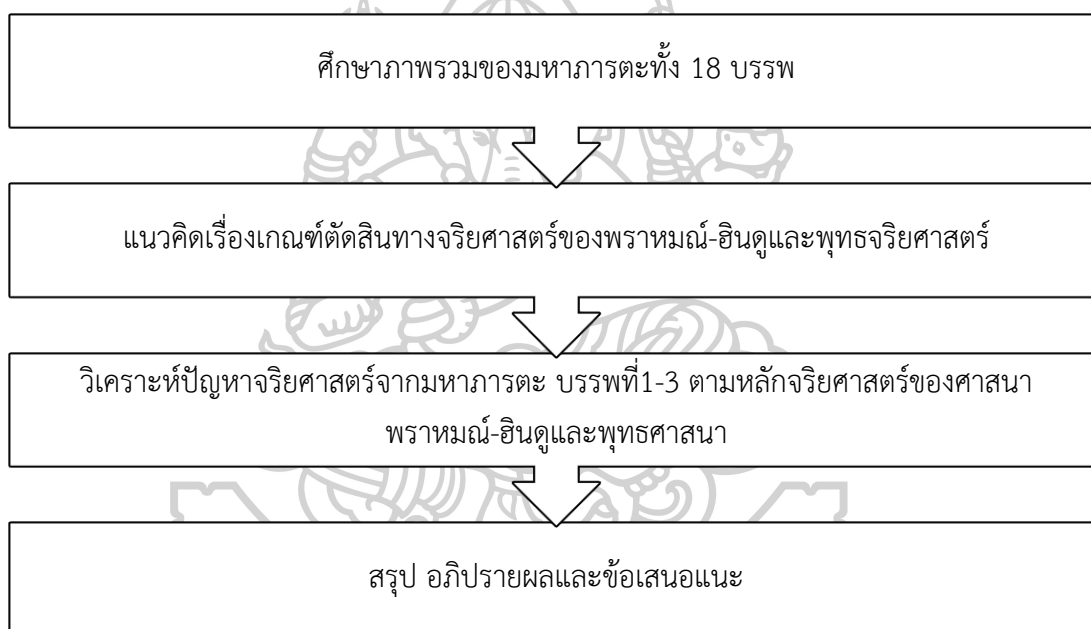
⁹ ศาสนาพราหมณ์ ฮินดู, องค์การ..ประวัติศาสตร์และหลักธรรมของศาสนาพราหมณ์ ฮินดู. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2525), 42.

¹⁰ กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย. มหาภารตยุทธ์ พิมพ์ครั้งที่ 2, (คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา ,2533), 13-16.

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) ผู้วิจัยได้เลือกใช้หนังสือประเภทปฐมภูมิ ได้แก่ “Mahabharata Sanskrit text and English translation by M.N. Dutt หนังสือ “The Mahabharata 11 vols. By Poona และหนังสือประเภททุติยภูมิ ได้แก่หนังสือ “มหาภารตายุทธ” เรียบเรียงโดย อาจารย์กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย

การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาทางจริยศาสตร์ตามแนวทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เปรียบเทียบกับจริยศาสตร์ตามแนวทางพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักธรรมจากทั้งสองศาสนา

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary investigation) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

- 4.1. การรวบรวมเอกสารข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เป็นภาษาอังกฤษ ภาษาสันสกฤต และภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- 4.2. การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาจริยศาสตร์ในมหาภารต ตามเกณฑ์จริยศาสตร์พราหมณ์-ฮินดูและพุทธจริยศาสตร์ พร้อมทั้งสรุปข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการค้นคว้าแล้วนำเสนอผลงานการวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1. ทำให้เข้าใจการประยุกต์องค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธธรรมเป็นเกณฑ์ตัดสินปัญหาทางจริยศาสตร์ตามที่ปรากฏในมหาภารตะได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5.2. สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาทางพุทธจริยศาสตร์ เป็นคติยึดถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. โทมัส ฮอบส์ (Hobbes, Thomas. 1588-1679) กล่าวไว้ในหนังสือ *Forme and power of a common wealth Ecclesiastical and Civil* โดยมีความเชื่อว่าคุณงามความดีเชิงศีลธรรมมีรากฐานมาจากความต้องการความสงบสุขหรือสันติภาพ ซึ่งก็คือกฎของธรรมชาตินั่นเอง เขากล่าวว่า ความยุติธรรม ความกตัญญู ความอ่อนน้อมถ่อมตัว ความเสมอภาพ ความเมตตา คือ สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาพร้อมกับกฎของธรรมชาติ ที่อาจจะขัดแย้งกันก็คือ เขามองว่าคุณความดีเชิงศีลธรรมคือ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ คือเปลี่ยนไปตามที่ผู้พูดแต่ละคนพอใจ จะเห็นได้ว่าแนวคิดของโทมัส ฮอบส์ เป็นหนึ่งในแนวคิดเชิงศีลธรรมซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของคานท์ เมื่อพิจารณาด้วยคัมภีร์มหาภารตะแล้ว จะเห็นได้ว่าบางส่วนมีความขัดแย้งกันเนื่องจากศีลธรรมของศาสนาฮินดูขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามหน้าที่ซึ่งพระเจ้าเป็นผู้กำหนด¹¹

2. เอมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant, ค.ศ. 1724-1804) เป็นนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงชาวเยอรมัน ปรัชญาจริยธรรมของค้านท์ อ้างการตอบปัญหาที่ว่า ถ้าการกระทำอย่างหนึ่งก่อให้เกิดผลดีอย่างมหาศาล แต่วิธีการนั้นเลวร้าย การกระทำอย่างนี้ถูกหรือผิด เราควรใช้ผลของการกระทำหรือวิธีการกระทำเป็นเครื่องตัดสินความถูกความผิดของการกระทำ ค้านท์เป็นนักปรัชญาผู้มีทรรศนะว่า ศีลธรรมเป็นอิสระเรื่องกับความสุข การกระทำที่ผิดหลักศีลธรรมแม้จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่มนุษย์มากเพียงใดก็ยังเป็นการกระทำที่เลว ดังนั้นหลักการจึงสำคัญกว่าผลได้ลัทธิของค้านท์มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเจตจำนง เพราะแนวคิดนี้ถือเอาเจตนาหรือแรงจูงใจเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางจริยธรรม จะเห็นได้ว่าแนวคิดของค้านท์เป็นหนึ่งในแนวคิดตะวันตกมีอาจแยกจริยศาสตร์ออกจากศาสนาเพื่อการดำรงชีวิตได้สอดคล้องกับคัมภีร์มหาภารตะที่เปรียบเสมือนพิมพ์

¹¹ Thomas Hobbes. *Leviathan or the Matter. Forme and power of a common wealth Ecclesiastical and Civil.* edited by Michael Oakeshot with an introduction by Richard S. Peter. (New York: Collier Books ,1967). 20.

เชียวในการดำรงชีวิตของชาวอินเดีย (ฮินดู) โบราณ ทว่าหลักศีลธรรมนั้นขัดกันเนื่องจากศาสนาฮินดู เชื่อในหลักการปฏิบัติตามวรรณะมากกว่าเจตนาที่ดี¹²

3. พงษ์ศักดิ์ ภาณุรัตน์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทฤษฎีจริยศาสตร์ของอาร์. เอ็ม.แอร์” ปี พ.ศ.2522 ผลการวิจัยพบว่า

หน้าที่หลักของศัพท์จริยะไม่ได้ใช้เพื่อบรรยายข้อเท็จจริง แต่ใช้เพื่อยกย่องสิ่งหรือการกระทำอย่างหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการแนะนำทางให้เลือก ความหมายของประโยคจริยะมีลักษณะ 2 ประการคือ มีความหมายเป็นการบัญญัติหรือเป็นคำสั่งและสามารถทำให้เป็นสากลได้ การอ้างเหตุผลทางจริยะสำหรับแอร์ สามารถเป็นไปได้อย่างสมเหตุสมผล โดยมีพื้นฐานอยู่ที่การใช้ความหมายของศัพท์จริยะอย่างสอดคล้องกันโดยตลอด และเป็นไปเพื่อที่จะหาหลักจริยะอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสถานการณ์นั้น การตัดสินใจว่าจะยอมรับการกระทำที่เกิดจากประโยคจริยะได้หรือไม่ขึ้น อยู่กับความปรารถนาของผู้นั้นเป็นหลัก จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับจริยศาสตร์แบบอัตนิยมซึ่งมีความใกล้เคียงกับเนื้อหาบางตอนของมหาภารตะและอาจย้อนแย้งกับแนวคิดอื่นเมื่อศึกษาจริยศาสตร์อย่างรอบด้าน¹³

4. สุขสันต์ จันทะโชโต ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์การตัดสินใจทางจริยธรรมในพุทธปรัชญาและปรัชญาภควัทศิตา” ปี พ.ศ. 2528 ผลการวิจัยพบว่า

พุทธปรัชญาและปรัชญาภควัทศิตาสอนตรงกันว่า ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว แต่ในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำว่า ทำอย่างไรจึงจะเรียกว่าเป็นการทำดีหรือเป็นการทำชั่วนั้นมีทัศนะสอดคล้องกันบางส่วนและแตกต่างกันบางส่วน เช่นการฆ่าโดยมีเจตนาหรือมีการไตร่ตรองล่วงหน้า ในทางพุทธปรัชญาถือว่าเป็นบาปทุกกรณี แต่ปรัชญาภควัทศิตาถือว่าถ้าเป็นการมุ่งกระทำเพื่อคนส่วนใหญ่ โดยทำเพราะเป็นหน้าที่มีเจตนาที่จะรักษาความยุติธรรมไว้ และทำด้วยความภักดีต่อพระเจ้า การกระทำของผู้นั้นก็ไม่ใช่บาป แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งกันในเชิงจริยศาสตร์กับประโยคคำถามที่ว่า ชีวิตที่ดีที่สุดควรปฏิบัติตนอย่างไร อาจขึ้นอยู่กับความเชื่อในแต่ละสังคม¹⁴

¹² Kant Ruth Cecily. Arjuna in the Mahabharata : Where Krishna is , There is Victory. (Delhi : Motital Banarsidass Publishers Private Limited, 1990), 29.

¹³ พงษ์ศักดิ์ ภาณุรัตน์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทฤษฎีจริยศาสตร์ของอาร์.เอ็ม.แอร์”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะอักษรศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), ง.

¹⁴ สุขสันต์ จันทะโชโต “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์การตัดสินใจทางจริยธรรมในพุทธปรัชญาและปรัชญาภควัทศิตา”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), ง.

5. นภาพร อัศวะรังสีกุล ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเรื่องมหากาฬพระที่ปรากฏในวรรณคดีไทย” ปี พ.ศ.2531 ผลการวิจัยพบว่า

เรื่องหลักของมหากาพย์มหากาฬพระ และส่วนที่เป็นเรื่องแทรกของมหากาพย์มหากาฬพระ ทั้งนี้จะศึกษาการแพร่ของเรื่องมหากาฬพระเข้ามาในประเทศไทย ในเรื่องสาเหตุ ลักษณะ และ ระยะเวลาที่แพร่เข้ามามหากาฬพระแพร่เข้ามาในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย โดยแพร่มาจากอาณาจักรขอม ในระยะแรกที่เรื่องมหากาฬพระแพร่ เข้ามานี้ปรากฏว่าแพร่เข้ามาทั้งเรื่องหลักและเรื่องแทรกของเรื่องมหากาฬพระ ต่อมาเรื่องหลักได้สูญหายไปจากวรรณคดีไทย ทั้งนี้เพราะเนื้อเรื่องหลักไม่เป็นที่นิยมของคนไทย คือเป็นเรื่องที่พี่น้องฆ่าฟันกันเอง คงปรากฏเฉพาะเรื่องแทรกเท่านั้นซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 7 เรื่อง ได้แก่ เรื่องพระอนิรุทธ์ กฤษณาสมันต์ ศกุนตลา สาวตรี พระนล ภควทศิตา และจิตรรา ต่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงมีเรื่องหลักของมหากาฬพระปรากฏเป็นวรรณกรรม วรรณคดีไทยที่รับมาจากเรื่องมหากาฬพระนั้น กวีไทยรับมาโดยวิธีการดัดแปลงและวิธีการแปล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางวรรณคดีของแต่ละสมัย และความประสงค์ของกวี เรื่องแทรกในมหากาฬพระมีอิทธิพลต่อวรรณคดีไทยมากกว่าเรื่องหลักเพราะมีโครงเรื่องสนุกสนาน และมีข้อคิดที่ถูกต้องของคนไทยมากกว่าเรื่องหลัก นอกจากนี้เนื้อเรื่องหลักของเรื่องมหากาฬพระ ยังขัดแย้งกับวัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทยอีกด้วย¹⁵

6. ไพลิน เตชะวิวัฒนาการ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความดีในพุทธปรัชญาเถรวาทกับในปรัชญาของค่าน้ำ” ปี พ.ศ. 2533 ผลการศึกษาพบว่า

เกณฑ์ตัดสินความดีมีประเด็นหลักๆ 4 ประเด็น คือ 1) ทักษะ เรื่องการใช้เจตนาเป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินความดี 2) ทักษะเรื่องกฎแห่งเสรีภาพ 3) ทักษะเรื่องแรงจูงใจ 4) ทักษะเรื่องความเมตตากรุณา ผู้วิจัยได้นำเอาภคีสถธรรมของค่าน้ำมาวิเคราะห์ตามหลักศีล 5 เพื่อแสดงให้เห็นว่า ศีล 5 เป็นจริยธรรมสากลที่มนุษย์ทุกคนพึงปฏิบัติตาม ความแตกต่างที่ปรากฏในเกณฑ์ตัดสินความดีของทั้งสองคือ พุทธศาสนาตัดสินการกระทำ โดยดูที่เจตนาของผู้กระทำเป็นองค์ประกอบหลัก และเอาผลของการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นเป็นองค์ประกอบรองในการพิจารณาว่า การกระทำนั้นมีความดีทางจริยธรรมมากน้อยแค่ไหน

¹⁵ นภาพร อัศวะรังสีกุล, “การศึกษาเรื่องมหากาฬพระที่ปรากฏในวรรณคดีไทย, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาอักษรศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531), ง.

ส่วนลัทธิของค่านิยมตัดสินการกระทำโดยถือเจตนาเป็นหลัก และไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น โดยถือว่าผลเป็นสิ่งที่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ผลจึงมิใช่เป็นตัววัดคุณค่าทางจริยธรรม¹⁶

หากพิจารณาตามมหาภารตะ พบว่าเป็นความเชื่อแบบเทวนิยม ซึ่งศีลธรรมถูกกำหนดโดยพระเจ้า เป็นผู้ชี้ขาดการทำตามหน้าที่เป็นบุญ การละเลยหรือกระทำผิดหน้าที่เป็นกรรม อาจไม่สอดคล้องกับหลักเจตนาของค่านิยมและปรัชญาพุทธศาสนา

7. พระมหาสำเนียง เลื่อมใส ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบธรรมบทและภควัทคีตา” ปี พ.ศ.2534 ผลการวิจัยพบว่า

ปรัชญาทั้งสองระบบมีแนวความคิดทางจริยศาสตร์ที่สอดคล้องกันคือกรรมเกิดจากเจตนาและผู้ทำกรรมโดยย่อมได้รับผลของกรรมนั้น ต่างกันแต่ว่าภควัทคีตาสอนให้มนุษย์มีเจตนามุ่งต่อพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของจึงจะเป็นกรรมดี แต่พุทธปรัชญาสอนว่าเจตนาที่มาจากกิเลสเป็นเหตุให้เกิดกรรมดี อย่างไรก็ตามปรัชญาทั้งสองระบบต่างมีความเห็นร่วมกันว่า ธรรมชาติแห่งความจริงสูงสุดนั้นมีลักษณะเป็นความสงบสูงสุด เป็นบรมสุข และเป็นสภาวะที่ไม่ต้องกลับมาเกิดอีกต่อไป¹⁷

8. สมภาร พรหมทา กล่าวไว้ในหนังสือว่า “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ : ทศนะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาโสเภณี ทำแท้งและการฉ้อโกง” ปี พ.ศ.2535 สรุปสาระสำคัญพบว่า

ระบบจริยศาสตร์และเกณฑ์ตัดสินความดีความชั่วในพระพุทธศาสนาได้ว่าระบบจริยศาสตร์ การแสวงหาอำนาจทำให้ธรรมชาติของมนุษย์ต้องขวนขวายเพื่อการได้มาสำหรับตนก็มีใช้สิ่งที่น่าอับอายหรือน่ารังเกียจ มนุษย์ย่อมรักตน พฤติกรรมของการรักตนมนุษย์จึงต้องปกป้องตนมิให้ เกิดความทุกข์ การกระทำเหล่านี้ในหลักจริยศาสตร์ คือ มนุษย์จะตระหนักว่าควรกระทำหรือไม่ แต่นั่นก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่มนุษย์จะคำนวณว่าเป็นโทษต่อตนหรือไม่ ในแนวคิดนี้ถ้าพิจารณาตามหลักชีววิทยา จะพบว่ามนุษย์คำนึงที่ตนต้องปลอดภัย ตามสัญชาตญาณมนุษย์ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดตามที่ลัทธิดาร์วิน เชื่อว่าหน่วยมูลฐานทางชีววิทยาที่อยู่เบื้องหลังจิตสำนึกในทางสังคมของมนุษย์ทำงานบนพื้นฐานของความเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง มนุษย์มีสิทธิในการกระทำสิ่งต่างๆ และการดูแลตนบนฐานการดูแลชีวิตตนแต่ในสภาวะอันเป็นธรรมชาติคือสภาวะสงคราม มนุษย์ต่างไม่

¹⁶ ไพลิน เตชะวิวัฒนาการ, “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความดีในพุทธปรัชญาเถรวาทกับในปรัชญาของค่านิยม”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), ง.

¹⁷ พระมหาสำเนียง เลื่อมใส, “การศึกษาเปรียบเทียบธรรมบทและภควัทคีตา”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะโบราณคดี สาขาวิชาภาษาสันสกฤต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534), ง.

มีความปลอดภัย ในการคุ้มครองตน มนุษย์มีสิทธิเพียงบนพื้นฐานของสังคมนั้น อำนาจทางสังคม จึงเป็นอำนาจเพื่อการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในสังคม¹⁸

9. ประภัสสร เจริญปัญญา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์ ฉบับภาษาสันสกฤตกับฉบับภาษามอญ ปี พ.ศ.2539 ผลการวิจัยพบว่า

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาในด้านความเป็นมา โครงสร้าง การจัดประเภทและแบ่งหมวดหมู่เนื้อหา และเนื้อหาบทบัญญัติ ตามลักษณะกฎหมายโบราณ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและหลักการของระบบกฎหมายฮินดูและระบบกฎหมายพุทธ โดยมีสมมุติฐานว่าระบบกฎหมายฮินดูและกฎหมายพุทธมีลักษณะและหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ที่แตกต่างกัน และระบบกฎหมายพุทธเป็นการนำเอาระบบกฎหมายของฮินดู มาดัดแปลงโดยคงลักษณะที่ใช้ร่วมกันได้ และแก้ไขลักษณะที่ขัดกับความเชื่อตามหลักการของศาสนาพุทธ การศึกษาคัมภีร์ทั้งสอง จะจำกัดเฉพาะการวิเคราะห์ในด้านกฎหมาย มีความแตกต่างกันทั้งด้านความเป็นมา โครงสร้าง การจัดประเภทและการแบ่งหมวดหมู่เนื้อหา แต่เนื้อหาบทบัญญัติบางส่วนคล้ายคลึงกัน และสรุปได้ว่าระบบกฎหมายฮินดูและระบบกฎหมายพุทธมีลักษณะและหลักเกณฑ์แตกต่างกัน¹⁹

จากการศึกษาข้อมูลในวิทยานิพนธ์ พบว่าเนื้อหาในเรื่องสามารถศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและหลักการของระบบกฎหมายฮินดูและระบบกฎหมายพุทธ และความเหมือนหรือแตกต่างกันทางด้านคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์ เป็นที่ยอมรับตามหลักภาษาศาสตร์ว่าข้อความใดที่ได้รับการแปลไปจากต้นฉบับนั้นย่อมให้ความผิดพลาดจากเดิมมากขึ้นตามจำนวนครั้งของการตีความ สอดคล้องกับการศึกษาเปรียบเทียบทางด้านจริยศาสตร์ที่ปรากฏในมหาภารตะ ซึ่งจำเป็นต้องใช้วิจรรณญาณการตีความเช่นกัน การเลือกเอาต้นฉบับสันสกฤตมาใช้ในงานวิจัยย่อมใกล้เคียงกับหลักฐานปฐมภูมิที่สุด

10. สมภาร พรหมทา กล่าวไว้ในหนังสือว่า “มนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิต” ปี พ.ศ. 2545 สรุปสาระสำคัญพบว่า

กระบวนการแสวงหาความจริงในเชิงปรัชญาที่ปรากฏในเกสบุตรสูตรมี 2 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการแสวงหาความจริงตามหลักประสบการณ์ ได้แก่ การใช้อายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย กับอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ทางปรัชญาเรียกว่าการ

¹⁸ สมภาร พรหมทา , พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ : ทศนะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหา โสภณิ์ทำแท้งและการุณยฆาต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พุทธชาติ, 2535), 25.

¹⁹ ประภัสสร เจริญปัญญา, “การศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์ฉบับภาษาสันสกฤตกับฉบับภาษามอญ, (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539), ง.

แสวงหาความจริงแบบอุปนัย ในเกสบุตรสูตร ได้แก่ ข้อที่ 1-4 คือ (1) อย่าฟังเชื่อตามที่ได้ยินได้ฟังมา (2) อย่าฟังเชื่อตามที่ได้ปฏิบัติกันมา (3) อย่าฟังเชื่อตามที่ชาวโลกมา (4) อย่าฟังเชื่อตามตำรา และ 2) การแสวงหาความจริงตามหลักเหตุผล ได้แก่ การใช้หลักเหตุผลในการค้นหาความจริง ทางปรัชญา เรียกว่าแบบนิรนัย ของกลุ่มจิตนิยม ในเกสบุตรสูตร ได้แก่ ข้อที่ 5-10 คือ (5) อย่าฟังตามหลักตรรกะ (6) อย่าเชื่อเสียตามหลักอนุমান (7) อย่าฟังเชื่อตามปรากฏการณ์ (8) อย่าฟังเชื่อตามความคิดเห็นของตนเอง (9) อย่าฟังเชื่อตามผู้พูดน่าเชื่อถือ (10) อย่าฟังเชื่อตามอาจารย์ ส่วนการแสวงหาความจริงแบบเกสบุตร เป็นการใช่วิธีการของอุปนัยคือการใช้ประโยชน์ และนิรนัยคือใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจึงเชื่อ²⁰

11. สำเนียง เลื่อมใส ได้ทำการศึกษาเอกสารประกอบการสอนเรื่อง “ภควัทคีตา : สาระและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา” ปี พ.ศ.2546 สรุปสาระสำคัญพบว่า

คัมภีร์ภควัทคีตาเป็นเรื่องแทรก ในมหาภารตมหากาพย์มหากาพย์ ที่มีชื่อเสียงที่สุดเรื่องหนึ่งและถือเป็นวรรณกรรมคำสอนที่ยิ่งใหญ่เรื่องหนึ่งของโลกตะวันออก คำสอนภควัทคีตาได้รับการยอมรับและมีอิทธิพลครองใจคนจำนวนมากทั่วโลกไม่เฉพาะแต่ชาวฮินดู โดยจึงอาจเกิดจากการนำเสนอแง่คิดและมุมมองที่มีต่อโลกและชีวิตอย่างลึกซึ้งและความเป็นสากล สาระที่ผู้แต่งเสนอผ่านวาทะของพระกฤษณะเอื้อให้ผู้อ่านคิดและตีความถึงแก่นแท้ที่ตัดสินจริยธรรมที่ถือว่าดีตามหลักคำสอนของภควัทคีตา โดยได้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ ผู้กระทำมีเจตนาปฏิบัติตนเพื่อบรรลุโมกษะมุ่งทำหน้าที่ตามบรรณของตนอย่างเคร่งครัด ด้วยความเสียสละโดยอุทิศผลแก่พระเจ้านั่นเอง²¹

12. วัชระ งามจิตรเจริญ ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “บทวิพากษ์ปรัชญาภควัทคีตา” ปี พ.ศ. 2547 ผลการวิจัยพบว่า

ปรัชญาภควัทคีตาคือปรัชญาฮินดูที่ปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นคัมภีร์สำคัญมากเล่มของปรัชญาฮินดู บทความนี้ต้องการศึกษาสาระสำคัญของปรัชญาภควัทคีตาในเชิงวิพากษ์ ซึ่งผลของการศึกษาพบว่า ปรัชญาภควัทคีตาได้กล่าวถึงคำสอนสำคัญของปรัชญาฮินดูไว้หลายอย่าง เช่น พรหมัน อาตมัน และโยคะแต่ก็มีปัญหาหลายอย่างในปรัชญาภควัทคีตา เช่น พรหมันที่แต่เดิมเป็นอิสระอยู่แล้ว ซึ่งคัมภีร์ภควัทคีตา พบสาระสำคัญของปรัชญาฮินดู แม้จะมีปัญหาที่ถกเถียงกันได้และไม่แน่นอนแต่คำสอนในคิตาจัดได้ว่าเป็นคำสอนที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และสังคม

²⁰ สมภาร พรหมทา, “มนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิต”, (กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย 2545), 29.

²¹ สำเนียง เลื่อมใส, “ภควัทคีตา : สาระและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา” (กรุงเทพฯ : เอกสารประกอบการสอน รายวิชา 315 422 ภควัทคีตา คณะโบราณคดี ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร 2546), 83-85.

เพราะหากทุกคนทำตามคำสอนในคัมภีร์ โลกคงร่มเย็นเป็นสุขแน่นอน เพราะสามารถสอนให้ช่วยเหลือสัตว์ทั้งปวง และให้ละความอยากความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการกระทำผิดและความทุกข์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ก็มีคำสอนหลายอย่างคล้ายกับคำสอนในพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งควรค่าแก่การเปรียบเทียบต่อไป²²

ผู้วิจัยเห็นได้ว่า การศึกษาปรัชญาภควัทคีตา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในมหาภารตะนั้น ต้องใช้ตรรกะอย่างมากในการพิจารณาเรื่องราวอย่างท่องแท้ และต้องยอมรับความแตกต่างทางความเชื่อที่เกิดขึ้นในสังคมโบราณและปัจจุบันรวมทั้งความต่างทางภูมิศาสตร์ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของจริยศาสตร์แตกต่างกันออกไป

13. ทิพวรรณ ละลี ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดด้านจริยศาสตร์ในทัศนะของคิรเคเกอร์ดและพุทธปรัชญาเถรวาท” ปี พ.ศ. 2549 ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นที่คล้ายคลึงกันของแนวความคิดด้านจริยศาสตร์ของทั้ง 2 ระบบ คือ มนุษย์มีเสรีภาพในการที่จะเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ส่วนประเด็นที่ต่างกันของแนวคิดทั้ง 2 คือ 1) เกณฑ์ตัดสินความดีและความชั่ว โดยคิรเคเกอร์ด มีทัศนะว่า ไม่มีเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมที่แน่นอนและตายตัว ส่วนตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มีเกณฑ์ตัดสินค่าทางจริยธรรมที่แน่นอนตายตัว 2) ประเภทของจริยศาสตร์ ตามทัศนะของคิรเคเกอร์ด จริยศาสตร์มี 2 ระดับ คือ ได้แก่ จริยศาสตร์ระดับสุนทรียะและระดับจริยะ ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท จริยศาสตร์มี 3 ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง 3) เป้าหมายของชีวิต ตามทัศนะของคิรเคเกอร์ด การมีศรัทธาต่อพระเจ้าอย่างไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ นั้นเป็นเป้าหมายสูงสุด ส่วนเป้าหมายสูงสุดตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น คือ การมุ่งแก้ไขความทุกข์และการหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวง และ 4) ลักษณะของจริยศาสตร์ตามทัศนะของคิรเคเกอร์ด มีลักษณะเป็นสัมพัทธนิยมเชิงอัตวิสัย ส่วนจริยศาสตร์ตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีลักษณะเป็นธรรมชาตินิยม สัมบูรณ์นิยมและประโยชน์นิยม²³

14. ปอ บุญพรประเสริฐ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของอรชุนในคัมภีร์ภควัทคีตา ตามแนวคิดทางจริยศาสตร์ของไฮเด็กเกอร์” ปี พ.ศ. 2550 ผลการวิจัยพบว่า

²² วังระ งามจิตรเจริญ, บทวิพากษ์ปรัชญาภควัทคีตา, (กรุงเทพฯ : วารสารศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), 32-47.

²³ ทิพวรรณ ละลี, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดด้านจริยศาสตร์ในทัศนะของคิรเคเกอร์ดและพุทธปรัชญาเถรวาท”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), ง.

ผลการศึกษาพบว่า เราจะเห็นได้ชัดเจนว่าแนวความคิดในเรื่องของจริยศาสตร์ จากปรัชญาทั้งไฮเด็กเกอร์และคัมภีร์ภควัคิตานั้นไม่ได้อยู่บนฐานของความดีหรือความเลว แต่อยู่บนพื้นฐานที่ว่าผู้ทำการตัดสินใจทางจริยศาสตร์นั้น ได้ตัดสินใจจากตัวตนที่แท้จริงหรือไม่ ซึ่งเป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่อยู่บนพื้นฐานของ rabu แรงจูงใจจากตัวตนซึ่งอยู่เหนือปรากฏการณ์ปกติสามัญ²⁴

15. ภัทรพร สิริกาญจน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ในงานเขียนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)” ปี พ.ศ.2554 ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดทางจริยศาสตร์ในงานของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) จำแนกออกได้เป็น 10 แนวคิด คือ แนวคิดแบบลัทธิเจตจำนง แบบอนิยัตินิยม แบบอัสมัตติกญาณนิยม แบบธรรมชาตินิยม แบบอุปกรรมนิยม แบบประโยชน์นิยม แบบมนุษยธรรมนิยม แบบปรารถนานิยม แบบวณิชนิยม และแบบปัญญานิยม แนวความคิดทุกแบบส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ทั้งในแง่ส่วนบุคคลและในแง่สังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสุขในทางโลกและทางธรรม และเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา คือความพ้นทุกข์หรือนิพพาน²⁵

แนวคิดดังกล่าวจึงมีคุณค่าต่อบุคคล สังคม และโลกในปัจจุบันในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกัน ตลอดจนเป็นแรงบันดาลใจให้คนในยุคปัจจุบันได้ใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์ และเอื้อประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งต่างจากการหลุดพ้นตามความเชื่อของฮินดูที่ยังคงอิงอยู่กับ พระเจ้า และการพิจารณาบุญกรรมที่ต่างกัน ตามที่ สะ ท่อน ในเรื่องมหาราชาตะ

16. นาวิณ วรณเวช ได้ทำวิจัยเรื่อง “การละเมิด: ความสำคัญต่อการเล่าเรื่องในมหาราชาตะ” ปี พ.ศ.2555 ผลการวิจัยพบว่า

เรื่องการละเมิด : ความสำคัญต่อการเล่าเรื่องในมหาราชาตะ โดยการละเมิดในมหาราชาตะ มีสี่เรื่องด้วยกัน ได้แก่ ขโมยวัว ละเมิดกฎการอยู่ร่วมกัน และละเมิดกติกาการประกอบการละเมิดเรื่องที่สามเน้นย้ำความเป็นพระเอกของอรชุน ในขณะที่การละเมิดเรื่องอื่นๆ นั้นมีโครงสร้างเหมือนกัน คือ เริ่มด้วยการละเมิด จากนั้นก็มีคำสาปมีการละเมิดอีกครั้งและเรื่องก็คลี่คลายในที่สุด โครงสร้างที่เกิดขึ้นซ้ำๆ กันนี้อาจจะสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของแนวคิด Determinism

²⁴ ปอ บุญพรประเสริฐ, “การวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของอรชุนในคัมภีร์ภควัคิตา ตามแนวคิดทางจริยศาสตร์ของไฮเด็กเกอร์”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550), ง.

²⁵ ภัทรพร สิริกาญจน, “การศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ในงานเขียนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)”, (กรุงเทพฯ : วารสารศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), 155-174.

ที่มองว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวมถึงการกระทำของมนุษย์ได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าโดยเหตุปัจจัยภายนอกซึ่งอยู่นอกเหนือจากเจตจำนง นอกจากนี้เราจะเห็นว่าเงื่อนไขที่ใหญ่กว่าการละเมิดคือ “คำสาป” ซึ่งมีความสำคัญทั้งในแง่ของการสะท้อนแนวคิดชะตาที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ และเชิงกลวิธีการเล่าเรื่อง คือมีลักษณะคล้ายการเกริ่นการณซึ่งเป็นการกำหนดเนื้อหาที่จะเกิดขึ้นต่อไป จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว พบว่าการศึกษาวิจัยเรื่องการละเมิด : ความสำคัญต่อการเล่าเรื่องในมหากาพย์ประเพณีที่เกี่ยวข้องทางด้านจริยศาสตร์โดยมีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับอุดมคติเรื่องคุณธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์การตะ ซึ่งมีความเชื่อมโยงวรรณกรรมของโลกตะวันออก²⁶

17. ปรีชา ช้างขวัญยืน ได้แปลจริยธรรมจาก A Critical History of Green Philosophy ซึ่งมีใจความทางจริยธรรมว่า “จุดมุ่งหมายการกระทำทางศีลธรรมต้องอยู่ภายใน ไม่ใช่อยู่ภายนอกการกระทำนั้น ศีลธรรมต้องมีคุณค่าในตัวเอง ไม่ใช่คุณค่าภายนอก เราต้องไม่ทำสิ่งที่ถูกเพราะหวังสิ่งอื่นใด เราทำเพราะสิ่งที่ถูก อย่างนี้จึงจะทำให้คุณธรรมมีจุดหมายในตัวเอง แต่พวกโซฟิสต์เอาจุดหมายศีลธรรมไปไว้ภายนอก เราทำสิ่งที่ถูก มิใช่เพราะว่าถูก แต่ทำเพราะความพึงพอใจ ศีลธรรมจึงไม่เป็นจุดหมายในตัว หากเป็นเพียงหนทางที่นำไปสู่จุดหมายต่อไป”²⁷

จากบทวิจัยดังกล่าวพบว่า หากพิจารณาคัมภีร์มหากาพย์แล้ว ทุกการกระทำนั้นมีเงื่อนไขซึ่งอ้างโดยพราหมณ์ว่าเป็นหน้าที่ตามคัมภีร์มนูธรรมศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าศีลธรรมที่ถูกคือการทำตามหน้าที่หาใช่เรื่องความถูกผิดตามศีลธรรมภายใน

18. ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่ง และคณะ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “จริยศาสตร์” ถึงคุณธรรมและจริยธรรมในจริยศาสตร์ตะวันออกว่า จริยศาสตร์ตะวันตกกับตะวันออกมีข้อแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งกล่าวคือ “ตามทฤษฎีของจริยศาสตร์ตะวันออกนั้น ไม่ได้พิจารณาอย่างแยกส่วนระหว่างคุณธรรมกับจริยธรรม หมายความว่า ไม่ได้แยกสภาวะการเป็นคนดีกับการกระทำตามกฎหมาย ออกจากกันอย่างชัดเจน จึงเกิดคำถามตามมาว่า เราควรเป็นเช่นไร และเราควรทำอย่างไร เป็นคำถามที่ต้องมีคู่กันเสมอและคำตอบของคำถามหนึ่ง จะเป็นตัวชี้วัดไปสู่คำตอบของอีกคำถามหนึ่ง”²⁸

²⁶ นาวัน วรรณเวช, การละเมิด : ความสำคัญต่อการเล่าเรื่องในมหากาพย์, (กรุงเทพฯ : วารสารศิลปศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), ง.

²⁷ ปรีชา ช้างขวัญยืน, ปรัชญากรีก, แปลจาก A Critical History of Green Philosophy, (กรุงเทพมหานคร : โครงการดาราศาสตร์สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช), 123.

²⁸ ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่ง และคณะ, จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2555), หน้า 53.

19. อาชว์ภูริชฌ์ น้อมเนียน ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “แนวคิดทางสังคมเรื่องอาชีพจากมุมมองเรื่องวรรณกรรมในศาสนาฮินดู” ปี พ.ศ.2560 ผลการวิจัยพบว่า²⁹

การศึกษาบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทางสังคมเรื่องอาชีพจาก มุมมองเรื่องวรรณกรรมในศาสนาฮินดู และ 2) เพื่ออธิบายแนวความคิดการบริหารจัดการในองค์กรทางสังคมของอินเดียจากเรื่องอาชีพ ซึ่งพบว่าระบบวรรณกรรมเป็นอัตลักษณ์ของสังคมชาวอารยัน ซึ่งมีอิทธิพลมาถึงปัจจุบันอันประกอบด้วยเรื่อง การ แต่งงาน อาหารการกิน เคหสถานที่อยู่และอาชีพ อัตลักษณ์ทั้งสี่ประการมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) และลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) ที่ถูกสืบทอดส่งต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทางสังคมเรื่องอาชีพจากมุมมองเรื่องวรรณกรรมในศาสนาฮินดู ได้รับการถ่ายทอดมาจากคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาฮินดู โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์ซึ่งได้อธิบายปรากฏการณ์ของคำว่าวรรณกรรมไว้อย่างละเอียด โดยผู้มีศรัทธาในศาสนาฮินดูไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการอธิบายแนวความคิดการบริหารจัดการ อันมีผลต่อการบริหารจัดการต่อองค์กรทางสังคมของชาวฮินดูเป็นอย่างยิ่ง และถูกถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบันแม้ว่าจะดูคลาดเคลื่อนไปบ้างแต่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ เหตุผลนั้นอยู่บนพื้นฐานแนวคิด ที่ต้องการให้กลุ่มชนของตนเอง (ชาวอารยัน) มีความเป็นเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) ที่เหนือกว่าชุมชนดั้งเดิม (ชาวมิลักษะ) คือ สังคมใหม่ที่ชาวอารยันกำลังสร้างขึ้น แต่ละกลุ่มมีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตและพัฒนาชุมชนตามวิถีทางแห่งตนเองได้ แต่ต้องปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาฮินดู

ระบบวรรณกรรมจึงเป็นแนวทางเพื่อใช้ในการจัดระเบียบสังคมใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นหรือเรียกอีกอย่างว่าลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) เป็นการดำเนินนโยบายแบบสันตวิธี ประวัติศาสตร์เอเชียใต้ กล่าวว่าเนื่องจากระบบวรรณกรรมเป็นโครงสร้างที่สำคัญของสังคมอินเดีย การยึดมั่นในระบบวรรณกรรมจึงมีต่อไปโดยไม่เสื่อมคลาย วรรณกรรมต่างๆ ซึ่งมีอยู่ประมาณ 3,000 วรรณกรรม ในปัจจุบันยังคงเกาะกลุ่มและจงรักภักดีต่อกลุ่มของตน การอยู่ในวรรณกรรมทำให้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความมั่นคงปลอดภัยในยามที่เจ็บไข้ได้ป่วย แก่ชราหรือไม่มีงานทำซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในบริเวณที่ระบบความมั่นคงปลอดภัยในสังคมของรัฐบาลเข้าไปไม่ถึง

20. ศนิชา แก้วเสถียร และนัฐธิดา บุญอาพัทธ์เจริญ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องคำสาปของฤๅษีทิวราสกับการใช้กลวิธีป้องกันตนเอง ปี พ.ศ.2562 ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาพฤติกรรมของตัวละครในงานวรรณกรรม เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงผลลัพธ์ที่ดีและผลลัพธ์ที่สร้างความเสียหายให้แก่สังคม พฤติกรรมของตัว

²⁹ อาชว์ภูริชฌ์ น้อมเนียน, วารสารการบริหารปกครองปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560) แนวคิดทางสังคมเรื่องอาชีพจากมุมมองเรื่องวรรณกรรมในศาสนาฮินดู, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), 31-60.

ละครทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงผลของการกระทำ และการใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นแนวทางการศึกษา พฤติกรรมจะสะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความคิด บุคลิกภาพ ซึ่งทฤษฎีทรวาสเป็นผู้มีพฤติกรรมที่ชอบการ สบประพาส บ่อยครั้ง การศึกษาพฤติกรรมทฤษฎีทรวาสจะมุ่งเน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่าง อัตลักษณ์กับการใช้กลวิธีป้องกันตนเอง ซึ่งพฤติกรรมมุ่งร้ายผู้อื่นเป็นอีกหนึ่งบริบท ที่ผู้อ่าน วรรณกรรมจะรับรู้ผลลัพธ์ของการกระทำที่สร้างความเสียหายอย่างชัดเจน

จากผลการศึกษา พฤติกรรมทฤษฎีทรวาส การเป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดีนั้นต้องมีการคงอยู่ใน พฤติกรรมที่พึงประสงค์การปฏิบัติตนให้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีกับการระมัดระวังต่อการใช้กลวิธี ป้องกันตนเอง ในบทความนี้ผู้เขียนจึงสนใจประเด็นการ รับรู้การใช้กลวิธีป้องกันตนเองที่จะเป็น พลังขับเคลื่อนในบริบทพฤติกรรมที่เป็นปัญหา คือ การส่งผลกระทบต่อ การไม่สามารถยอมรับความจริงและ มีปัญหาการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น ผลจากการศึกษาสามารถนำไปใช้ฝึกฝนตนเองให้ลดการใช้กลวิธี ป้องกันตนเอง โดยบ่มเพาะอุปนิสัยที่เอื้อต่อพฤติกรรม สร้างคุณค่าและสร้างความรับผิดชอบต่อ ตนเอง ในคัมภีร์มหาภารตะใช้การสบประมาทเปรียบได้กับการใช้คำสาปเป็นอาวุธเพื่อให้อีกฝ่ายพ่ายแพ้ ต่อตนเพราะอารมณ์โกรธหรือไม่พอใจอีกฝ่าย คำสาปนั้นส่งผลได้ดีเนื่องจากผู้สาปเป็นผู้ทรงศีลนั่นเอง ซึ่งหากพิจารณาในหลายๆ เหตุการณ์ด้วยจริยศาสตร์นั้นอาจชี้ชัดไม่ได้ว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง หรือไม่³⁰

การศึกษาจริยศาสตร์ ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงหลักการหรือเป็นแนวคิด ที่มีลักษณะ ทั่ว ๆ ไปเท่านั้น ไม่ได้กล่าวถึงถึงกรวิเคราะห์จริยศาสตร์ลงไปว่า อะไรดี อะไรชั่ว เป็นต้น ซึ่งจะได้ กล่าวอย่างละเอียดในบทต่อไป

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิต มนุษย์ ซึ่งเน้นการใช้เกณฑ์ตัดสินทางศาสนาอันดูเป็นหลัก ว่าสิ่งไหนถูกต้อง ไม่ถูกต้องสิ่งไหนดีหรือไม่ ดี ควรไม่ควรและพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เป็นเกณฑ์ ทางจริยศาสตร์เพื่อแสวงหาความจริงทั้งด้านพฤติกรรมของมนุษย์, แยกแยะความถูก-ความผิดรวมทั้ง ปัญหาทางศีลธรรม

มหาภารตะ หมายถึง มหากาพย์ที่เล่าเรื่องราวของฝ่ายเกาฬและปาณฑพ ซึ่งประพันธ์ เป็นโคลงภาษาสันสกฤตไว้ โดยทศวรรษ

³⁰ ศนิชา แก้วเสถียร และนัฐริยา บุญอาพัทธ์เจริญ, คำสาปของทฤษฎีทรวาสกับการใช้กลวิธีป้องกัน ตนเอง, (วารสารศิลปศาสตร์ที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562),มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 41-55.

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์มหาภารตะ

2.1 ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์มหาภารตะ

มหาภารตะเป็นวรรณคดีที่ยิ่งใหญ่ หนึ่งในสองเรื่องของอินเดีย คือ รามายณะ (24,000 โศลก) และมหาภารตะ (100,000 โศลก) มิได้ถูกรวบรวมเพียงครั้งเดียว เนื่องด้วยแต่เดิมนั้นเป็นเรื่องเล่าเชิงตำนาน พงศาวดาร หรือเรียกว่า อิติहाส³¹ ซึ่งไม่สามารถบอกเวลาที่แน่ชัดได้ ส่วนมากเป็นเรื่องเล่ากันปากต่อปาก แล้วมีการรวบรวมกันขยายความภายหลังให้สมบูรณ์ขึ้น³² ทั้งที่กระจายอยู่ในท้องที่ต่าง ๆ ก่อนถูกเรียบเรียงเป็นมหากาพย์ในเวลาต่างกัน³³ เชื่อกันว่าประพันธ์โดยฤๅษีฤๅษณะ ไทวปายณะ วยาส ซึ่งเป็นปู่ของพี่น้องสองตระกูล ที่ทำการรบกันจนมาเป็นโคลกภาษาสันสกฤต โดยมีพระคเณศเป็นผู้ลิขิต³⁴ มหาภารตะนั้นเป็นวรรณคดีที่สำคัญของอินเดีย³⁵ ที่แต่งด้วยภาษาสันสกฤต คำว่า "มหาภารตะ" จากคำเต็มว่า "มหาภารตอาชยานะ" [มहत (ยิ่งใหญ่) + ภารต (สงครามภารตะ) + อาชยาน (การเล่าเรื่อง)] หมายถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับสงครามภารตะ³⁶ ในทางประวัติศาสตร์ ได้เล่าถึงการทำสงครามระหว่างพี่น้องสองตระกูลคือปาณฑพและเการพ แห่งจันทรวงศ์ สาเหตุที่ทำให้สงครามกันก็เพื่อชิงนครหัสตินาปุระ ต่างฝ่ายได้รวบรวมพันธมิตรจำนวนมาก เพื่อเตรียมเข้าร่วมรบ ณ ดินแดนทุ่งกุรุเกษตร สงครามในครั้งนั้นได้ดำเนินไปนานถึง 18 วัน มีผู้คนบาดเจ็บล้มตายนับไม่ถ้วน เมื่อสิ้นสุดสงคราม ฝ่ายปาณฑพได้รับชัยชนะ ส่วนฝ่ายเการพเสียชีวิตทั้งหมด

ประวัติและวิวัฒนาการของเรื่องมหาภารตะ ก่อนบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ถูกเล่าขานในลักษณะของตำนาน เรื่องเล่า ซึ่งส่วนใหญ่มักมีความเกี่ยวข้องกับเทพเจ้า เนื่องจาก

³¹ Macdonell, A History of Sanskrit Literature, (Delhi: Motilal Banasidass,1971), 234.

³² F. Max Muller, A History of Ancient Sanskrit Literature, (Varanasi:Chowkhamba Series Office 1968), 40.

³³ MN. Dutt., Mhabharata Sanskrit Text and English Translation. Vol. 1, (DELHI INDIA: Parimal Publications, 2004), 183.

³⁴ Macdonell, A History of Sanskrit Literature, (Delhi: Motilal Banasidass,1971), 282.

³⁵ วรรณคดีสันสกฤต มีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ 1.วรรณคดีพระเวท 2.อิติहाส (พงศาวดาร) ได้แก่ เรื่องมหาภารตะ และรามายณะ 3.กาวยะ (กวีนิพนธ์) แบ่งออกเป็นมหากาเวและชันทกาวยะ 4.นิทาน เช่น ทิโตปเทศ ปัญจตันตระ และ 5. กลาและอาชยายิกา (นิยาย) เช่น ทศกุมารจริต

³⁶Maurice Winternitz, A History of Indian Literature, Vol.1. Translated by S.Ketkar (New York : Russell ,1972), 297.

วรรณคดีสันสกฤต เป็นวรรณคดีที่สร้างสรรค์ขึ้นจากความศรัทธาอย่างลึกซึ้งที่ผู้ประพันธ์มีต่อเทพเจ้า กวีอินเดียเชื่อว่าวรรณคดีมีกำเนิดจากเทพเจ้า ในความรู้สึกของกวีอินเดียวรรณคดีถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สมควรยกย่อง³⁷ มหาภารตะ ถือเป็นวรรณคดีสำคัญและได้รับการยกย่องว่าเป็นพระเวทที่ 5³⁸ จึงมีตำนานเล่าถึงประวัติความเป็นมาในลักษณะดังกล่าวด้วย ดังปรากฏในบรรพที่ 12 ศานติบรรพว่า แต่เดิมพระพรหมสร้างมหาภารตะให้มีความยาว 100,000 อชยายะแต่ถูกย่อให้สั้นลงถึง 4 ครั้งคือครั้งแรก พระศิวะย่อเหลือ 10,000 อชยายะ ครั้งต่อมา พระอินทร์ย่อเหลือ 5,000 อชยายะ ครั้งที่สามฤๅษีพฤหสตีย่อเหลือ 3,000 อชยายะ และครั้งสุดท้าย ฤๅษีอุชนะ³⁹ ย่อเหลือเพียง 1,000 อชยายะ

ตามทรรศนะของนักวิชาการ มหาภารตะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดมาในลักษณะ epic of growth โดยมากนิยมแบ่งการพัฒนาการของมหาภารตะออกเป็น 3 ช่วง⁴⁰ ดังนี้

ช่วงที่ 1 มหาภารตะมีความยาว 8,800 โศลก มหาภารตะสำนวนนี้เป็นสำนวนดั้งเดิม ซึ่งเชื่อกันว่าผู้ประพันธ์คือ ฤๅษีวยาสะ (ฤๅษณะ ทวีปายณะ) ส่วนผู้จารลงในคัมภีร์ได้แก่พระคณศ อนึ่ง ศาสตราจารย์ แมคโค เนล ได้อธิบายถึงเนื้อเรื่องของมหาภารตะในช่วงต้นกล่าวถึงชะตาชีวิตของฝ่ายเการพ ซึ่งเป็นฝ่ายที่ดำรงตนอยู่ในคุณธรรมความดี แต่ต้องกลับปราศัยต่อพระกฤษณะ ในสมัยนั้นพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด ซึ่งมีสถานภาพเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่ง จึงสรุปได้ว่ามหาภารตะฉบับนี้อาจถูกแต่งขึ้นประมาณศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสต์ศักราช

ช่วงที่ 2 มหาภารตะฉบับนี้มีความยาว 24,000 โศลก สำนวนนี้นักวิชาการจะรู้จักกันในชื่อว่า "ภารตสัทิตา"⁴¹ การดำเนินเรื่องนั้นเปลี่ยนไปจากเดิมมาก คือฝ่ายปาณฑพ เป็นฝ่ายที่

³⁷ กุสุมา รักษมณี, การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต (กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549), 18.

³⁸ ปกติคัมภีร์พระเวท มีคัมภีร์ 4 เล่ม ได้แก่ 1) **ฤคเวท** บทสวดสรรเสริญเทพเจ้า 2) **สามเวท** บทสวดในพิธีกรรมถวายน้ำโสมแก่พระอินทร์และขับกล่อมเทพเจ้า 3) **ยชุรเวท** วิธีในการประกอบพิธีบูชาขัยญ และ 4) **อาถรรพเวท** รวบรวมคาถาอาคม อนึ่ง มหาภารตะและรามายณะ นับว่าเป็นคัมภีร์พระเวทเล่มที่ 5 เนื่องจากชาวฮินดูเชื่อว่าทั้งสองเรื่อง จัดเป็นประเภท "อิตีหาส" (ตำนานทางประวัติศาสตร์)

³⁹ อุชนะ เป็นชื่อของฤๅษีในสมัยโบราณ เชื่อกันว่าเป็น ศุภระ ซึ่งเป็นบุตรของฤๅษีภฤค และเป็นครูของพวกแพทย

⁴⁰ Roy Sasanka . "Date of Mahabharata Battle." (Monographs / Institute of Chronology .1976), 101.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, 101.

ตั้งอยู่ในคุณธรรมความดี ส่วนฝ่ายเการพกลับกลายเป็นฝ่ายไม่มีคุณธรรม มหาภารตะในช่วงนี้เริ่มได้ปรากฏตัวละครเพิ่ม คือพระศิวะและพระวิษณุ มีสถานภาพเสมอพระพรหม

จากจดหมายเหตุของราชทูตกรีกประจำเมืองปาฏลิบุตร ได้กล่าวว่า เทพเจ้าทั้งสององค์มีฐานะสำคัญเสมอพระพรหม อนึ่ง ศาสตราจารย์ แมคโคเนล จึงสันนิษฐานว่ามหาภารตะช่วงนี้ น่าจะอยู่ในช่วงประมาณ 300 ปีก่อนคริสตศักราช⁴²

ช่วงที่ 3 มหาภารตะมีเนื้อหาประมาณ 100,000 โศลก ช่วงระยะเวลานี้ผู้คนต่างก็รู้จักกันในนามว่า "มหาภารตะ" ในเนื้อเรื่องก็มีการแต่งเติมอุบายยานะและคำสอนเข้ามาเป็นจำนวนมาก ทางด้าน ศาสตราจารย์ แมคโคเนล ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า เนื้อหาของมหาภารตะน่าจะมีลักษณะดังที่ปรากฏในปัจจุบัน ประมาณคริสต์ศักราช 350 โดยอาศัยหลักฐานข้อเท็จจริงเป็นจำนวนมาก ซึ่งเกี่ยวกับการบริจาที่ดินในภาคต่างๆ ของอินเดีย ในช่วงคริสต์ศักราช 450-500 ในบรรดาหลักฐานเหล่านี้ปรากฏอยู่ในช่วงประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 5 มหาภารตะมีลักษณะดังเช่นปัจจุบันแล้ว

C.P. Ramaswami Aiyar กล่าวว่า เรื่องนี้เป็นบทเพลงสรรเสริญชัยชนะของวีระบุรุษตอนแรกเรียกว่า ชย ต่อมาได้ขยายเรื่องราวออกเป็นมหากาพย์เรียกว่า มหาภารตะ มีความยาวระหว่าง 8,000 – 10,000 โศลกและ 24,000 โศลก เรียกว่า ภารตะ แล้วมีการแต่งเติมเรื่องราวเรื่อยมาจนเสร็จสมบูรณ์มีความยาว 100,000 โศลก เรียกว่า มหาภารตะ⁴³ สำหรับยุคสมัยและการรวบรวมมหาภารตะนั้น

E. Washburn Hopkins ผู้เชี่ยวชาญวรรณคดีสันสกฤต ให้ความเห็นว่า มีหลักฐานปรากฏระยะเวลาแต่งและรวบรวมไว้ประมาณ 400 ปีก่อนคริสตกาล และเสร็จสมบูรณ์ เมื่อประมาณคริสต์ศักราช 400⁴⁴ เขายังกล่าวอ้างถึงถึงปานิ นิกสันสกฤตไวยากรณ์ว่า เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องราวที่กล่าวถึงวีระบุรุษผู้หาญกล้าในสงครามกुरुเกษตรเป็นอย่างดี เขาทราบเรื่องราวลัทธิอรชุน-กฤษณะและยูธิษฐิระว่าเป็นวีระบุรุษสำหรับวรรณคดีเรื่องนี้⁴⁵

⁴² Macdonell, A History of Sanskrit Literature, (Delhi: Motilal Banasidass, 2nd ed.1971), 240.

⁴³C.P. Ramaswami Aiyar, The Cultural Heritage of India, (Ramakrishna Mission Institute of Culture, Calcutta, 1962). 51.

⁴⁴ E. Washburn Hpkins, Epic Mythology, (Delhi : Indological Book house, 1968), 1.

⁴⁵ E. Washburn Hpkins, The Great Epic of India, (Calutta:Punthi Pustak, 1969), 389.

หลักฐานความนิยมของมหากาพย์ ในประเทศเพื่อนบ้าน ได้ปรากฏพบในกลุ่มชาวและเขมรเป็นส่วนใหญ่ ดังปรากฏหลักฐานเป็นภาพสลักนูนต่ำ ที่ระเบียงคดทิศตะวันตก ด้านทิศใต้ของปราสาทนครวัดประเทศกัมพูชา ก่อสร้างในรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ในพุทธศตวรรษที่ 17 (พ.ศ. 1650- 1693)⁴⁶ จุดประสงค์เพื่อสร้างอุทิศถวายแก่พระวิษณุเทพ กล่าวคือ ภาพสลักเป็นแบบนูนต่ำ มีความยาว 49 เมตร เล่าเรื่องขณะการสู้รบระหว่างตระกูลเการพอยู่ทางด้านซ้าย ตระกูลปานทพอยู่ทางด้านขวา ขอบผนังทั้งสองด้านเป็นภาพของทหารแต่ละฝ่ายยืนเรียงเป็นแถวกันเป็นระเบียบมีนายทหารบนรถม้าศึกและหลังช้าง มีภาพตัวละครคือภิชมะแม่ทัพของเการพ อรชุนแม่ทัพของปานทพ และพระกฤษณะ ผู้เป็นสารถิของอรชุน

วีระ วีระภัทร (2550) กล่าวถึงประวัติการศึกษามหากาพย์มหากาพย์มหากาพย์ในประเทศไทยว่า ต้นฉบับมหากาพย์ ที่เชื่อว่าเป็นต้นฉบับเต็มแปลจากโคลกภาษาสันสกฤตมาเป็นภาษาอังกฤษคือต้นฉบับ The Mahabharata ของ Kisari Mohan Ganguli ซึ่งในประเทศไทยได้มีการศึกษาค้นคว้ามหากาพย์มหากาพย์มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยปรากฏหลักฐานจากหนังสือหลายเล่ม เช่น วิจารณ์เรื่องกฤษณะสอนน้อง พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 5 และกฤษณะสอนน้องของกรมพระปรมาภิไธย⁴⁷ หลังจากนั้นก็ได้มีการแปล และเรียบเรียงมหากาพย์มหากาพย์มากมาย

สำหรับประเทศไทย การแพร่หลายของมหากาพย์มหากาพย์นั้น ไม่เป็นที่นิยมเท่ากับมหากาพย์รามายณะ อาจเป็นเพราะมหากาพย์มหากาพย์ เป็นเรื่องราวของการรบกันในหมู่เครือญาติ ซึ่งชาวไทยให้ความสำคัญกับหมู่เครือญาติ โดยเฉพาะในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มาแต่โบราณได้พยายามสร้างความสามัคคีในหมู่ราชวงศ์ เช่น มีการสร้างพระพุทธรูปปางห้ามญาติเพื่อเตือนญาติวงศ์ให้สามัคคีไม่แย่งชิงราชสมบัติต่อกัน สรุปได้ว่ามหากาพย์ บางครั้งเรียกสั้นๆว่า ภารตะ เป็นหนึ่งในสองเรื่องของมหากาพย์อินเดียโบราณก่อนคริสตกาล ประพันธ์โดยฤๅษีกฤษณะ (ไทวปายณะ วายาสะ) เป็นโคลกภาษาสันสกฤต มหากาพย์เรื่องนี้ยังนับเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์ "อิติहाส" (ตำนาน)

2.2 ลักษณะทั่วไปของคัมภีร์มหากาพย์

มหากาพย์ เป็นมหากาพย์สำคัญของอินเดียที่แต่งด้วยภาษาสันสกฤต ซึ่งคำว่า "มหากาพย์" จากคำเต็มว่า "มหากาพย์ดาชยานะ" หมายถึง เรื่องเล่าที่ยิ่งใหญ่เกี่ยวกับสงครามภารตะ⁴⁸ เนื้อ

⁴⁶ Michale Freeman and Claude Jacque. Anclent Angkor. (Bangkok : River Books. 2006), 58 -59.

⁴⁷ วีระ วีระภัทร. เรื่องเล่าจากมหากาพย์มหากาพย์ ตอนกำเนิดพี่น้องเการพและปานทพ เล่ม1.(โรงพิมพ์พิมพ์ลักษณ์ ปทุมธานี ,2550), 4-5.

⁴⁸ Maurice Winlernitz. A History of indian Literature. Vol.1. Translated by S.Ketkar (New York : Russell, 1972), 297.

เรื่อง กล่าวถึงการขับเคลื่อนทำสงครามกันระหว่างพี่น้องสองตระกูล คือตระกูลปาลมณฑลและเการพ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแย่งชิงนครหัสตินาปุระ ต่างฝ่ายต่างรวบรวมพันธมิตรจำนวนมากเพื่อร่วมรบ ณ ดินแดนทุ่งกุรุเกษตร ด้วยความยาวถึงหนึ่งแสนโคลก แบ่งออกเป็น 18 บรรพ (ตอน) นับเป็นวรรณคดีเรื่องหนึ่งที่สำคัญ ชาวอินเดียถือว่ามหาภารตะเป็น “อติหาสะ” หมายถึง พงศาวดารหรือตำนานซึ่งเคยเกิดขึ้นจริงแม้ว่าจะมีข้อสงสัยถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ก็ตาม⁴⁹

อย่างไรก็ตาม มหาภารตะนับเป็นวรรณคดีที่สะท้อนแนวคิด วัฒนธรรมของชาวฮินดูได้อย่างดีเรื่องหนึ่ง รวมไปถึงอิทธิพลการแผ่ขยายทางวัฒนธรรมฮินดูสู่ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งจะเห็นได้จากศาสนสถาน ศาสนพิธี ศิลปะวัฒนธรรม และความเชื่อซึ่งสอดคล้องกันระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู การตะมิได้นำเสนอตัวละครในเชิงคุณธรรมแต่กลับเสนอในรูปแบบสังกรรมว่าด้วยกฎของการกระทำ การใช้สำนวนวรรณคดีก็ไม่แน่ว่าเป็นเลิศเท่ากับรามายณะ เนื้อหาส่วนใหญ่เริ่มมาจากความแตกแยกภายในครอบครัว อย่างไรก็ตามเหตุการณ์บางอย่างอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอินเดีย เช่น นางเทราปทีมีสามีในคราวเดียวกันถึง 5 คน เป็นต้น⁵⁰

2.3 การแบ่งโครงสร้างเนื้อหาของคัมภีร์มหาภารตะ

คัมภีร์มหาภารตะ เป็นเนื้อเรื่องประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 3 อย่าง⁵¹ ดังต่อไปนี้

1. บทนำ คือ ส่วนตอนต้นทั้งหมด ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อเรื่องหลัก เป็นส่วนที่กวีแต่งขึ้นภายหลังเรื่องหลัก เพราะมหากาพย์ฉบับนี้เป็นเรื่องเล่าที่ยาวมาก ฉะนั้นส่วนนำของคัมภีร์จึงมีเนื้อหาหลากหลาย นักวิชาการ ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า บทนำของมหาภารตะ อาจถูกประพันธ์ขึ้นในช่วงระยะเวลาต่างกัน เหตุนี้เนื้อหาจึงมีความหลากหลาย บางตอนได้กล่าวถึงบทไหว้ขอพรเทพเจ้า การนำเนื้อหาจากปุราณะมาเล่าเรื่อง รวมถึงการเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ เนื้อเรื่องของมหาภารตะบางฉบับ มีการอธิบายเนื้อเรื่องฉบับย่อ เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ทั้งนี้อาจลำดับเนื้อหาของส่วนนำของมหาภารตะได้ดังต่อไปนี้

⁴⁹Sen Amartya. (2005). Ramayana Book One, Boyhood. (New York : New York University Press), 16.

⁵⁰ นาวิน วรรณเวช. (2555). วารสารศิลปศาสตร์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 การละเมิดความสำคัญต่อการเล่าเรื่องในมหาภารตะ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 157-159.

⁵¹ กุลนิจ คณະฤกษ์, "ขนบประพันธ์และทรงสนะเรื่องความสร้างสรรค์ในวรรณคดีสันสกฤต : ศึกษาเปรียบเทียบจากวรรณคดีมหากาพย์กับวรรณคดีภาษาไทย" ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552,38.

ส่วนแรก โศลกบทแรกของคัมภีร์มหาภารตะ ที่กล่าวถึงการไหว้ฤษีนาarayana (Narayana) ฤษีนาarayana (Nara) และพระนางสรัสวตี ความว่า หลังจากแสดงความนอบน้อมด้วยการคำนับแก่ฤษีนาarayana ฤษีนาarayana และพระนางสรัสวตี แล้วของจงกล่าวโศลก อันมีนามว่าชัยนี้⁵²

ส่วนที่สอง คือส่วนที่ผู้แต่งพรรณนาถึงผู้เล่าเรื่องมหาภารตะ สถานที่ โอกาส และสาเหตุของการเล่าเรื่อง เป็นต้น เริ่มตั้งแต่ พรรณนาเหตุการณ์ที่พวกฤษีมาทำพิธี ที่ป่าในมิชชะ พวกเขามีความปรารถนาจะฟังมหาภารตะ จึงได้ขอร้องอุครศรวะเล่าเรื่องราวของมหาภารตะ ที่ฤษีชิวาสได้รจนาไว้ ให้พวกตนฟัง⁵³ สาเหตุที่อุครศรวะได้เล่าเรื่องมหาภารตะ ก็คือ เมื่อเรื่องนี้ได้เผยแพร่ออกไป ประโยชน์นานัปการก็จะเกิดขึ้นแก่คนทั้งหลาย เพราะว่าเป็นแหล่งรวบรวมวิทยาการที่สมบูรณ์ที่สุดในสามโลก⁵⁴ ที่พวกพราหมณ์ ได้ถือครอบครองไว้ สำหรับผู้ใคร่ศึกษาทั้งหลาย ก็จะได้รับประโยชน์อย่างมาก หลักจากได้ศึกษาคำสอนต่างๆ ในเรื่องมหาภารตะนี้

ส่วนที่สาม เป็นเรื่องราวที่อุครศรวะได้ฟังจากไวศัมปายณะ ซึ่งท่องเรื่องมหาภารตะให้พระเจ้าชยพิงในพิธิฆ่างู เนื้อหาในส่วนนี้กล่าวถึงเหตุการณ์ในยุคสร้างโลก จนกระทั่งกำเนิดวรรณคดีมหากาพย์ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ประมวลมาจากปุระหลายเรื่อง นอกจากนี้มีการกล่าวถึงประวัติการแต่งมหาภารตะ เรื่องย่อของมหาภารตะบางตอนซึ่งเล่าโดยท้าวธฤตราษฎร์ (Dhrtarastra) และจบด้วยการกล่าวยกย่องมหาภารตะ รวมถึงอานิสงส์จากการอ่านมหากาพย์เรื่องนี้ เช่น ตอนกล่าวถึงกำเนิดโลก ว่าเมื่อแสงสว่างหายไป ทุกสรรพสิ่งในโลกถูกปกคลุมไปด้วยความมืด มีไข้อยู่ฟองหนึ่งเกิดขึ้นมาในโลก ไข่นั้นถือว่าเป็นต้นเหตุของการเกิดสรรพสิ่ง มีมาตั้งแต่การเริ่มยุคเป็นพรหมที่สว่างสดใส เป็นอมตะนิรันดร์ และเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนในโลก

2. เนื้อเรื่องหลัก ถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุด ที่นักกวีได้แต่งขึ้นก่อนบทนำ อูปาขยานะ โดยมีการเชื่อมโยงมาจากบทนำ ซึ่งถือเป็นการดำเนินเรื่องเข้าสู่เนื้อหาหลักของมหาภารตะ เช่น เรื่องราวการต่อสู้ระหว่างพี่น้องสองตระกูล ที่สืบเชื้อสายมาจากท้าวภรต เรื่องกำเนิดโลก เรื่องอานิสงส์การอ่านหรือฟังมหาภารตะ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กลุ่มนักวิชาการทั้งหลาย ยังมีประเด็นถกเถียง เกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของเนื้อเรื่องหลักในคัมภีร์ ซึ่งมีบางกลุ่มเห็นว่าเรื่องหลักของมหาภารตะเริ่มต้นที่อุปบรรพ บางกลุ่มเห็นว่า

⁵² nārāyaṇaṃ namaskṛtya naraṃ caiva narottamam

devīm sarasvatīm caiva tato jayam udīrayet || (PV 1.1.0)

ดูรายละเอียดใน The Mahabharata.11 vols. Poona : (The Bhandarkar Oriental Research Institute), 1974.

⁵³ Kisari Mohan Ganguli, tr. The Mahabharata, Adi Parva, Section 1,1883. p.2.

⁵⁴ Ibid.

จุดเริ่มต้นได้แก่อาสติกา-อุปสรรพ บางกลุ่มยังเห็นว่า เนื้อเรื่องหลักของคัมภีร์เริ่มต้นที่คำกล่าวของพระมนุ⁵⁵

3. อุปาขยานะ (เรื่องแทรก) เป็นเรื่องแทรกที่ผู้ประพันธ์ใส่ไว้ในเรื่องหลัก ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย คือเป็นอุทาหรณ์หรือเพิ่มอรรถรสในการอ่าน เป็นต้น อุปาขยานะส่วนใหญ่ เป็นเรื่องที่จบลงในตอนนั้นๆ เช่น อุปาขยานะเรื่องพระนลเป็นเรื่องที่แทรกอยู่ในเนื้อเรื่องหลัก ตอนที่ยุधिษฐิระได้แพ้พนันสภา จนต้องถูกเนรเทศให้ออกเดินป่าสิบสามปี พร้อมกษัตริย์ปาณฑพอีกสี่พระองค์และชายาด้วย มหาภารตะเป็นมหากาพย์ที่มีเนื้อเรื่องยาวมาก สามารถแบ่งเนื้อหาเป็นตอนๆ ได้หลายระดับทำให้โครงสร้างโดยรวมค่อนข้างซับซ้อนมีรายละเอียดมาก ผู้แต่งตามชนบถถือว่า เป็นฤๅษีวาสะกล่าวถึงโครงสร้างของมหาภารตะว่าเป็นเหมือนส่วนต่างๆของต้นไม้ ดังต่อไปนี้

“งานประพันธ์นี้คือต้นไม้ซึ่งมีเนื้อหาคือเมล็ดพันธุ์ ตอนต่างๆ ซึ่งมีชื่อว่าเปาโลมบรรพ และอัสติกบรรพเป็นราก ส่วนสัฆวบรรพคือลำต้น สภาบรรพและอาร์ณยบรรพคือคอกไม้ อรณิบรรพคือตาไม้ วิราฎบรรพและอุทโยคบรรพคือแก่น ภิษมบรรพคือกิ่งก้าน ไทรณบรรพคือใบ กรรณบรรพคือดอกไม้ที่สวยงาม ศัลยบรรพคือกลิ่นหอมของดอกไม้ สตรีบรรพและไอสิกบรรพคือร่มเงาของต้นไม้ ศานติบรรพคือผลไม้ อัศวเมธิกบรรพคือน้ำหวาน และอาศมวาสิกบรรพคือต้นไม้เติบโตเต็มที่.....”⁵⁶

2.4 เนื้อหาสาระของคัมภีร์มหาภารตะ

คัมภีร์มหาภารตะ ประกอบด้วยบทจำนวน 18 บรรพ ในแต่ละบรรพนั้นได้แบ่งออกเป็นอธยายะ แต่อธยายะ ก็ยังประกอบด้วยโคลกที่มีจำนวนมาก ในคัมภีร์นี้มีโคลกรวมกันทั้งสิ้น 100,000 โคลก ส่วนอุปาขยานะ (เรื่องแทรก) จะปรากฏอยู่ในทุกบรรพ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนของมหาภารตะ มีทั้งหมด 61 เรื่อง⁵⁷ ดังนี้

1. อาทิบรรพ ประกอบด้วย 19 อุปสรรพ แบ่งเป็น 225 อธยายะ มี 7,043 โคลก

1. อุปสรรพ อนุกรมณี
2. อุปสรรพ สังครหะ
3. อุปสรรพ เปาษยะ
4. อุปสรรพ เปาโลมะ

⁵⁵ C.V. Vaidya, The Mahabharata : A Criticism (Bombay : A.J.Cambridge & Co.,1905), 2.

⁵⁶ กุลนิจ คณะฤกษ์, "ชนบประพันธ์และทรศนะเรื่องความสร้างสรรค์ในวรรณคดีสันสกฤต : ศึกษาเปรียบเทียบจากวรรณคดีมหากาพย์กับวรรณคดีกาวยะ" ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552,41.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน,42.

5. อุปสรรพ อาสติกะ
6. อุปสรรพ อาทิวังศวตฺรณะ
7. อุปสรรพ สัมภวะ มีอุปาขยานะ 5 เรื่องคือ 1) ศกุนตลา 2) ยยาติ 3)มหาภิษะ
4) อณิมาณทวยะ และ 5) วยุชิตาชวะ
8. อุปสรรพ ชตุคฤหทาหบรรพ
9. อุปสรรพ หิทิมพวธะ
10. อุปสรรพ พกวธะ
11. อุปสรรพ จิตฺรธะ มีอุปาขยานะ 3 เรื่องคือ 1) ตปตี 2) วสิษฐะ 3) เออาระ
12. อุปสรรพ เทราปทีสวย์มวธะ มีอุปาขยานะ คือปัญเจนทระ
13. อุปสรรพ วิวาทิกะ
14. อุปสรรพ วิทุรคมนะ
15. อุปสรรพ ราชยลภะ
16. อุปสรรพ อรชุนววาสะ มีอุปาขยานะ ชื่อ สุนทอุปสุนทะ
17. อุปสรรพ สุกัทราทฺรณะ
18. อุปสรรพ ทฺรณทาทิกะ
19. อุปสรรพ ขาณทวาทะ มีอุปาขยานะ ชื่อ ศารังคกะ

อาทิบรรพ – ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงกำเนิดเรื่องมหามารตะและกำเนิดของเจ้าชายใน
 กุรุราชวงศ์ทั้งฝ่ายปาลณฑพและเการพ มีเทวดาอยู่กลุ่มหนึ่งเรียกว่า วสุคณะ ประกอบเทวดาอยู่ด้วยกัน
 ทั้งหมด 8 องค์ วันหนึ่งเทวดากลุ่มนี้ได้พาภรรยาไปเที่ยวเล่นบริเวณใกล้ๆ เขาพระสุเมรุ ซึ่งเป็นที่ตั้ง
 อาศรมฤๅษีสัณธุ์ ภรรยาของเทวดา “ทยุ” หนึ่งเทวดาวสุคณะ เกิดความโลภคิดจะลักแม่โคอยู่ตัวหนึ่ง
 ชื่อนั้นทินี ซึ่งเป็นโควิเศษสามารถให้น้ำนมตามที่ต้องการ และหากใครได้ดื่ม จะมีอายุยืนยาวถึง
 1,000 ปี เทวดาเหล่านั้น จึงวางแผนร่วมมือกันขโมยแม่โคตัวนั้น แต่ถูกฤๅษีสัณธุ์จับได้เสียก่อน
 จึงสาปแช่งให้เทวดาทั้ง 8 องค์ ไปเกิดเป็นมนุษย์ชาติใช้กรรมที่ได้ทำมา แต่ทว่า ทยุองค์ต้นคิด ต้องเกิด
 เป็นมนุษย์ตามอายุขัยบนโลก

ด้วยคำสาปดังกล่าว กลุ่มเทวดา 8 องค์ จึงนำเรื่องไปปรึกษากับพระแม่คงคา เพื่อขอ
 ความช่วยเหลือให้นางรับเป็นมารดาในโลกมนุษย์และให้โยนลงน้ำทันทีที่เกิดขึ้นมาเป็นโลก
 จากนั้นพระแม่คงคาก็ได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะเป็นมารดาให้ ต่อมาพระนางก็จำแลงกายเป็นสาวงาม
 ไปพบท้าวประติปะ เพื่อเอ่ยความประสงค์ต้องการมีคู่ครอง เมื่อพระองค์เห็นก็ทราบทันทีว่าเป็น
 อมนุษย์ พระองค์ทรงรับปากว่าหากมีโอรสเมื่อใดจะรับเป็นสะใภ้ พระนางคงคาได้ยื่นเงื่อนไขว่า
 พระสวามีต้องตามใจพระนางในทุกเรื่องราว ไม่ขัดใจเป็นอันขาด พระองค์ก็ทรงรับปาก เมื่อเวลาผ่านไป
 ไปท้าวประติปะ มีโอรสพระนามว่า ศานตนะ ซึ่งเมื่อเจริญวัยแล้วพระบิดาจึงเล่าเรื่องราวในครั้งอดีตให้

ราชบุตรฟัง ก่อนที่จะสละราชสมบัติและออกบำเพ็ญเพียรในป่า วันหนึ่งทำวสานตนุได้พบกับสาวงาม นางหนึ่งริมฝั่งแม่น้ำคงคาขณะออกล่าสัตว์ พระองค์ตกหลุมรักสาวงามนางนี้อย่างจับจิต จึงเอ่ยชวน นางเป็นเพื่อนคู่ชีวิต พร้อมยอมรับเงื่อนไขดังกล่าว ความสุขของทั้งคู่ต้องสะดุดลง เพราะเมื่อครั้งใด ก็ตามที่พระมเหสีประสูติโอรส ก็จะจับโอรสโยนลงแม่น้ำทันทีถึง 7 ครั้ง ด้วยความที่ยึดมั่นในคำ สัญญาจึงมิได้กล่าวอะไร เมื่อถึงครั้งที่ 8 คราวนี้พระองค์ทรงห้ามพระนางไว้ พระนางจึงอันตรายกันไป พร้อมกับราชบุตรองค์ที่ 8 นามว่า เจ้าชายเทวพรต และทำวสานตนุพบกับบุตรของตนขณะทรง พักผ่อนริมฝั่งแม่น้ำคงคา ได้เห็นฝีมือธนูของหนุ่มน้อยคนหนึ่งที่มีหน้าตาละม้ายกับพระองค์ พร้อมการ ปรากฏตัวของพระนางคงคาอีกครั้งเพื่อมอบโอรสคืนให้

ทำวสานตนุได้เสด็จไปประพาสป่า ณ ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา ขณะที่ประทับในป่านั้นพระองค์ ทรงได้กลิ่นหอมอบอวลจากร่างของสาวสวย ราวเทพธิดานางหนึ่ง ชื่อสัตยวดี บุตรบุญธรรมของ ชาวประมง พระองค์จึงไปขอนาง ด้วยเงื่อนไขที่ว่า “จะยินดียอมมอบธิดาให้ หากโอรสที่เกิดจาก สัตยวดี ต้องได้ขึ้นครองราชย์เท่านั้น ทว่าพระองค์ทรงมีเจ้าชายสานตนุ อยู่แล้วทำให้ประจวบตรอมใจ เพราะผิดหวัง เมื่อเจ้าชายสานตนุทราบเรื่องจึงไปหาชาวประมงคนนั้น และให้คำมั่นสัญญา สองข้อว่า ตนจะไม่ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระบิดาและจะไม่แต่งงาน ชายดังกล่าวจึงยอมยกลูกสาวให้พระเจ้า สานตนุครอบครอง ด้วยคำมั่นที่ยิ่งใหญ่ขององค์ชายสานตนุ จึงได้รับการสดุดีว่า ภิษมะ พร้อมพราจาก พระบิดา “ตราบใดที่ภิษมะยังไม่ปลงใจที่จะถึงแก่ความตาย ตราบนั้นจะไม่มีผู้ใดสามารถฆ่าเขาได้”

ทำวสานตนุและนางสัตยวดี มีบุตร 2 องค์ คือ จิตรรางคทะและวิจิตรวีระยะ หลังจากพระองค์ก็สวรรคต จิตรรางคทะได้สวรรคตในสนามรบ ส่วนวิจิตรวีระยะสืบราชสมบัติต่อมา ซึ่ง มีภิษมะเป็นผู้สำเร็จราชการแทน เมื่อวิจิตรวีระยะเจริญวัยขึ้น ภิษมะได้เข้าร่วมพิธีสุมพร กับ พระราชธิดาทั้งสาม นามว่า “อัมพา อัมพิกา และอัมพาลิกา” ณ แคว้นกาสิ ซึ่งเจ้าหญิงอัมพา ขอให้ ภิษมะปล่อยตัวนางไปเกิด เพราะมีคนที่รักอยู่แล้ว พระองค์ก็ได้ตกลงปล่อยนางไป สุดท้ายแล้วนางก็ ไม่เป็นที่ยอมรับของฝ่ายชาย เนื่องจากการถูกนำตัวไปก่อนแล้ว จนเป็นเหตุให้นางคิดแก้แค้นภิษมะ หลังบำเพ็ญเพียรต่อพระศิวะ จึงได้รับพรให้ไปเกิดเป็นโอรสทำวทรูปุท นามว่า “ศิษณทิน” แต่แล้ว ทำววิจิตรวีระยะก็ได้สวรรคตลง ด้วยโรคภัย ทั้งที่ยังไม่มีโอรส ทำให้นางสัตยวดีขอร้องให้ภิษมะเข้าพิธี นิโยค แต่พระองค์ทรงยึดมั่นในสัญญาจึงปฏิเสธไป พระนางจึงรวบรวมสมาธิเรียก ฤๅษียาส เข้าพิธีนิโยคกับนางอัมพิกาและอัมพาลิกา

ด้วยความที่ฤๅษียาส มีรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์ ดังนั้นในระหว่างที่เสพสังวาส นาง อัมพิกาได้หลับตาตลอดเวลา จึงได้บุตรชายที่ตาบอดสองข้าง นามว่า “ธฤตราษฎร์” ส่วนนาง อัมพาลิกานั้น ก็ประหวั่นพรั่นพรึงกลัวจนร่างกายซีดขาว จึงได้บุตรชายที่ผิวขาวซีดนามว่า “ปานชุก” ด้วยความไม่สมบูรณ์ของราชันดดาทั้งสอง ทำให้นางสัตยวดี ร้องขอให้ทั้งสามทำพิธีนิโยค อีกครั้ง แต่ด้วยนางอัมพิกาให้นางทาสีปลอมตัวเข้านิโยคแทน บุตรที่เกิดขึ้นนั้น ได้นามว่า “วิศูร”

จากลำดับสายสกุล จึงทำให้ทราบว่าต้นกำเนิดของทั้งเการพและปามณฑงนี้ พระนางคานธารีซึ่งเป็นพระมเหสีของท้าวธฤตราษฎร์ ได้รับพรจากฤๅษีवास ประทานบุตรให้ 100 คน บุตรี 1 คน ซึ่งเป็นฝ่ายเการพ แต่ด้วยคำสาปของพราหมณ์ให้ท้าวปามณฑงต้องสิ้นชีพลง ขณะเสพสังวาส ทำให้นางกุนตีและมาทรี ใช้คาถาอัญเชิญให้เทพมาประทานบุตรให้ โดยนางกุนตีได้บุตร นามว่า “ยฤชชิตี จากธรรมเทพ” ได้บุตร นามว่า “ภีมะ” จากพระวายุ และบุตร นามว่า “อรชุน” ได้จากพระอินทร์ ส่วนพระนางมาทรี ได้บุตร นามว่า “นกุลและสหเทพ” จากพระอัศวินฝาแฝด ซึ่งเป็นฝ่ายปามณฑง

หลังจากการสวรรคตของท้าวปามณฑงและนางมาทรี นางกุนตีและบุตรทั้ง 5 ก็เสด็จกลับไปยังหัตถดินปุรนคร ชีวิตในวัยเยาว์ทั้งสองฝ่ายได้ศึกษาเล่าเรียนและพำนักอยู่ที่เดียวกัน ศิลปะวิชาต่างๆ ได้ศึกษาจากกฤๅษีอาจารย์เป็นคนแรก และเพิ่มเติมวิชาการรบด้วยธนูจากโหรณาจารย์ ด้วยกำลังที่เหนือกว่าทุกคน ทำให้ภีมะมักจะแสดงกำลังของตนอยู่เสมอ เป็นเหตุให้ทุรโยธน์และพี่น้องฝ่ายเการพเกิดความไม่พอใจเรื่อยมา คิดจะกำจัดภีมะเสียให้ได้ โดยเริ่มจากทุรโยธน์ ใส่ยาพิษให้ภีมะกิน แต่ได้รับความช่วยเหลือจากพญานาคเมืองบาดาล จึงทำให้รอดมาได้ ฝ่ายเการพไปทูลต่อท้าวธฤตราษฎร์ให้เหล่าปามณฑงไปย้ายไปอยู่เมืองวารณาวัต จนเป็นเหตุให้ต้องพลัดถิ่น จนกระทั่งได้ไปสร้างนครอินทรีปรสค์ขึ้นใหม่

2. สถาบรรพ ประกอบด้วย 9 อุปบรรพ⁵⁸ แบ่งเป็น 72 อัยยามะ มี 2,384 โสลก

1. อุปบรรพ สภา
2. อุปบรรพ มัณฑระ
3. อุปบรรพ ชราสังฆวระ
4. อุปบรรพ ทิควิชยะ
5. อุปบรรพ ราชสุยกะ
6. อุปบรรพ อัคษยวิหระณะ
7. อุปบรรพ ศิคุปาลวระ
8. อุปบรรพ ทยุตะ
9. อุปบรรพ อนุทยุตะ

สถาบรรพ - กล่าวถึงชีวิตในราชสำนัก การเล่นสการะหว่างยฤชชิตีระกับทุรโยธน์ และการเนรเทศเหล่าปามณฑง หลังจากที่เขาป่าสร้างเมืองใหม่ ไมยทานพปรากฏกายขึ้นเป็นผู้มีฝีมือในการก่อสร้าง และได้สร้างสภาอย่างสุดฝีมือ สำหรับเป็นที่ประชุมเหล่าพสกนิกร เพื่อตอบแทนที่บุญคุณพี่น้องปามณฑง ที่ไว้ชีวิตตน หลังจากนั้นพระนารทมนี เทวดาจอมปราษฎ์ซึ่งเป็นพี่เคารพของฝ่ายเการพ เดินทางมาเข้าเฝ้าท้าวยฤชชิตีระและกล่าวถึงคุณสมบัตินี้ 6 ประการสำหรับพระราช ทำให้ท้าว

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, 43.

ยุธิษฐิระครุ่นคิดอยู่นาน จึงเชิญพระภคชนมาปรึกษาโดยให้ความเห็นว่า ต้องกำจัด ชราสณฑ์ ผู้แบ่งเมืองเสียก่อนแล้วค่อยจัดราชาภิเษก จากนั้นพระภคชนก็รับสั่งให้อรชุนและกิมะ เข้ามาจัดการเรื่องนี้ เมื่อชราสณฑ์ถูกสังหารแล้ว ลูกชายของชราสณฑ์ก็ได้ครองแคว้นมครต่อจากบิดา ในระหว่างพิธีราชาภิเษก ได้เชิญพระญาติจากหัสตินาปุระนคร โทธนาจารย์และกฤปาจารย์ พี่น้องเการพ กษัตริย์แคว้นแคว้นต่าง ๆ เป็นเหตุให้ทุรโยธน์อดอิจฉาในความยิ่งใหญ่และรุ่งเรืองของนครอินทปรสต์เสียไม่ได้ แต่ก็ได้ศกุนิ ผู้เป็นลุงของฝ่ายเการพ (พี่ชายของนางคานธารี) ซึ่งมีฝีมือการเล่นสกา กล่าวกับทุรโยธน์ว่า จะช่วยหาทางกำจัดฝ่ายปาดทพให้จงได้ จึงได้วางแผนเล่นพนันสกา ซึ่งเป็นกีฬาของวรรณะกษัตริย์

ฝ่ายท้าวฤทธราชภูร์และมหามติวิฑูร มิทรงเห็นด้วยกับการเล่นพนันสกาของทุรโยธน์เกรงว่าจะได้รับข้อครหาโทษจากพระญาติและไพร่ฟ้าได้ ดังนั้นท้าวเธอ จึงสั่งให้สร้างสภามืองขึ้นมาใหม่ และเชิญท้าวยุธิษฐิระและพี่น้องปาดทพ นางกุนตี นางเทราปที ร่วมงานเฉลิมฉลองกัน ทุรโยธน์ได้โอกาสก็กล่าวชวนยุธิษฐิระร่วมเล่นสกา โดยอ้างว่าตนต้องดูแลแขก จึงให้ลุงศกุนิของตนเล่นแทน ผลก็เป็นไปตามที่คาดไว้ ท้าวยุธิษฐิระแพ้พนันสกา กระทั่งเสียแผ่นดินสิ้นชาติ หลังจบกระดานสุดท้าย ทุรโยธน์สั่งให้มหามติวิฑูร นำตัวนางเทราปทีมามอบให้ มหามติวิฑูรจึงได้ปฏิเสธคำสั่งดังกล่าว พร้อมทั้งประณามการพนันอันเต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยมเช่นนี้ว่า ท้าวเธอได้เสียเอกราชไปแล้วย่อมไม่มีอำนาจเหนือชีวิตใคร อันจะนำมาเป็นเดิมพันได้อีก แต่ด้วยความกักขะของทุทศาสัน จึงได้ทำการเข้าอุคนางเทราปที ไปยังสภามือง แม้ภรรยา หนึ่งในพี่น้องเการพก็ยังไม่เห็นด้วย เนื่องจากนางเป็นชายาของปาดทพทั้งห้า หาใช่สิทธิ์ขาดของท้าวยุธิษฐิระ องค์กรเดียวไม่ ภรรยาจึงกล่าวขึ้นว่า ท้าวยุธิษฐิระ เป็นกษัตริย์นครอินทปรสต์ เป็นพี่ชายพระองค์โตของพี่น้องปาดทพ และเป็นสามีของนางเทราปที การกระทำเช่นนั้นหาควรไม่ ดังนั้น คำพูดของท้าวเธอ ย่อมมีอำนาจเหนือสรรพสิ่ง ในนครอินทปรสต์

ทุทศาสัน หาได้ฟังคำของภรรยาไม่ จึงถือวิสาสะดึงเอาผ้าปิดกายของนางออก ด้วยความเป็นหญิง นางจึงอับอายที่ถูกปลดเปลื้องอาภรณ์ออก ต่อหน้าธารกำนัล สร้างความอับอายอย่างยิ่ง จึงเป็นสาเหตุของความแตกหักของสองตระกูล แต่ด้วยมานะกษัตริย์ ท้าวยุธิษฐิระ ก็รับคำเชิญของท้าวฤทธราชภูร์ โดยจะเล่นสกาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเดิมพันว่า ใครแพ้เนรเทศไปอยู่ป่า 12 ปี ปีที่ 13 จะต้องไม่มีใครจำหน้าได้ หากมีใครจำได้ให้อยู่ต่ออีก 12 ปี ทำยที่สุดท้าวเธอก็แพ้เช่นเคย

3. อารัณ ยบรพ ประกอบด้วย 16 อุปบรพ⁵⁹ แบ่งเป็น 299 อัธยายะ มี 10,263 โศลก

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, 43.

1. อุปสรรพ อารัณยกะ
2. อุปสรรพ กิรมีรวระ
3. อุปสรรพ ไกราคะ มีอุปาขยานะ ชื่อเสภาวระ
4. อุปสรรพ อินทรโลกาวิคมนะ มีอุปาขยานะ ชื่ออนละ
5. อุปสรรพ ตีรถยาตรา
6. อุปสรรพ ชฎาสุรวระ
7. อุปสรรพ ยักษยุทธะ
8. อุปสรรพ อาชคระ
9. อุปสรรพ มารกัณเฑยสมาสยา
10. อุปสรรพ เทราบที่สัตตยามาสังวาทะ
11. อุปสรรพ โฆษยาตรา
12. อุปสรรพ มฤคส์วปนะ
13. อุปสรรพ ชยัทรถะ
14. อุปสรรพ เทราบที่หระณะ มีอุปาขยานะ ชื่อรามะและสาวิตรี
15. อุปสรรพ กุณขลาหระณะ
16. อุปสรรพ อารณะยะ

อารัณยกะบรรพ (วนบรรพ) – กล่าวถึงการเดินป่าของเหล่าปาลณฑพในช่วง 12 ปีแห่งการเนรเทศ บรรยายการอยู่ป่าของเหล่าพี่น้องปาลณฑพ นางเทราบที บุโรหิตแฮมยะ และอินทรเสน เป็นข้ารับใช้ร่วมเดินทางไปยังป่ากามัยกะ โดยมีหมามติวิฑูร ได้ดูแลนางกุนตีที่แก่ชรา ซึ่งให้อยู่ในเมืองต่อไป เป็นเหตุให้ทุโรยธน์และน้องๆ ตั้งข้อรังเกียจท่านหมามติวิฑูร กระทั่งพระนางจำต้องตามไปอยู่ป่ากับเหล่าพี่น้องปาลณฑพ เมื่อทำวฤตราชภูร์ทราบเรื่อง จำต้องตามตัวอดีตมหาอำมาตย์ท่านนี้กลับมา ซึ่งทำให้ฝ่ายเการพ วิตกกังวล ถึงขั้นจะนำพรรคพวกออกตามล่าพี่น้องปาลณฑพในป่า

เหตุร้ายแรงเช่นนี้ ฤชีวะยาส ทราบด้วยญาณ จึงไปพร้อมกับฤชีไมเตรยะยังนครหัสตินาปุระ เพื่อห้ามไว้เกรงว่าภัยอันร้ายแรงที่จะตามมา ฝ่ายทุโรยธน์เพียงแต่นั่งตบหน้าขาเล่น หาสนใจฟังคำเตือนของฤชีไมเตรยะไม่ เป็นเหตุให้ท่านสาปทุโรยธน์ว่า ขอให้ฤกคมอาวุธของศัตรูเข้าที่หน้าขา

ส่วนพระกฤษณะทราบเรื่องการมาอยู่ป่าของพวกปาลณฑพ จึงรุดมาเยี่ยมแล้วได้ฟังความจริงจากนางเทราบที ท่านจึงกล่าวปลอบใจท่านทั้งหลาย ทว่าทำวชยัทรถ์ แห่งแคว้นสินธุ พระสวามีของนางทฤษาลา ผู้เป็นบุตรในทำวฤตราชภูร์ เสด็จจรประพาสป่าบริเวณที่ปาลณฑพอาศัยอยู่ ในขณะที่อาศรมมีเพียงนางเทราบทีและพราหมณ์แฮมยะเท่านั้น ทำวชยัทรถ์ใช้กำลังไพร่พลดูนางเทราบทีไป แม้ว่าพราหมณ์แฮมยะกล่าวเตือนแล้วก็ตาม เมื่อภีมะและอรชุนทราบเรื่อง จึงเกิดความโกรธแค้น ได้ออกติดตามพระชายา ฤชีมารคัณเฑยะ ได้กล่าวเตือนท่านทั้งสองว่า มิต้องหวังความปลอดภัยของ

ชายาหรือ นางจ๊กแคล้วคลาดปลอดภัยเป็นแน่แท้ สุดท้ายท้าวชัยทรัธถูกจับตัวได้ ท้าวยุธิษฐิระ ขอร้องให้กิมะ ละเว้นชีวิตท้าวเธอเสีย ทำแต่เพียงกลั่นผมให้เหลือไว้ห้าจุก เพื่อแสดงความเป็นทาส วันหนึ่งนางเทราปที่ร้องขอให้กิมะไปเก็บดอกบัว จึงไปเก็บไกลถึงกรุงไกรลาสทำให้ได้พบกับหนุมาน ซึ่งเป็นสายตระกูลวายุเหมือนกัน ฯลฯ

4. วิจารณ์ประภ ประกอบด้วย 4 ุบรพ⁶⁰ แบ่งเป็น 67 ัธยายะ มี 1,824 โสลก

1. ุบรพ วิจารณ์
2. ุบรพ กิจวระ
3. ุบรพ โครทณะ
4. ุบรพ วิวาทิกะ

วิจารณ์ประภ - กล่าวถึงเหตุการณ์ฝ่ายปาดทพ อาศัยอยู่ในเมืองของท้าววิจารณ์ ในปีที่ 13 แห่งการเนรเทศ เมื่อเข้าสู่ปีที่ 13 ของการถูกเนรเทศ ทั้งหมดก็ปลอมตัวเป็นคนรับใช้เข้าไปอยู่ราชสำนักของท้าววิจารณ์ ภายหลัง กิจกะผู้เป็นแม่ทัพใหญ่ของเมืองวิจารณ์ เกิดหลงใหลความงามของพระนางเทราปที่ เขาได้ทำการลวนลามเธอ แต่กิมะได้ช่วยเหลือเธอทันท่วงทีและได้ฆ่ากิจกะเสีย ข่าวการตายของเขา ได้แพร่ออกไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ท้าวสุครมา ได้โอกาสรีบยกพยุหเสนาเข้าปิดล้อมตีเมืองของท้าววิจารณ์ทันที ฝ่ายพี่น้องปาดทพจึงได้ช่วยท้าววิจารณ์ เพื่อปกป้องเมืองวิจารณ์ ซึ่งทุโรธน์เป็นแม่ทัพของเมืองหัตตินาปุระ ก็ได้ยกทัพมาปิดล้อมเมืองนั้นเช่นกัน อรชุนได้นำทัพออกมาเผชิญหน้ากับกองทัพของเมืองหัตตินาปุระ ขณะนั้นเขาตัดสินใจยิงธนูคาณทีวะไปตกลงที่แทบเท้าของกิมะ โทธณาจารย์ และกฤปาจารย์ เพื่อแสดงความเคารพต่อญาติผู้ใหญ่และอาจารย์ ถือเป็นสัญญาณว่า หมดระยะเวลาการเนรเทศของพวกเขาแล้ว

5. ุทโยคประภ ประกอบด้วย 12 ุบรพ⁶¹ แบ่งเป็น 197 ัธยายะ มี 8,132 โสลก

1. ุบรพ ุทโยคะ มีอุปาขยานะ 2 เรื่อง คืออินทรวิชยะและทัมโภทธวะ
2. ุบรพ สัณขยานะ
3. ุบรพ ปรชาคระ
4. ุบรพ สนัสสุชาตะ
5. ุบรพ ยานสังธิ
6. ุบรพ ภควัทยานะ

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, 45.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, 45.

7. อุปสรรพ กรรโณปนิวาทะ
8. อุปสรรพ อภินิรญาณะ
9. อุปสรรพ ภิษมาภิษะจนะ
10. อุปสรรพ อุกุกถานะ
11. อุปสรรพ รธาตริถสังขยานะ
12. อุปสรรพ อัมโปปาขยานะ

อุทโยคบรรพ – กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ฝ่ายเการพและฝ่ายปาดนทพ ได้ตระเตรียมการรบ ซึ่งมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างฝ่ายปาดนทพและเการพที่สะสมมานาน ได้ทวีความรุนแรงขึ้น ต่างฝ่ายต่างออกหาพันธมิตรมาช่วยรบ อรชุนและทुरโยชนต่างเดินทางไปเข้าเฝ้าพระกฤษณะ ณ เมืองทวารกา เพื่อขอให้พระกฤษณะเข้าร่วมกับฝ่ายของตน เมื่อทั้งสองได้กราบทูลให้พระกฤษณะทรงทราบถึงวัตถุประสงค์ของการมาเฝ้าแล้ว พระกฤษณะจึงทำข้อตกลงแก่พวกเขาว่า พวกเขาต้องการสิ่งใด ระหว่างตัวพระองค์เพียงลำพังหรือกองทัพทวารกา หากเลือกเรา เราก็จะไม่จับอาวุธต่อสู้ ดังนั้น อรชุนจึงตัดสินใจได้เฉพาะตัวพระกฤษณะ โดยที่พระองค์รับอาสาทำหน้าที่เป็นนายสารถี ทुरโยชนจึงได้กองทัพแห่งทวารกาอันเกรียงไกรไปช่วยรบ ด้วยความพอใจยิ่ง

6. **ภิษมบรรพ** ประกอบด้วย 4 อุปสรรพ⁶² แบ่งเป็น 117 อัธยาเย มี 5,406 โศลก

1. อุปสรรพ ชัมพูชันทวินิรมาณะ
2. อุปสรรพ ภูมิมิ
3. อุปสรรพ ภควัทคีตา
4. อุปสรรพ ภิษมวธะ

ภิษมบรรพ – กล่าวถึงช่วงแรกของการทำมหาสงคราม ณ ทุงกูร์เกษตร ภิษมะซึ่งเป็นลุงของท้าวธฤตราษฎร์และท้าวปาดนทพ โดยเป็นแม่ทัพใหญ่ฝ่ายเการพ ซึ่งทำหน้าที่บัญชาการการรบในบรรพนี้เองมีเรื่องภควัทคีตา⁶³ แทรกอยู่ ซึ่งกล่าวถึงพระกฤษณะตรัสโอวาทแก่อรชุน เมื่อเขาได้เห็นกองทัพฝ่ายตรงข้าม ล้วนแต่เป็นหมู่ญาติพี่น้องกัน จึงเกิดความท้อแท้ใจ ไม่อยากรบ พระองค์จึงตรัสสอนให้เขาเกิดกำลังใจอีกเข็ม มุ่งมั่นทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลัง หลังจากนั้นการสู้รบก็ได้เริ่มขึ้นตลอดระยะเวลา 10 วัน ภิษมะบัญชาการรบเอง ทำให้ทหารฝ่ายปาดนทพสูญเสียเป็นจำนวนมาก

⁶² เรื่องเดียวกัน, 45.

⁶³ สำเนียง เลื่อมใส. ภควัทคีตา : สารและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา. เอกสารประกอบการสอน วิชาภควัทคีตา. (กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546),22.

และไม่มีผู้ใดสามารถทำอันตรายเขาได้เลย ในที่สุดพระภุชชณะได้ออกอุบายให้ศิษย์ตืน เดินนำหน้า อรชุนออกรบ ภิษมะเห็นเหตุการณ์อย่างนั้น จึงไม่ยอมใช้อาวุธ อรชุนจึงได้โอกาส ยิ่งถูกศร ไปถูกทั่ว สกลร่างกายของเขาจนล้มลง

7. โทธณบรพ ประกอบด้วย 8 อุปบรพ⁶⁴ แบ่งเป็น 173 อัธยายะ มี 8,152 โศลก

1. อุปบรพ โทธณภิกษะ
2. อุปบรพ สังศตปภวระ
3. อุปบรพ อภิมันยวระ
4. อุปบรพ ประติชญวระ
5. อุปบรพ ชยัทรภวระ
6. อุปบรพ ฆโฏตภักวระ
7. อุปบรพ โทธณวระ
8. อุปบรพ นารายณาสวโมภษะ

โทธณบรพ – กล่าวถึงการสู้รบในวันที่ 11 ถึงวันที่ 15 ซึ่งภิษมะถูกธนูของอรชุนจน จึงไม่สามารถบัญชาการรบได้ โทธณาจารย์จึงทำหน้าที่เป็นแม่ทัพฝ่ายเการพแทน เขามีความชำนาญในด้านกลศึกและปรับกระบวนทัพ ทำให้กองทัพฝ่ายปาดทพเสียเปรียบ จนถูกประหารอย่างมากมาย ในวันที่ 15 ของการรบ อภิมันย ผู้เป็นบุตรชายคนเดียวของอรชุนกับนางสุพัตรา ก็ถูกสังหารในสนามรบ พระภุชชณะจึงได้ออกอุบายให้อรชุน ประกาศว่าอัศวธามา ถูกฆ่าแล้ว เมื่อโทธณาจารย์ ได้ยินเช่นนั้นก็ปล่อยอาวุธวิเศษหลุดจากมือ เปิดโอกาสให้ธฤษณัทยุมนัสังหารได้อย่างง่ายดาย การตายของโทธณาจารย์ ได้สร้างความโศกเศร้าแก่กองทัพทั้งสองฝ่ายอย่างมาก

8. ภรรณบรพ ประกอบด้วย 1 อุปบรพ คือ ภรรณวธบรพ⁶⁵ แบ่งออกเป็น 69 อัธยายะ มี 3,871 โศลก

ภรรณบรพ – กล่าวถึงเหตุการณ์ในสนามรบวันที่ 16 หลังจากที่โทธณาจารย์ ถูกธฤษณัทยุมนัสังหารแล้ว ฝ่ายเการพจึงได้ตั้งให้ภรรณะดำรงตำแหน่งแม่ทัพ ภรรณะได้สัญญากับทุโรธณ์ว่า จะสังหารอรชุนให้จงได้ เขาได้ขอร้องให้ศัลยะ เป็นสารถิษบรตสิกของตนออกรบ ศัลยะก็นึกถึงคำขอร้องของยธิษฐิระซึ่งขอให้ตนทำลายความมั่นใจของภรรณะในขณะที่ทำศึก จึงยอมเป็นสารถิ ให้ภรรณะ โดยมีเงื่อนไขว่าระหว่างการทำศึก ข้าพเจ้าสามารถพูดอะไรก็ได้ตามความพอใจของตน

⁶⁴ กุลนิจ คณะภักษ, "ขนบประพันธ์และทรศนะเรื่องความสร้างสรรค์ในวรรณคดีสันสกฤต : ศึกษาเปรียบเทียบจากวรรณคดีมหากาพย์กับวรรณคดีกาวยะ" ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552,46.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน,46.

และในขณะออกรบ ศัลยะก็ได้กล่าวถึงความคิดแง่ดีของภรรยาที่บอรรชุนว่าเป็นดุจกาที่ท้าทายหงส์ ไม่รู้จักประมาณของตนเลย เมื่อภรรยาได้ยินเช่นนั้นก็เสียกำลังใจ เกิดความประมาทจนเป็นฝ่ายพลาดพลั้ง เป็นเหตุให้ลัทธิของเขาติดหล่ม เขาจึงรีบขอร้องบอรรชุนไม่ให้ยิงตน ได้ยกเอาหลักขัตติยธรรมและข้อตกลงในการทำสงครามมาเป็นข้ออ้าง พระภคชนิทรทรงทราบว่าบอรรชุนเกิดความลังเลใจ ไม่กล้ายิงลูกศร จึงกล่าวพรรณนาถึงความชั่ว ที่ฝ่ายเการพได้ทำไว้กับพวกตน โดยเฉพาะนางเทราปที ในที่สุดภรรยาที่ถูบบอรรชุนสังหารด้วยลูกศรคาณทีวะ ทำให้ศีรษะของเขาขาดลงทันทีในสมรภูมिरบ

9. ศัลยบรรพ ประกอบด้วย 4 อุปบรรพ⁶⁶ แบ่งเป็น 64 อัธยายะมี 3,315 โศลก

1. อุปบรรพ ศัลยวระ
2. อุปบรรพ ททประเวชะ
3. อุปบรรพ ตีรถยาตรา มีอุปชยานะ 2 เรื่องคือ อินทรมุจิและวฤทศกุมารี
4. อุปบรรพ คทาพุทธะ

ศัลยบรรพ - กล่าวถึงเหตุการณ์การทำสงครามวันที่ 17 ราชาศัลยะ เจ้าเมืองมัทธเทศ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการสูงสุดของฝ่ายเการพ แทนภรรยา ส่วนฝ่ายปาดทพ มีฤทธิธวัชระเป็นผู้บัญชาการรบ การสู้รบเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายราชาศัลยะก็ถูกฤทธิธวัชระใช้หอกเสียบเข้ากลางหลังเสียชีวิต ในเวลานั้นฝ่ายเการพมีผู้รอดชีวิต คือ ทูโรธน์ กฤปาจารย์ ศกุนิ กฤตวรมันและภิมมะ ขณะที่ทั้งสองฝ่ายสู้รบกันอยู่นั้น ทูโรธน์ได้รับบาดเจ็บสาหัส จึงหลบหนีไปซ่อนตัว ณ หนองน้ำแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ๆ สนามรบ แต่ฝ่ายปาดทพก็ออกติดตามจนพบเขา เขาก็ยินยอมยกเมืองหัสตินาปุระให้แก่โดยดี แต่ฤทธิธวัชระกล่าวเหยียดหยันจนทูโรธน์ทนไม่ไหว ก็ได้ต่อสู้กับภิมมะโดยใช้คทาเป็นอาวุธ พระภคชนิทร แนะนำให้ภิมมะใช้คทา ตีที่หน้าขาของทูโรธน์ ซึ่งเป็นการทำผิดกติกาการรบ ทำให้เขาล้มลงไม่สามารถลุกขึ้นยืนได้ เมื่อพลรามพิชายของพระภคชนิทร ซึ่งเป็นครูสอนการใช้คทาให้แก่ภิมมะและทูโรธน์ เดินทางมาถึง จึงเห็นภิมมะทำผิดกติกา ก็กล่าวประณามการต่อสู้ของภิมมะอย่างรุนแรงแล้วจากไป อนึ่งภิมมะก็ไม่ได้สังหารทูโรธน์ในทันที แต่ทิ้งให้เขาอนรรอความตายอยู่ ณ ที่นั้นนั่นเอง

10. เสापติกบรรพ ประกอบด้วย 2 อุปบรรพ⁶⁷ แบ่งเป็น 18 อัธยายะมี 709 โศลก

1. อุปบรรพ เสापติกะ

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, 46.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, 46.

2. อุปสรรพ เอเชียกะ

เสापติกบรรพ - กล่าวถึงเหตุการณ์ที่อัสวามาและกองทัพเการพที่เหลือ เข้าลอบทำลายกองทัพปามทพ ในขณะที่พวกเขากำลังหลับไหล ทำให้ทหารปามทพทุกคนในกองทัพเสียชีวิต มีเพียงพี่น้องปามทพและพระกฤษณะเท่านั้นที่รอดชีวิต

11. สตรีบรรพ ประกอบด้วย 4 อุปสรรพ⁶⁸ แบ่งเป็น 27 อธิบายะ มี 730 โศลก

1. อุปสรรพ วิโคกะ
2. อุปสรรพ สตรี
3. อุปสรรพ ศราทะ
4. อุปสรรพ ชลประทานิกะ

สตรีบรรพ - กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระนางคานธารีและหญิงคนอื่นๆ โศกเศร้ากับความตายของเหล่านักรบหลังสงครามสงบ บรรดาสตรีทั้งหลายต่างพากันมาขอร้องด้วยพรารถนาจะพบบุคคลผู้เป็นที่รัก ที่ยังมีชีวิตรอด ได้พากันส่งเสียงร้องไห้คร่ำครวญถึงผู้สูญเสียดังระงมไปทั่วสมรภูมิ

12. ศานติบรรพ ประกอบด้วย 3 อุปสรรพ⁶⁹ ประกอบด้วย 353 อธิบายะ มี 13,037 โศลก

1. อุปสรรพ ราชธรรม มีอุปาขยานะ 7 เรื่องคือ 1) โชชศราษะ 2) นารทะ 3) รามะ 4) มัจจุณฑะ 5) อุฆฏครีวะ 6) ทณทะ และ 7) ฤษภคีตา
2. อุปสรรพ อาปัตธรรม
3. อุปสรรพ โมกษธรรม มีอุปาขยานะ 4 เรื่องคือ 1) กโปตะ 2) ชาปกะ 3) จิรการี และ 4) กุณฑธาระ

ศานติบรรพ - กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ท้าวธฤตราษฎร์สละราชสมบัติ ยุธิษฐิระขึ้นครองราชย์กรุงหัสตินาปุระแทน และได้ฟังโอวาทจากท้าวภิษมะ ช่วงเวลาที่ยุธิษฐิระขึ้นครองราชย์ใหม่ๆ ได้หวนระลึกถึงสูญเสียญาติพี่น้องทั้งหลาย ซึ่งได้ทำสงครามแย่งชิงเมืองกัน ณ ท่งกูร์เกษตร จนเกิดความสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไป ทำให้ตนมีความปรารถนาจะสละราชสมบัติ ไม่อยากจะครองราชย์ต่อไป แต่พระกฤษณะและภิษมะ ต่างช่วยกันปลอบประโลม และขอร้องให้เขาทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองให้ดีที่สุด หลังจากนั้นเขาก็ได้ยอมรับฐานะพระราชาปกครองบ้านเมืองเป็นลำดับไป

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, 46.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, 47.

เนื้อหาส่วนใหญ่ในตอนนี้ เป็นโอวาทที่ทำวชิษมะได้สอนยูธิษฐิระ ซึ่งเป็นโอวาทเกี่ยวกับการปกครอง หลักศาสนา และคำสอนอื่นๆที่เกี่ยวกับการปกครองแผ่นดิน รวมถึงพระกฤษณะได้ยกเอาเรื่องโศทราชขึ้นแสดงถึงคุณงามความดีของพระราชา 16 พระองค์ในอดีต เพื่อให้กำลังใจแก่ยูธิษฐิระ ในการขึ้นครองราชย์นครหัสตินาปุระต่อไป

13. อนุศาสนบรรพ ประกอบด้วย 2 อุปบรรพ⁷⁰ แบ่งเป็น 154 อัธยาศัย มี 6,546 โศลก

1. อุปบรรพ ทานธรรม มีอุปายานะ 11 เรื่องคือ 1) วิศวามิตร 2) กังคาศวะนะ 3) อุปมันยุ 4) มตังคะ 5) วิตทหาวะ 6) วิบุละ 7) จยวะนะ 8) สุทรรศนะ 9) นฤคะ 10) นาจิเกตะ และ 11) กีฏะ
2. อุปบรรพ ภิษมสวรคาโรหณะ

อนุศาสนบรรพ – กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ภิษมะให้โอวาทแก่ยูธิษฐิระเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งเป็นตอนต่อเนื่องมาจากศานติบรรพ ภิษมะได้สอนหลักการปกครอง หลักศาสนา ตลอดจนถึงอภิปรัชญา⁷¹ แก่เขา เมื่อภิษมะให้โอวาทจบลง เขาก็สิ้นชีวิตลงอย่างสงบ

14. อัศวเมธิกบรรพ มีอุปายานะชื่ออูตตังกะ⁷² แบ่งออกเป็น 96 อัธยาศัย มี 2,778 โศลก

อัศวเมธิกบรรพ – กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ยูธิษฐิระ ทำพิธีอัศวเมธเพื่อประกาศอำนาจของกรุงหัสตินาปุระหลังจากสงครามสิ้นสุดลง เขาได้รับกำลังใจจากผู้คนรอบข้าง ทำให้เริ่มทำใจยอมรับเรื่องราวที่น่าสลดใจของสงครามมหาภารตะ ที่ทำลายชีวิตญาติพี่น้อง ครูบาอาจารย์ บุคคลใกล้ชิดได้แล้ว ในที่สุดเขาก็ทำใจยอมรับฐานะพระราชาปกครองบ้านเมือง โดยเริ่มต้นด้วยการประกอบพิธีอัศวเมธและปล่อยม้า มีฤชิวายาส เป็นหัวหน้าผู้ประกอบพิธี ส่วนพระกฤษณะผู้เป็นทั้งมิตรแท้และญาติสนิท ก็เดินทางกลับบ้านเมืองของตนคือเมืองทวารกา

15. อาศรมวาสิกบรรพ ประกอบด้วย 3 อุปบรรพ⁷³ แบ่งเป็น 47 อัธยาศัย มี 1,072 โศลก

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, 47.

⁷¹ สำเนียง เลื่อมใส. ภควัตคิตา : สารและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา. เอกสารประกอบการสอน วิชาภควัตคิตา. (กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546), 23.

⁷² กุลนิจ คณะฤกษ์, "ขนบประพันธ์และทรรศนะเรื่องความสร้างสรรค์ในวรรณคดีสันสกฤต : ศึกษาเปรียบเทียบจากวรรณคดีมหากาพย์กับวรรณคดีกาวยะ" ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552, 48.

⁷³ เรื่องเดียวกัน, 48.

1. อุปสรรพ อาศรมवास
2. อุปสรรพ ปุตรทรศนะ
3. อุปสรรพ นรทาคมนะ

อาศรมวาสสิกบรพ - กล่าวถึงเหตุการณ์ การเสด็จไปอาศัยอยู่อาศรมในป่าของ ท้าวธฤตราษฎร์พร้อมด้วยนางคานธารี พระนางกุนตี โดยมีมหามติวิฑูรและสัณชัยติดตามไปด้วย ทั้งหมดก็ได้ถือพรตเป็นวนปรีสธ ต่อมาไม่นานมหามติวิฑูร ก็ได้เสียชีวิตลง เวลาผ่านไปเพียง 2 ปี ทั้งสามพระองค์ได้สิ้นพระชนม์ลง เพราะถูกไฟป่าคลอกตายในอาศรมนั้น ส่วนสัณชัยรอดชีวิตผู้เดียว

16. เมาสลบรพ แบ่งออกเป็น 9 อธิยายะ⁷⁴ มี 273 โศลก

เมาสลบรพ - เล่าถึงเหตุการณ์ในปีที่ 36⁷⁵ หลังจากจบสงครามที่ทุ่งกุรุเกษตรแล้ว ในเมืองทวารกานัน ได้เกิดเหตุอาเพศต่างๆ ทำให้ห้วงศียาทพของพระกฤษณะได้ต่อสู้กันเองด้วยคทา จนผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก เพราะถูกฤษีสาปแช่งไว้ เวลาต่อมาพระพลรามและพระกฤษณะ ได้เสียชีวิตลง เพราะถูกสังหารด้วยลูกศรของพราณปา ภายหลังเมืองนั้นก็จมหายไปในห้องมหาสมุทร

17. มหาปรีสธานิกบรพ แบ่งออกเป็น 3 อธิยายะ⁷⁶ มี 106 โศลก

มหาปรีสธานิกบรพ - กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ท้าวยูธิษฐิระได้ทำการสละราชสมบัติ หลังจากทราบจุดจบของพระกฤษณะและเมืองทวารกา ท้าวเธอก็ได้แต่งตั้งพระราชนัดดาขึ้นเป็น พระราชาแทนพระองค์ แล้วพี่น้องปาดมทพทั้งห้าพระองค์พร้อมพระชายา ก็ออกเดินทางไปยังเขา หิมาลัย ระหว่างเดินทางทั้งหกพระองค์ก็ได้สิ้นพระชนม์ไปที่ละองค์ โดยเริ่มจากนางเทราปทีเป็นองค์ แรก ตามด้วยสหเทพนกุล อรชุนและภิมะ

18. สวรรคาคโรหนบรพ - แบ่งออกเป็น 5 อธิยายะ⁷⁷ มี 194 โศลก

สวรรคาคโรหนบรพ - กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ท้าวยูธิษฐิระได้เดินทางมุ่งหน้าขึ้นสวรรคต เพียงคนเดียว พระยมแปลงกายเป็นสุนัขมาทดสอบคุณสมบัติของยูธิษฐิระ ในที่สุดเขาก็ผ่านการ ทดสอบและได้ขึ้นสวรรคตไปพร้อมกับสุนัขแปลงกายตัวนั้น

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, 48.

⁷⁵ สำเนียง เลื่อมใส. ภควิทศิตา : สารและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา. เอกสารประกอบการสอน วิชาภควิทศิตา. (กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2546,24.

⁷⁶ กุลนิจ คณะฤกษ์, "ขนบประพันธ์และทรศนะเรื่องความสร้างสรรค์ในวรรณคดีสันสกฤต : ศึกษา เปรียบเทียบจากวรรณคดีมหากาพย์กับวรรณคดีกาวยะ" (ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2552), 48.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, 48.

บทที่ 3

เกณฑ์การตัดสินจริยธรรมในมหาภารตะ

3.1 ประวัติความเป็นมาจริยธรรมตามแนวคิดตะวันออก

ปรัชญาตะวันออกเป็นปรัชญาที่เกิดมาจากนักคิดทางซีกโลกตะวันออก ทั้งปรัชญาอินเดียและปรัชญาจีน เนื่องจากทั้งสองชาตินี้เป็นชาติที่เจริญรุ่งเรือง มีอารยธรรมสืบทอดกันมานานแล้ว ปรัชญาตะวันออกมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานและน่าสนใจ และถูกค้นพบในประเทศอินเดียเป็นครั้งแรก ปรัชญาทุกสำนักหรือทุกระบบที่เกิดขึ้นในอินเดียถูกรังสรรค์ขึ้นโดยศาสดาหรือนักคิดที่เคยมีชีวิตอยู่ในอินเดีย ต่างจากปรัชญาตะวันตก คือปรัชญาตะวันตกจะมุ่งแสวงหาความจริงหรือข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว โดยไม่สนใจเรื่องการปฏิบัติตัวให้เข้าถึงความจริง ในสิ่งที่ตนเองค้นพบและไม่เกี่ยวกับศาสนา สำหรับปรัชญาอินเดียไม่สามารถแยกออกจากศาสนาได้อย่างสิ้นเชิง เมื่อค้นพบธรรมชาติแล้วก็จะพยายามปฏิบัติ เพื่อให้เข้าถึงความจริง ในสิ่งที่ตนค้นพบ จึงถือได้ว่าเป็นปรัชญาชีวิตและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้วยเสมอ เป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานทางศาสนาแบบเทวนิยม ทศณะแต่ละยุคก็แตกต่างกัน ทำให้มีการพัฒนาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเชื่อแนวคิดทางปรัชญาของอินเดียโบราณ เริ่มสนใจเรื่องเกี่ยวกับโลกและชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะสาเหตุของความทุกข์ ความทุกข์ ทำให้นักคิดชาวอินเดียแสวงหาความจริงและเข้าถึงความจริง แล้วนำมาสู่การปฏิบัติต่อไป⁷⁸

ดังนั้น ปรัชญาอินเดียจึงถือได้ว่าเป็นปรัชญาชีวิต มีวิถีแห่งปรัชญาอินเดีย ตามแบบฉบับของตน โดยการเสนอแนวคิดทางปรัชญาของตนเอง นักปรัชญาชาวอินเดียมักจะเสนอแนวคิดของระบบอื่นก่อนเสมอ (ปुरुวปักษ) เพื่อจะวิพากษ์ว่ามีจุดอ่อนหรือบกพร่องอย่างไร (ฉันทนะ) แล้วจะเสนอแนวคิดของตนเอง พร้อมกับแสดงอธิบายให้เห็นว่าแนวคิดหรือทศณะของตนเองมีข้อดีอย่างไร (อุตตรปักษ) อาจกล่าวได้ว่าปรัชญาอินเดียอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในการจัดระบบของปรัชญาอินเดีย ด้วยการนำเอาเอาความขัดแย้งเป็นสำคัญในการจัดหมวดหมู่

⁷⁸ สุนทร ฌ รังษี, ปรัชญาอินเดีย ประวัติและลัทธิ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), 1-2.

3.2 ระบบของปรัชญาอินเดีย

ปรัชญาอินเดียไม่ว่าจะเชื่อเรื่องพระเจ้าหรือตามความเชื่อของพระเวทหรือไม่ก็ตามล้วนได้รับอิทธิพลจากพระเวททั้งทางตรงและทางอ้อม โดยสามารถแบ่งออกได้ 2 ระบบ คือ

1. อาสติกะ (Orthodox) เป็นระบบแนวคิดที่ยอมรับความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวทโดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าคัมภีร์พระเวทเป็นศรุตี (สัจธรรม) ที่พระฤๅษีได้ยินมาหรือได้รับการวิวัฒนาการจากเทพเจ้าเป็นอมตธรรม นิตยธรรม และเป็นปรมาณ (ลมหมายใจ) ของพระผู้เป็นเจ้า

ดังนั้น คัมภีร์พระเวท จึงไม่ใช่ผลงานของมนุษย์และเทวดาแต่สร้างขึ้น เป็นการยอมรับความว่าพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดและมีอยู่จริง เหล่าฤๅษีที่ได้รับเปิดเผยคำสั่งสอนโดยตรงแล้วนำมาสอนต่อกันมา ทำให้นักปรัชญาฮินดูในยุคต้น ไม่ใคร่กล้าคัดค้านความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท เนื้อหาของคัมภีร์จึงจัดอยู่เหนือเหตุผล ถือว่าปัญญาชั้นเหตุผลนั้นไม่อาจโต้แย้งได้ เนื่องจากปัญญาชั้นเหตุผลมักถูกหักล้างด้วยเหตุผลอีกอย่างหนึ่งเสมอ สำนักปรัชญาประกอบด้วย 6 สำนัก ได้แก่ นยายะ ไวเศชิกะ สางขยะ โยคะ มีมามสาและเวทานตะ (ไวทิกวาท)⁷⁹

2. นาสติกะ (Heterodox) เป็นระบบแนวคิดที่ไม่ยอมรับความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท แบบที่คัดค้าน คือไม่ได้เชื่อว่าพระเวทเป็นคัมภีร์ศรุตีมาจากเทพเจ้าที่ตกลงมาหรือวิวัฒนาการให้แก่พวกฤๅษี อย่างไรก็ดีหากยอมรับคัมภีร์พระเวทเป็นผลงานของฤๅษีที่เป็นมนุษย์ซึ่งย่อมมีผิดถูกตามความรู้ความสามารถของผู้รจนานั้น ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีข้อความระบุถึงฤๅษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพวกพรหมณ์ที่เจนจบไตรเพท และทำหน้าที่ถ่ายทอดสอนเนื้อหา คัมภีร์พระเวท คือ ฤๅษีอัญญกะ ฤๅษีวามกะ ฤๅษีวามทวะ ฤๅษีเวสสามิตร ฤๅษีมัตตคี ฤๅษีอังคีรส ฤๅษีภารทวาชะ ฤๅษีวาเสฏฐะ ฤๅษีกัสสปะและฤๅษีภคฺ ไม่เพียงเท่านั้นยังคัดค้านเนื้อหาที่คัมภีร์พระเวทอีกด้วย แนวคิดทางปรัชญาที่จัดอยู่ในระบบเดียวกันนี้ ได้แก่ ปรัชญาจรวาก พุทธปรัชญาและศาสนาเชน (บางแห่งก็เรียกกลุ่มนี้ว่า อไวทิกวาท)

ปรัชญาอินเดียถูกแบ่งโดย ศ.ดร.ราธาคุษณัน (Radhakrishnan) ออกเป็น 3 ยุคคือ 1) ยุคพระเวท 2) ยุคมหากาพย์และ 3) ยุกระบบทั้งหกของปรัชญาฮินดู⁸⁰ คือ นยายะ ไวเศชิกะ สางขยะ โยคะ มีมามสาและเวทานตะหรือยุคอุปนิษัท

การแบ่งยุคปรัชญาอินเดีย ปราชญ์ทั้งหลายยังมีความเห็นไม่ลงรอยกัน เช่นกรณีของ ศ.ดร.ราธาคุษณัน (Radhakrishnan) และโฮเรช เอ.โรส (Horaec A. Rose) นักวิจัยคนสำคัญของ

⁷⁹ อติศักดิ์ ทองบุญ, ปรัชญาอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2524), 15.

⁸⁰ Radhakrishnan. Indian Philosophy. Vol.1. (London : George Allen & Unwin LTD, 1971), 57-58.

อินเดีย ผู้เคยดำรงตำแหน่ง Director of academic anthropology⁸¹ ได้แบ่งยุคปรัชญาอินเดีย ออกเป็น 3 ยุคเหมือนกัน แต่เขาเรียกชื่อยุคต่างกันคือ ยุคที่ 3 เรียกว่า ยุคอุปนิษัท ขณะที่ ศ.ดร. ราชากฤษณ์ (Radhakrishnan) เรียกว่า ยุคระบบทั้ง 6 บางท่านก็แบ่งเป็นยุคพระเวท ยุคพราหมณะ และยุคฮินดู

ศ.ดร. สุนทร ฌ รังษี ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ถ้าแบ่งยุคตามเกณฑ์ที่ศาสตราจารย์ดร. ราชากฤษณ์ แบ่งไว้ จะทำให้เห็นพัฒนาการของปรัชญาอินเดียได้ชัดเจนยิ่งขึ้น⁸² ดังนั้น เพื่อเป็น ประโยชน์ในการศึกษา ผู้เขียนขอยึดเอาแนวทางที่ ศ.ดร.ราชากฤษณ์ ได้แบ่งยุคไว้ดังนี้⁸³

1. ยุคพระเวท (Vedic Period) เริ่มตั้งแต่เกิดมีพระเวทขึ้นในประวัติศาสตร์ทางปรัชญา ของอินเดีย กำหนดระยะเวลาตั้งแต่ประมาณ 1,500-600 ปี ก่อนคริสตกาลหรือประมาณ 100-1,000 ปี ก่อนพุทธกาลเป็นยุคที่ชาวอารยันได้เข้ามาตั้งรกรากเป็นปึกแผ่นในประเทศอินเดีย ลักษณะเด่นของยุคนี้นี้คือ พราหมณ์เป็นใหญ่⁸⁴ ผู้ขาดอำนาจทางศาสนา เพราะพราหมณ์เป็นผู้ผูกขาด ในคัมภีร์พระเวท ผู้ขาดในพิธีกรรมเป็นชนชั้นเดียวที่สามารถติดกับเทพเจ้าเบื้องบนได้

2. ยุคมหากาพย์ (Epic Period) เป็นยุคการเกิดขึ้นของมหากาพย์สำคัญ 2 เรื่อง คือ มหากาพย์รามายณะ และมหากาพย์มหาภารตะยุคนี ศาสตราจารย์ ดร.ราชากฤษณ์ได้แสดง ทรรศนะเพิ่มเติมว่าเป็นยุคที่พระพุทศศาสนา และศาสนาเชนรุ่งโรจน์ เป็นคู่แข่งที่สำคัญของศาสนา พราหมณ์ยุคนี้อยู่ในช่วงระหว่าง 600 ปี ก่อนคริสต์ศักราช-คริสต์ศักราช 200 หรือประมาณ 100 ปี ก่อนพุทธกาลถึงราว พ.ศ.700

3. ยุคพระสูตร (Sutra Period) ยุคนี้นับระยะเวลาตั้งแต่คริสต์ศักราช 200 เป็นต้นมา หรือประมาณ พ.ศ.700 เป็นยุคที่พราหมณ์พัฒนาคำสอนเป็นฮินดู เหตุที่เรียกว่ายุคพระสูตรเป็น เพราะว่าเป็นยุคที่มีการรวบรวมปรัชญาที่แฝงอยู่ในคัมภีร์พระเวทและมหากาพย์ให้อยู่ในรูปของ พระสูตร คือ บทย่อความหรือจับประเด็นให้เป็นเรื่องสั้น ๆ อย่างกระชับเพื่อเข้าใจง่าย⁸⁵ บางครั้งก็

⁸¹ นายนิติกร วิชума, “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิด เรื่องนารายณ์อวตารในปรัชญาฮินดู”, (พุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563), 20.

⁸² สุนทร ฌ รังษี, ปรัชญาอินเดีย ประวัติและลัทธิ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), 4.

⁸³ Radhakrishnan. Indian Philosophy. Vol.1. (London : George Allen & Unwin LTD, 1971), 57-58.

⁸⁴ สุมาลี มหณรงค์ชัย, ฮินดู-พุทธ จุดยืนที่แตกต่างกัน. (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2546), 29.

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, 27.

เรียกยุคนี้ว่ายุคปรัชญา 6 สำนัก เพราะเป็นยุคที่เกิดปรัชญา 6 สำนัก ได้แก่ นยายะ ไวเศชิกะ สางขยะ โยคะ มีมามสา เวทานตะ

4. ยุคปรัชญาจารย์ (Scholastic Period) ยุคนี้อยู่ช่วงระหว่าง ค.ศ.200 หรือ พ.ศ.700 เช่นเดียวกับยุคที่ 3 แต่ที่ท่างแยกออกมาต่างหากเพราะลักษณะและกระบวนการทางปรัชญาต่างจาก ยุคพระสูตร กล่าวคือ นักปรัชญาในยุคนี้ไม่ได้สร้างระบบความคิดทางปรัชญาขึ้นมาใหม่ หากแต่เน้นที่ การวิเคราะห์หาคำความคัมภีร์พระเวทและอุปนิษิตเสียเป็นส่วนใหญ่ เหตุนั้น บางครั้งท่านจึงเรียกยุคนี้ว่า เป็นยุคอรรถกถา

คัมภีร์ที่ศาสนาฮินดูเห็นว่ามีสำคัญมาก ซึ่งถือว่าเป็นคัมภีร์ที่มีอิทธิพลต่อการเมืองการ ปกครองของฮินดูมาจนถึงปัจจุบัน⁸⁶ มีคัมภีร์ดังต่อไปนี้

1. คัมภีร์ธรรมศาสตร์ เป็นตำรากฎหมายเพื่อวางระเบียบ ความประพฤติของประชาชน และสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเจริญของสังคมฮินดู ดังนั้นผู้ให้กำเนิดกฎหมายก็คือ มนุยาชฎวาลกยะและปราศระ

2. คัมภีร์อิติहाสะ เป็นคัมภีร์ที่เล่าเรื่องวีรกรรมของวีรบุรุษ ซึ่งประกอบด้วย มหากาพย์ทั้ง 2 เรื่องคือรามายณะหรือรามเกียรติ์และมหาภารตะ ซึ่งเป็นตัวอย่างแสดงผลของ การประพฤติธรรมตามแนวคัมภีร์ธรรมศาสตร์

3. คัมภีร์ปุราณะ คัมภีร์นี้มีลักษณะเช่นเดียวกับคัมภีร์อิติहाสะ ทั้ง 2 เล่มรวมกันมีชื่อ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คัมภีร์พระเวทเล่มที่ 5 จุดประสงค์ของคัมภีร์นี้ก็คือการสอนศาสนา แก่ประชาชนโดยเล่าเรื่องเทพนิยาย, นิทานและพงศาวดารต่างๆ คัมภีร์ส่วนนี้เป็นที่รู้จักดีที่สุดในหมู่ ประชาชนทั่วไป

4. คัมภีร์อาคมะ เป็นคัมภีร์สำคัญของแต่ละนิกายว่าด้วยการบูชาเทพเจ้า พร้อมทั้ง ข้อปฏิบัติแม้จะมีความแตกต่างกันของเนื้อหาออกไป แต่ทุกคัมภีร์ก็มีพระเวทเป็นหลักยึดทั้งนั้น และด้วยเหตุที่พระเวทเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ไว้ทุกแขนงวิชา เนื้อหาของคัมภีร์แต่ละคัมภีร์เป็น เรื่องของคำสอนที่อธิบายถึงแนวคิดอันลึกซึ้งทางด้านจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของตำนาน เทวนิยมและปรัชญา ทั้งยังเป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติตนของชาวฮินดูด้วย

ดังนั้น จึงสรุปความสำคัญของคัมภีร์พระเวทที่มีต่อชาวฮินดู โดยทั่วไปถือว่าเป็นคัมภีร์ พระเวทไม่ใช่ผลงานการเรียบเรียงของมนุษย์ แต่เป็นพระดำรัสของพระเจ้า (ศรุต) และไม่ว่า คัมภีร์พระเวทจะแบ่งเนื้อหาเป็นส่วนแยกย่อยออกไปเท่าใด หรือเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดคัมภีร์ส่วน

⁸⁶ ภัทรพร สิริกาญจนและคณะ, ความรู้พื้นฐานทางศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546), 107.

อื่นใดก็ตาม สาระสำคัญของคัมภีร์ก็ยังคงยึดถือจุดมุ่งหมายเดิมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา ซึ่งมีทั้งบทสวดอันชวนต่อเทพเจ้าและบทสวดทางศาสนา ข้อบัญญัติว่าด้วยพิธีกรรม ในภายหลังมีการเพิ่มเติมเนื้อหาที่เน้นไปทางเวทมนต์คาถาอาคม ปรัชญาวรรณคดี กวีนิพนธ์เพิ่มขึ้นถือว่าเป็นคัมภีร์ที่ประมวลความรู้ด้านต่างๆ ไว้อย่างครบถ้วนเหตุนี้จึงเป็นที่มาหนึ่งของชื่อยุคนี้ว่าเป็น “ยุคแห่งพระเวท”

ดังนั้น นอกจากสาระสำคัญของปรัชญาในยุคพระเวท จะเน้นไปในลักษณะพหุเทวะนิยม ซึ่งมีบูชาเทพเจ้าแล้ว ยังมีการนำเสนอแนวคิดในเรื่องของหนทางของการอุทิศตัวหรือภักดีโยค⁸⁷อีกด้วย นอกจากนั้นแล้วยังมีแนวคิดเกี่ยวกับหลักการดำรงชีวิตที่สำคัญในวรรณคดีของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งปรากฏอยู่ในเรื่องวรรณคดี และอาศรม 4 และเป้าหมายของชีวิต (ปุรุชาरण) อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. วรรณคดี 4 คำว่า วรรณคดี มีความหมายว่า “สี่” แนวคิดพื้นฐานของระบบวรรณะ ได้เกิดจากการแบ่งคนในสังคมออกเป็นกลุ่มๆ ตามสีผิว และอาชีพที่ตกทอดกันมาในตระกูล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ปกครองและอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ถูกปกครอง ประชาชนชาวชมพูทวีปจึงถูกแบ่งออกเป็น 4 ชั้น ได้แก่

1) พราหมณ์ (Brahmana) เป็นพวกศึกษาเล่าเรียน จัดเป็นพวกชั้นสูงสุดในสังคม มีกำเนิดจากปากของปุรุชะ⁸⁸ เป็นตัวแทนของความคิดสติปัญญาได้แก่ พวกนักบวช นักปราชญ์ ครู อาจารย์ มีหน้าที่ในการศึกษาคัมภีร์พระเวท สอนศิลปวิทยาการชั้นสูง ประกอบพิธีกรรมที่ต้องติดต่อกับเทพเจ้า ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาของพวกกษัตริย์ สีประจำวรรณะคือสีขาว⁸⁹

2) กษัตริย์ (Kshatriya) หรือราชันย์ เป็นชนชั้นปกครอง หรือแม้แต่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองประเทศโดยตรง แต่หากอยู่ในฐานะเป็นเชื้อพระวงศ์ โดยกระทั่งที่สุดทำหน้าที่ในการป้องกันรักษาประเทศชาติ ก็สงเคราะห์เข้าในวรรณะกษัตริย์ทั้งสิ้น จัดเป็นพวกชนชั้นสูงมีกำเนิดจากแขนของปุรุชะ⁹⁰ จึงเป็นตัวแทนแห่งพลังกำลัง ที่ต้องคอยจับอาวุธต่อสู้รบกับศัตรู ได้แก่ นักรบ

⁸⁷ สำเนียง เลื่อมใส. ภควัทคีตา : สารและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา. เอกสารประกอบการสอน วิชาภควัทคีตา. (กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2546,97.

⁸⁸ Rg Veda X.90.

⁸⁹Herman L.A.,A Brief Introduction to Hinduism, Boulder, (Colorado: Westview Press.1991), p.81-83.

⁹⁰ Rg Veda X.90.

นักปกครอง เสนาอำมาตย์ต่างๆมีหน้าที่ปกป้องและบริหารบ้านเมือง สีประจำวรรณะคือสีแดงหรือชมพู⁹¹

3) แพศย์ (Vaishya) เป็นชนชั้นกลางของสังคม มีกำเนิดจากชาวอ่อนของปุรุषะ⁹² มีหน้าที่ประกอบการค้าและพาณิชย์การต่างๆ สีประจำวรรณะคือสีเหลือง⁹³

4) ศูทร (Shudra) เป็นพวกกรรมกรจัดเป็นชนชั้นล่างของสังคม มีกำเนิดจากเท้าทั้งสองของปุรุषะ⁹⁴ ได้แก่ พวกกรรมกร ผู้ใช้แรงงานและทาสคอยรับใช้ชนชั้นที่สูงกว่าตน สีประจำของวรรณะนี้ ก็คือสีดำ⁹⁵

อินเดีย เป็นประเทศที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด มีแนวคิดเรื่องการแบ่งชนชั้นอย่างเข้มข้น ตั้งแต่อดีตโดยเฉพะอย่างยิ่งช่วงที่ชาวอารยัน เริ่มอพยพเข้ามาทำการต่อสู้กับชาวพื้นเมือง หลังจากได้รับชัยชนะของชาวอารยัน ในช่วงแรก พวกอารยันได้สำคัญตนว่าเป็นชนชั้นสูง เพราะมีตนมีสีผิวขาว จึงรังเกียจรูปร่างหน้าตา ตลอดจนผิวพรรณ ถือว่าการคบค้าสมาคมกับพวกดราวิเดียนด้วยจะทำให้ตนต้องสูญเสียความเป็นอารยันไป ทำให้เกิดการเหยียดสีผิว (racism) เมื่อเวลาผ่านไป การกีดกันเรื่องสีผิวนี้ก็รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะบริเวณภาคเหนือของอินเดีย ซึ่งมีการปะปนระหว่างพวกอารยันและชาวพื้นเมืองมีมากขึ้นและเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงได้ยาก⁹⁶ ชาวอารยันจะถูกเหยียดหยามชาวสินธุ (ดราวิเดียน) แต่ก็มีหลักฐานว่า “ชาวอารยันจำนวนมากที่ได้ปะปนสายโลหิตกับพวกทาสไปแล้ว โดยการแต่งงานอยู่กินกันระหว่างชายชาวอารยันและทาสหญิงชาวสินธุ ครั้นนานๆเข้าพวกอารยันก็มาารู้สึกว่า พวกตนเองจะถูกกลืนชาติโดยพวกดราวิเดียนที่มีจำนวนมากกว่า ถ้าหากไม่ห้ามการแต่งงานระหว่างชนทั้งสองพวก”⁹⁷ การกีดกันในระบบวรรณะจึงเกิดขึ้น เพื่อพยายามรักษาสถานภาพความเป็นชนผิวขาว

⁹¹ สมหวัง แก้วสุฟอง. “การดำรงอยู่ของระบบวรรณะในสังคมอินเดีย” วารสารปณิธาน ปีที่ 14 (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2547), 120.

⁹² Rg. Veda X.90.

⁹³ สมหวัง แก้วสุฟอง. “การดำรงอยู่ของระบบวรรณะในสังคมอินเดีย” วารสารปณิธาน ปีที่ 14 (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2547), 120.

⁹⁴ A.L.Basham, The wonder that was India : มหัศจรรย์อินเดีย, กาญจนี ละอองศรี, บรรณาธิการแปล, (มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย จัดพิมพ์, 2559), 39. ดูรายละเอียดใน Rg. Veda X, 90.

⁹⁵ อิติมา พิทักษ์ไพรวิน, ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ, (กรุงเทพฯ มหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2522), 75.

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน, 76.

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน, 73.

และความเป็นผู้ปกครองของอารยันไว้ ซึ่งมีทรรคนะที่ว่าอารยันเป็น “ทริชาติ”⁹⁸ คือเป็นผู้มีกำเนิด 2 ครั้ง “ครั้งแรกเป็นการกำเนิดในครรภ์มารดา ครั้งที่สองคือเมื่อผ่านพิธีรับเข้าสู่วรรณะ”

ในเวลานั้น สภาพการเมือง การปกครองของพวกอารยันและดราวิเดียน ก็ยังต้องแยกกัน อยู่เป็นเผ่าๆ (Tribe) มีหัวหน้าเผ่า ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการปกครอง ซึ่งเป็นแบบพ่อบ้านปกครอง ลูกบ้าน

หลังจากนั้นไม่นาน ประชาชนเริ่มมีมากขึ้น จึงทำให้การปกครองเปลี่ยนไปในรูปแบบของ ระบบกษัตริย์มากขึ้น โดยการปกครองของแต่ละเผ่าจะมีกลุ่มผู้มีบทบาทอยู่ 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรก เรียกว่า “สภา” (Sabha) กลุ่มที่สองเรียกว่า “สมิติ” (Samiti) หน้าที่ที่แท้จริงของทั้ง 2 กลุ่ม ไม่เป็นที่ ชัดเจนนัก แต่สันนิษฐานว่าสภานั้น คือที่ประชุมของบรรดาผู้อาวุโสของเผ่าที่ได้รับเลือกเข้าไป ส่วน สมิตินั้นคือเป็นที่ประชุมใหญ่ของประชาชนทั้งหมด ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มมีส่วนร่วมในการทำการปกครอง เป็นอย่างมาก โครงสร้างทางสังคมมีกลุ่มคนทางสังคมอยู่ 3 กลุ่มในสมัยนี้คือนักบวช (Brahmans) กษัตริย์ (Kshatriyas) และประชาชนทั่วไป (Vaishyas) โดยคนทั้ง 3 กลุ่มมีความเกี่ยวพันกันอยู่ ตลอด การใช้ชีวิตในครอบครัวจะมีบิดาทำหน้าที่ดูแลบุตรอย่างเข้มงวดเป็นส่วนมาก ผู้หญิงได้รับการ นับถืออย่างสูงในสังคม มีความเสมอภาคเท่ากับผู้ชาย การทำพิธีกรรมทางศาสนาก็เช่นกัน หากขาด ผู้หญิงก็จะทำให้เกิดความไม่สมบูรณ์ การแต่งงานที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และผูกพันกันตลอดชีวิต สภาพความเป็นอยู่แบ่งเป็นอาชีพทำปศุสัตว์ เกษตรกรรมและช่างต่างๆ ทั้งช่างเหล็กช่างไม้ ช่าง ร่องเท้า ช่างปั้นหม้อ เป็นต้น อาหารส่วนมากบริโภคอาหารที่ทำจากแป้ง เนย ผักผลไม้ เนื้อวัว (ตัวผู้) เนื้อแพะและเนื้อแกะนิยมดื่ม นมวัวและเหล้าที่เรียกว่าสุรา (Sura) ที่หมักจากธัญพืชบางชนิด เครื่อง แต่งกายจะใช้ผ้าขนสัตว์ทำเป็นเครื่องแต่งกาย นิยมเครื่องประดับที่ทำจากทองและเงินการพักผ่อน ชาวอารยันชอบการสังสรรค์มีทั้งการเล่นประเภทต่างๆ รวมถึงการดนตรี การศึกษาใช้วิธีท่องจำเพียง อย่างเดียว การเรียนการสอนก็ขึ้นอยู่กับครู ครูจะเลือกสอนคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์แก่กษัตริย์และประชาชน ทั่วไปตามลำดับ

ปัจจุบันนี้ สังคมอินเดีย ยังเป็นสังคมที่ประกอบด้วยระบบจตุรวรรณะ ประกอบด้วย พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร คนที่อยู่นอกระบบวรรณะมีชื่อว่า จันทาล⁹⁹ ซึ่งระบบดังกล่าวนี้ สืบทอด กันมายาวนาน เริ่มตั้งแต่การเข้ามาของพวกอารยัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อย่างมาก พวกอารยันมักจะเรียกชนชาวพื้นเมือง (ดราวิเดียน) ว่าเป็นทาส ซึ่งทำให้ชนทั้งหลายเกิด

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน, 77.

⁹⁹ สมหวัง แก้วสุฟอง. “การดำรงอยู่ของระบบวรรณะในสังคมอินเดีย” วารสารปณิธาน ปีที่ 14 (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2547), 1.

ความรู้สึกไม่เห็นด้วยกับเรื่องวรรณะทั้ง 4 แม้แต่การตั้งกฎการควบคุมแต่งงานภายในวรรณะต่างๆ ก็ยังมีปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

ฉะนั้น เรื่องการแบ่งชนชั้น มีสาเหตุเริ่มต้นมาจากการเหยียดผิว ของชาวอารยันกับชาวพื้นเมืองอย่างดราวิเดียน การอยู่อาศัยในเริ่มแรกก็เป็นแบบปะปนกันไป แต่เมื่อชาวอารยันเริ่มมีอำนาจมากขึ้น ก็ผลักดันชาวพื้นเมืองให้ค่อยๆ ถอยร่นลงไปทางใต้ และจากหลักคำสอนในคัมภีร์พระเวทนั้น มีอยู่เรื่องหนึ่งที่ถือเป็นคำสอนสำคัญที่สุด คือคำสอนเกี่ยวกับเทพผู้สร้าง เป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นในช่วงสิ้นยุคฤคเวท เทพที่เวลานั้นคือ ประชาปติ “เจ้าแห่งมนุษย์และสรรพสัตว์” ต่อมาสิ่งนั้นถูกเรียกว่า พรหมา ซึ่งเป็นรูปเพศชายของคำว่า พรหมัน (ไม่มีเพศ) ประชาปตินั้น ถูกสมมติกันว่าเป็นมนุษย์ผู้ชาย เกิดขึ้นก่อนการก่อตั้งจักรวาล เรียกว่า ปुरुชะ¹⁰⁰ ตามหลักความเชื่อดังกล่าวนี มีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับเรื่องของวรรณะ มีหลักฐานปรากฏในคัมภีร์ฤคเวท “จักรวาลถูกสร้างขึ้นโดยกายของปुरुชะ ที่เป็นเทพแห่งสวรรค์ พรหมณ์เกิดจากปากของปुरुชะ ราชนย์หรือนักรบ เกิดจากแขนของปुरुชะ ไวศยะ หรือแพศย์ เกิดจากขาอ่อนทั้งสองของปुरुชะ และศูทรเกิดจากเท้าทั้งสองของปुरुชะ”¹⁰¹ นอกจากนี้ 4 วรรณะที่กล่าวถึง ยังมีพวกที่อยู่นอกเหนือจากนี้ได้แก่ จันฑาลหรือผู้ที่ห้ามการสัมผัส (Untouchable)

ตามความเป็นจริงแล้วระบบวรรณะ ในเริ่มแรกนั้นมีไว้เพื่อใช้ในการแบ่งภาระหน้าที่ให้กับ ประชาชนในสังคม ทุกวรรณะมีความเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ทั้งยังไม่ได้มีความเข้มงวด ต่อมาวรรณะกษัตริย์มีฐานะและศักดิ์ศรีเท่ากับพรหมณ์ เพราะพรหมณ์มีอำนาจทางศาสนา ส่วนกษัตริย์มีอำนาจทางการเมือง แต่ด้วยเหตุแห่งความทะนงตนของคนวรรณะสูงกว่า พร้อมทั้งความเชื่อที่เกิดขึ้นมา ทำให้วรรณะที่สูงกว่าเอาเปรียบและเหยียดหยามคนที่วรรณะต่ำกว่า โดยเฉพาะในวรรณะพรหมณ์ เหตุเพราะการสู้รบได้สิ้นสุดลง การดำรงชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ มุ่งเน้นไปกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพรหมณ์ จึงหาเหตุเพื่อให้เกิดความสำคัญขึ้นกับตนเองโดยยกเอาลักษณะสำคัญ 3 ประการ¹⁰² ขึ้นมาคือ ประการที่ 1 ต้องมีพรหมณ์ (นักบวช) ประการที่ 2 ต้องมีคัมภีร์พระเวทและประการที่ 3 ต้องมีจตุรวรรณะ

ดังนั้น ลักษณะทั้ง 3 ประการของเหล่าพรหมณ์ที่เกิดขึ้นนี้ กล่าวได้ว่าหากสังคมของมนุษย์ขาดลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการนี้ก็จะขาดซึ่งสันติไปด้วย ถึงแม้หลักวรรณะจะ

¹⁰⁰ A.L.Basham, The wonder that was India : มหัศจรรย์อินเดีย, กาญจนี ละอองศรี, บรรณาธิการแปล, (มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย จัดพิมพ์, 2559), 396.

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน, 39. ดูรายละเอียดใน Rg. Veda X, 90.

¹⁰² บุญมี แทนแก้ว, ประวัติศาสตร์ศาสนาต่างๆและปรัชญาธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2546),

เกิดขึ้นในสมัยของพราหมณ์เป็นสำคัญ แต่ก็ยังปรากฏให้เห็นอยู่ในสังคม จนกลายมาเป็นศาสนาฮินดูที่อาจพบเห็นได้ในเมืองใหญ่ๆ แต่ในแถบชนบท ความคิดนี้ยังมีอยู่อย่างเข้มข้น

2. อาศรมธรรม เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับชั้นวรรณะ (วรรณาศรมธรรม)¹⁰³ เป็นแนวคิดที่พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพวกรัศมีหรืออริยาบถพระเวทขึ้นมาอีกส่วนหนึ่ง เป็นไปในทำนองอริยาบถเนื้อหาของคัมภีร์พระเวท เรียกเนื้อหาในส่วนนี้ว่าอารณียกะ เนื้อหาเป็นการสอนหลักในการดำเนินชีวิตของพราหมณ์ตั้งแต่เกิด จนถึงการใช้ชีวิตบำเพ็ญเพียรอยู่ในป่า หลักปฏิบัติเช่นนี้เรียกว่าการเข้าสู่อาศรม เป็นขั้นตอนชีวิตตามทัศนะของศาสนาฮินดู หลักการนี้ชาวฮินดูเชื่อว่าเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์มีอยู่ด้วยกัน 4 ขั้นตอน¹⁰⁴ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1) พรหมจารี เป็นลำดับขั้นแรกแห่งชีวิตคือช่วงชีวิต สำหรับการศึกษเล่าเรียน เพื่อเป็นการสั่งสมความรู้ กำหนดให้บุคคลผู้เป็นชายผู้เกิดอยู่ในตระกูล 3 วรรณะแรกมีอายุครบ 5, 8 หรือ 16 ปีบริบูรณ์ เข้าพิธีที่เรียกว่า“อุปนยชน”¹⁰⁵ มีความหมายว่าเข้าสู่ธรรมะใหม่ เป็นพิธีนำเด็กเข้าสู่สถานศึกษาของครู (ครู) โดยเด็กจะต้องคล้องด้ายศักดิ์สิทธิ์เรียกว่า สายธูรา (ยัชโญปวีต) ซึ่งครูเป็นผู้สวมให้ เมื่อคล้องด้ายแล้วถือว่าเป็นการประกาศตนอยู่ในพรหมจารี คือ ศึกษาเล่าเรียนอยู่ และฝึกหัดให้ประพฤติตัวเป็นพราหมณ์ ถือครองชีวิตของตนอย่างสำรวมในฐานะเป็นนักเรียนในบ้านของอาจารย์ จนได้ศึกษาพระเวทโดยเจาะลึกลงไปบางส่วน เมื่อมีอายุได้ 25 ปีเป็นอันสิ้นสุดภาวะแห่งพรหมจารี

2) คฤหัสถ์ เป็นลำดับขั้นชีวิตที่สอง กล่าวได้ว่าเมื่อปฏิบัติตามลำดับขั้นแรกจนเสร็จสิ้นแล้ว ก็กลับมาสู่บ้านเพื่อการบำเพ็ญตนเป็นผู้ครองเรือน คือแต่งงานกลายเป็นผู้ครองเรือน มีครอบครัวมีบุตรธิดา ปฏิบัติตนในฐานะหัวหน้าครอบครัวและตามหน้าที่ของสามีและตามกฎอื่นๆของผู้ครองเรือน แสวงหาทรัพย์สมบัติเลี้ยงครอบครัว ตลอดถึงประกอบศาสนพิธีตามช่วงเวลาของที่สำคัญ จนถึงวัยกลางคน

3) วานปรัสต์ เป็นลำดับขั้นที่สามของการปฏิบัติตน ซึ่งช่วงเวลาที่จะต้องปล่อยวางจากชีวิตครอบครัวรวมถึงความสุขทางโลกทั้งหลาย คือการปลีกตัวเองเข้าอยู่ป่าเพื่อถือศีล เข้าฌาน

¹⁰³ A.L.Basham, The wonder that was India : มหัศจรรย์อินเดีย, กาญจนี ละอองศรี, บรรณาธิการแปล, (มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย จัดพิมพ์, 2559), 231.

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, 261-262.

¹⁰⁵ พิธีที่ยิ่งใหญ่ เป็นการทำให้เด็กชายทุกคน ในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์และไวศยะเท่านั้น เป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์ของชั้นวรรณะ ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการเรียนคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ เปรียบเหมือนเป็นการเกิดครั้งที่สองของเด็กทุกคน ยกเว้นพวกศูทร จะไม่อนุญาตให้เข้าร่วมพิธีนี้ สาระสำคัญของพิธี ก็คือ เอาด้ายยัชโญปวีต พันรอบกายเด็ก เด็กคนนั้นจะต้องสวมมันไปตลอดชีวิต

นั่งรำลึกถึงบาปบุญคุณโทษที่ตนได้ทำมา หรือเมื่อมีความต้องการที่จะบำเพ็ญเพียรยิ่งขึ้นไปอีกเพื่อ บรรลุโมกษะ โดยทำตนให้สมบูรณ์ด้วยธรรม บำเพ็ญตบะและข้อปฏิบัติอื่นๆทางศาสนาอย่างเคร่งครัด

4) สันยาสี เป็นลำดับขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติตน ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ต้องละการ บำเพ็ญพรตอยู่ในป่า กลายมาเป็นสันยาสิน ที่สละซึ่งทุกอย่างเหลือเพียงแค่ม้วนกับภาชนะสำหรับ อาหารเพื่อเที่ยวจาริกเรื่อยไป ไร่บ้านเรือน ถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ยากที่สุดในทุกขั้นของชีวิต

แนวคิดการปฏิบัติตนดังกล่าวนี้ สามารถอธิบายได้ว่า เริ่มแรกเป็นความนิยมของ ประชาชนส่วนหนึ่งที่ถือประพฤติตามแบบอย่างของพรหมัน การบวชเพื่อเป็นฤๅษีที่ยังครองชีวิตคู่อยู่ ก็ค่อยๆ หดไปเพราะเชื่อว่าผู้ที่ยังข้องเกี่ยวกับกามคุณยังไม่ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างแท้จริง ผู้ที่มีความบริสุทธิ์อย่างแท้จริงต้องประพฤติตนแบบสันยาสี ทั้งนี้ลำดับขั้นแห่งชีวิต (Stage of Life) หรือ อาศรมธรรม 4¹⁰⁶ มีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวคิดในเรื่องวรรณะที่กล่าวไว้ด้วย ทั้งนี้สามารถปฏิบัติได้ เพียง 3 วรรณะแรกเท่านั้น คือวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์และแพศย์

3. ปुरुษารถะ มาจากคำว่า “ปุรุษะ + อรรถะ” หมายถึงประโยชน์ที่พึงประสงค์ใน ชีวิตมนุษย์ ถือเป็นจุดมุ่งหมายหรือคุณค่าชีวิตของมนุษย์ (The Value of Life) อย่างแท้จริงตามหลัก คำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้น¹⁰⁷ แบ่งได้เป็น 4 ประการ คือ

1) อรรถะ (Wealth) หมายถึงการแสวงหาทรัพย์เพื่อการดำรงชีวิต การสร้าง ความมั่นคงทางฐานะทั้งนี้เพื่อเป็นจุดหมายในการสร้างสวัสดิภาพของชีวิตกล่าวโดยทั่วไปถือเป็น พื้นฐานสำคัญที่มนุษย์ทุกคนพึงมีในการดำรงชีวิตต่อไป

2) กามะ (Pleasure) หมายถึง การให้ความสำคัญต่อครอบครัวเป็นหลักธรรม ที่มองเห็นความเป็นไปของมนุษย์ตามความเป็นจริงที่ต้องการความสุขทางโลกในทุกด้าน แต่พึงดำรงไว้ด้วยหลักธรรมอยู่เสมอ

3) ธรรมะ (Norm) หมายถึง หน้าที่ สิทธิ, กฎระเบียบ, ศัจธรรมและการใช้ชีวิต อย่างถูกต้องของแต่ละบุคคล เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ถือเป็นสร้างพื้นฐานทางจิตใจ ให้มีความสงบและบริสุทธิ์ เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติอาศรมธรรมข้อที่ 4 ต่อไปได้ ในคัมภีร์อุปนิษัท ได้ ระบุถึงความสำคัญของธรรมะ ว่า

“ไม่มีสิ่งใดเหนือยิ่งกว่าธรรมะ ผู้ที่อ่อนแอจะเอาชนะผู้ที่แข็งแกร่งกว่าได้ก็ ด้วยธรรมะ ธรรมะนั้นคือความจริง (สัตยะ) อย่างแท้จริง ดังนั้นเมื่อผู้ใดพบ

¹⁰⁶ ดวงธิดา ราเมศวร์, อารยธรรมยิ่งใหญ่แห่งอาเซียน อินเดีย-จีน, (กรุงเทพมหานคร: มายิก, 2537), หน้า 39.

¹⁰⁷ Bilimoria; and team. Indian Ethics: Classical Traditions and Contemporary Challenges.(2007), p.103. .

ความจริง เป็นอันเรียกได้ว่าเขาผู้นั้น "ได้เปล่งวาจาของธรรมะ!" เพราะทั้งคู่ (ความจริงและธรรมะ) เป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน”¹⁰⁸

4) โมกษะ (Liberation) หมายถึง ความมีอิสระของวิญญาณ ถือว่าอาตมันได้ก้าวข้ามการเวียนว่ายตายเกิดเข้าสู่ความสุขอันเป็นนิรันดร์ ถือเป็นจุดหมายปลายทางสูงสุดของศาสนาฮินดูแล้ว คือการหลุดพ้นจากทุกข์ โดยกลับเข้าร่วมกับปรมาตมัน โมกษะนั้น กล่าวโดยสรุปสามารถเข้าถึงได้ด้วยหนทาง¹⁰⁹ดังนี้

ก. **ข्यानโยคะ** (ข्यानโยค) หนทางเข้าสู่อันติมสัจจะด้วยความขู่แข็ง คือการบำเพ็ญตบะจนเข้าถึงความรู้ชั้นสูง

ข. **กรรมโยคะ** (กรรมโยค) หนทางเข้าถึงอันติมสัจจะด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง คือกระทำตามหลักคำสอน และบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่น

ค. **ภักติโยคะ** (ภักติโยค) หนทางเข้าสู่อันติมสัจจะด้วยความจงรักภักดี คือความอุทิศกายใจมั่นคงต่อพระเจ้าอย่างปราศจากข้อสงสัย

ทั้งนี้เมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักของอาศรมธรรม 4 ประการแล้ว ตามหลักของศาสนาฮินดูกล่าวไว้ว่าย่อมที่จะบรรลุจุดหมาย 4 อย่างด้วยเช่นกัน (ปุรุชาณะ) เพราะถือเป็นความประสงค์แห่งชีวิตของมนุษย์ที่เกิดขึ้น แบ่งออกเป็นคุณค่า 2 ส่วนคือส่วนที่ 1 ใน 2 ข้อแรกคืออรรณะและกามะ เป็นเรื่องของคุณค่าทางโลก ส่วนที่ 2 คือธรรมะและโมกษะจัดเป็นคุณค่าทางวิญญาณ โดยเฉพาะการบรรลุโมกษะ อธิบายได้ว่าเป็นการนำเอาวิญญาณบริสุทธิ์เข้าไปรวมเป็นหนึ่งเดียวกับเทพเจ้าสูงสุดคือพรหมัน อันเป็นจุดหมายสูงสุดของศาสนาฮินดู

3.3 กรรมและการเกิดใหม่

แนวคิดเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ในปรัชญาฮินดู เป็นเรื่องที่สำคัญมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ กฎแห่งกรรม (Doctrine of karma) มีทั้งแตกต่างและคล้ายคลึงกันกรรมดีของอีกปรัชญาสำนักหนึ่งอาจจะเป็นกรรมชั่วของอีกสำนักหนึ่งก็ได้ ความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นสองฝ่ายเกี่ยวกับความสำคัญของกฎแห่งกรรม โดยที่ฝ่ายที่เชื่อว่าเป้าหมายสูงสุดของชีวิตสำเร็จได้โดยการกระทำกรรมดี กรรมเป็นวิถีทางของทุกคนอยู่ในปรัชญามีมางสา ส่วนอีกฝ่ายที่เชื่อว่าเป้าหมายสูงสุด

¹⁰⁸ดูรายละเอียดใน J. A. B. Van Buitenen, Dharma and Moksa, Philosophy East and West, Vol.7, No.1-2, p.33-40.

¹⁰⁹ สำเนียง เลื่อมใส. ภควัทคีตา : สารและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา. เอกสารประกอบการสอน วิชาภควัทคีตา. (กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2546, 94.

ของชีวิตสามารถถึงได้เมื่อลดการกระทำกรรมลงแล้ว กรรมอยู่ในเฉพาะบุคคลอีกระดับหนึ่งคือปรัชญา
สาขายยะและเวทาคะ

คำว่า กรรม มาจากรากศัพท์สันสกฤตว่า “กรรมน” หมายถึง การกระทำ การดำเนินการ
หรือการประกอบกิจการที่อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความต้องการของตน¹¹⁰ ในคัมภีร์พระเวท คำว่า
กรรม มาจากศัพท์ว่า “ฤตะ” หมายถึงความเป็นระเบียบแห่งธรรมชาติ เช่นการบวงสรวงในพิธีกรรม
หรือการกระทำและการตอบสนองที่เป็นเหตุและผล กรรมเป็นกฎของคุณธรรมและความดี เป็นคุณค่า
ทั้งด้านบวกและลบคือด้านดีและชั่วกรรมเกี่ยวเนื่องถึงการกระทำทุกอย่าง การทำงานของประภคฤ
(ธรรมชาติ) หรือมายาเป็นกรรม เช่นกัน

คำว่า กฎแห่งกรรม ในปรัชญาอินเดีย สรุปได้ 2 ความหมาย คือ

1. กฎแห่งธรรมชาติหรือกฎแห่งเหตุผลในธรรมชาติ¹¹¹ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นจากเหตุและปัจจัย
การเกิดขึ้นของสรรพสิ่งต้องอาศัยเหตุและปัจจัยทำให้เกิดรวมทั้งการดำรงอยู่ความเสื่อม ก็มีเหตุและ
ปัจจัย

2. กฎแห่งศีลธรรม คือกฎแห่งการกระทำของสิ่งมีชีวิต หลักการคือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
ในคัมภีร์อุปนิษัท การประกอบพิธีบูชาญถือว่าการประกอบกรรมดี (กุศลกรรม) การทำกรรมดี
เป็นการทำประโยชน์แก่สังคม การบริจาคทานหรือการช่วยเหลือผู้อื่นถือว่าการกรรมดีขั้นธรรมดา
ส่วนกรรมดีหรือกุศลกรรมขั้นสูงสุด เป็นการบำเพ็ญเพียรแบบนิกบวชเพื่อให้บรรลุโมกษะ

3.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิดใหม่

การเกิดใหม่หรือที่เรียกว่า สันสารวัฏ เป็นลักษณะที่ร่างกายเมื่อมีการแตกดับหรือตายไป
ชีวาตมัน จะเคลื่อนออกจากร่างเก่าไปสู่ร่างใหม่เหมือนคนที่เปลี่ยนจากชุดเก่าไปสวมใส่ชุดใหม่
เหมือนกับการงอกของข้าวเปลือกเป็นทฤษฎีเชิงเหตุผลนิยม ก่อนที่จะละร่างเก่าต้องหาร่างใหม่ให้ได้
ก่อนจึงจะออกจากร่างเก่าไปอาศัยร่างใหม่ ร่างใหม่จะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับกรรมที่กระทำที่นำมาแต่เดิม
เป็นการนำผลกรรมติดตัวไปด้วย หมายถึงว่า กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ชีวาตมันเคยทำไว้เมื่อครั้งอาศัยอยู่

¹¹⁰ Apte, Vaman Shivam. Brahma-Sutra Shankara-Bhashya. (Bombay : Popular Book
Deport, 1960), 399.

¹¹¹ พระมหารณกร สุขเสริม,การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ในคัมภีร์
พระสุตตันตปิฎกและคัมภีร์อุปนิษัท,ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษา
ตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541,81.

ในร่างเก่า¹¹² ในคัมภีร์พฤษศาสตร์นยกุลอุปัชฌาย์ กล่าวว่า อวัยวะทุกอย่างติดกับชีวาตมันที่ไปอาศัยร่างใหม่ ผลแห่งการศึกษาหรือการเรียนรู้แห่งการกระทำ ย่อมติดตามชีวาตมันเช่นกัน

พระอิศวรเป็นเจ้าของแห่งกรรมอยู่ในฐานะอุปพรหม รักษาความยุติธรรมหรือกฎแห่งกรรม การที่บุคคลนั้น มีความอยากทะเยอทะยานกระทำทุกอย่างตามที่ใจปรารถนา ด้วยกิเลสเพื่อหวังผลตามที่ใจต้องการ เขาทำกรรมอะไรไว้ ผลกรรมย่อมติดตามตัวไปทุกภพชาติ

อุปัชฌาย์ ได้ให้ทัศนะในเรื่องของการเกิดใหม่เกี่ยวกับชีวาตมัน มีเพียง 2 หนทาง¹¹³ คือ

1. ทางสว่างหรือทางแห่งเทพ (เทวโลก) เข้าถึงได้ด้วยการบำเพ็ญตบะ เพื่อการรู้แจ้งเห็นจริงในพรหมมัน หลังจากตายแล้วเข้าสู่ความเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมมัน ไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอีก
2. ทางมืดหรือทางแห่งบิดร (ปิตถโลก)¹¹⁴ คนที่จะไปเส้นทางนี้ เป็นคนที่ประกอบกรรมดีเมื่อตายแล้วอยู่ในโลกแห่งบิดร ระยะเวลาหนึ่งแล้วกลับมาเกิดใหม่ในโลกมนุษย์อีก ถ้าผู้ประกอบกรรมดี ย่อมเกิดมาในตระกูลสูง เช่น วรรณะพราหมณ์ กษัตริย์หรือแพศย์ ส่วนผู้ประกอบกรรมชั่วเมื่อตายแล้วไปสู่ยมโลกสักระยะเวลาหนึ่งแล้วเกิดมาอยู่ในตระกูลต่ำ เช่น ตระกูลศูทร จันทาลหรือเกิดไปเป็นสัตว์

พรหมมันเป็นความจริงสูงสุดหรืออันติมสัจจะ เป็นรากฐานของสรรพสิ่งทั้งปวงในโลกและจักรวาล ในคัมภีร์อุปัชฌาย์ ใช้คำว่า ตัชชถาน หมายถึง สิ่งนั้นเป็นที่เกิดของโลก เป็นที่กลับคืนของโลก ที่อิงอาศัยและเป็นดำรงอยู่ของโลก พรหมมันมีวิวัฒนาการคือจากพรหมมันเป็นอากาศ (Ether) จากอากาศเป็นลม จากลมเป็นไฟ จากไฟเป็นน้ำ จากน้ำเป็นดินและจากดินเป็นที่เกิดของพืชพันธุ์และสิ่งมีชีวิตทั้งปวง

ในอุปัชฌาย์ได้แบ่งพรหมมัน ออกเป็น 2 ระดับ คือพรหมมันระดับสูงสุดหรือระดับประเสริฐ ชื่อว่า ปรพรหม¹¹⁵ (Para Brahman) มีเพียงหนึ่งเดียว เป็นนามธรรมเหนือทุกสิ่งเป็น อนัตตภาวะ เป็นภาวะที่เที่ยงแท้รันดินร และพรหมมันระดับต่ำหรือระดับไม่ประเสริฐ อุปพรหม (Apara Brahman) มีรูปร่างแต่เป็นร่างทิพย์ไม่สามารถมองเห็นได้ มีคุณสมบัติต่างมากมาย ทั้งคุณวิเศษเป็น

¹¹² สุนทร ญ รังษี. ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ. พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร, 2545, 30.

¹¹³ พระมหารณกร สุขเสริม,การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกและคัมภีร์อุปัชฌาย์,ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541, 186.

¹¹⁴ A.L.Basham, The wonder that was India : มหัศจรรย์อินเดีย, กาญจนี ละอองศรี, บรรณาธิการแปล, (มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย จัดพิมพ์, 2559), 399.

¹¹⁵ Pratapaditya Pal; Stephen P. Huyler; John E. Cort. Puja and Piety: Hindu, Jain, and Buddhist Art from the Indian Subcontinent. (University of California Press, 2016). p. 55–56.

ผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของสรรพสิ่ง เป็นเจ้ากฎแห่งกรรม พรหมระดับนี้คือ พระอิศวรหรือพระวิษณุ

พรหมมันทั้ง 2 ระดับ ถือว่าเป็นพรหมองค์เดียวกัน เปรียบตั้งเหรียญมีสองด้าน การที่มีความรู้เรื่องพรหมจึงเป็นความรู้ที่ประเสริฐสุด สามารถนำไปสู่โมกษะได้ ในสมัยอุปนิษทจะเน้นไปทางปรพรหมซึ่งเป็นนามธรรมแตกต่างสมัยพระเวทจะเน้นอปรพรหมเน้นรูปธรรม

3.5 โมกษะหรือการหลุดพ้น

จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือการที่บุคคลได้บรรลุถึงโมกษะ ซึ่งเกิดจากการประพฤติตามหลักโยคะ 3 จนเกิดสภาวะรู้แจ้งถึงอาตมัน (ชีวาตมัน) กับร่างกายเป็นสิ่งที่แตกต่างกัน ส่วนชีวาตมัน เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ ไม่เกิดไม่ตาย หรือไม่ถูกใครทำลายได้¹¹⁶ คำว่าโมกษะ จึงหมายถึง สภาวะที่ถูกปล่อยไปจากความทุกข์ทั้งปวง เมื่อเมื่อบุคคลอยู่ในสภาวะที่หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง ไม่มีมีความทุกข์ ก็ไม่ต้องมาเกิดแก่ เจ็บตาย จัดเป็นอุตตมภูมิ อยู่เหนือบุญและบาป สภาวะที่เที่ยงแท้ คงที่ นิรันดร์ เป็นอมตะ

ดังนั้น โมกษะ จึงเป็นจุดหมายสูงสุดของปรัชญาอินเดีย ยกเว้นจารวากคือการเข้าสู่โมกษะ ไกวัลยะหรือนิพพาน เป็นสภาวะที่ดับกิเลสและทุกข์โดยสิ้นเชิง เน้นเรื่องปัญญาเห็นความจริงเรื่องระหว่างชีวาตมันและพรหมมันเป็นอย่างเดียวกัน ไม่แบ่งแยก หยุดอุปาทานหรือความยึดมั่นถือมั่นในทุกอย่าง ทำจิตให้เป็นอิสระหลุดจากการเป็นทาสของกิเลส เปรียบเหมือนการทำลายอวิชาหรือมายาทั้งปวง ก็จะเข้าถึงความเป็นอันหนึ่งเดียวกับพระพรหม ไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอีก ในสังสารวัฏ ลักษณะร่วมของปรัชญาอินเดียระบบต่างๆ สรุปได้ดังนี้

1. ปรัชญาอินเดียทุกระบบเกิดจากการไม่พอใจ ต่อสภาพที่เป็นอยู่ของชีวิตทุกชีวิตมีความทุกข์ ดังนั้น นักปรัชญาอินเดียจึงหาหนทางไปสู่ความพ้นทุกข์ บรรลุถึงความสุขของชีวิตชั่วนิรันดร์

2. ปรัชญาอินเดียทุกระบบเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วแต่มีความเห็นต่างว่าการกระทำใดดี การกระทำใดชั่ว

3. มีทัศนะตรงกันว่า อวิชาหรืออภิวา เป็นสาเหตุแห่งความติดข้องและการเวียนว่ายตายเกิดทำให้เกิดทุกข์ จึงมุ่งการบรรลุโมกษะหรือความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง เป็นจุดหมายปลายทาง

4. ปรัชญาอินเดีย มีแนวคิดตรงกันว่า การบำเพ็ญเพียรและการวิปัสสนาโดยการพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงเป็นหนทางนำไปสู่การพ้นทุกข์

¹¹⁶ สำเนียง เลื่อมใส. ภาควิทยา : สารและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา. เอกสารประกอบการสอน วิชาภาควิทยา. (กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2546,89.

5. ปรัชญาอินเดียมีความเห็นตรงกันว่า การที่จะบรรลุโมกษะที่เป็นความสุขนิรันดร์ได้จะต้องควบคุมตนเองหรือจิตใจไม่ให้เป็นไปตามอำนาจของกิเลสตัณหาทำให้ความเศร้าหมองของจิตใจหมดไป

6. ปรัชญาอินเดียทุกระบบเชื่อว่า การที่จะหลุดพ้นหรือเข้าสู่โมกษะได้จะต้องปฏิบัติอย่างเข้มงวด มีจุดมุ่งหมายในการหลุดพ้นเป็นสำคัญ ส่วนวิธีการของแต่ละสำนักก็จะแตกต่างกันไป

กล่าวโดยสรุปทั้ง 6 วิธีนี้ เป็นลักษณะร่วมของปรัชญาอินเดียทุกระบบ ยกเว้นจารวากที่เป็นปรัชญาวัตถุนิยมที่มีแนวคิดแตกต่างจากปรัชญาอื่นๆ

3.6 เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมตามแนวคิดตะวันออก

หลักเกณฑ์ที่จะนำมาวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยจะศึกษาทางจริยธรรมตามแนวคิดตะวันออก ซึ่งแต่ละสังคมก็มีคติ ความเชื่อ ประเพณี ที่ยึดถือปฏิบัติแตกต่างกันออกไป จะเห็นได้ว่าเกณฑ์จริยธรรมนั้นมีมาก แต่กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักจริยศาสตร์ที่ใช้นำมาวิเคราะห์การกระทำของมนุษย์ จะใช้จริยศาสตร์ทางปรัชญาด้วย ซึ่งออกเป็น 3 ลัทธิ ได้แก่

1. สัมพัทธนิยม (Relativism)

ลัทธิที่เชื่อว่าการกระทำไม่มีดีหรือชั่ว, ถูกหรือผิดอย่างตายตัว แต่การกระทำของบุคคลจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม¹¹⁷ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการกระทำใด ๆ มีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นเสมอ ๆ เช่นสถานะของน้ำย่อมสัมพันธ์กับอุณหภูมิ หรือรูปร่างของน้ำย่อมสัมพันธ์กับภาชนะบรรจุ เป็นต้น ดังนั้นเกณฑ์จริยศาสตร์ตามแนวคิดนี้ไม่มีความตายตัวขึ้นอยู่กับบุคคล เวลา หรือสังคม เหล่านี้มีส่วนกำหนดความดีความชั่ว สำหรับการกระทำแบบเดียวกันอาจถูกตัดสินให้ผิดหรือถูกก็ได้ เช่น สักมไทยพุทธเชื่อว่าการมีสามีเดียวภรรยาเดียว แต่สังคมอินเดียบางกลุ่มยังมีประเพณีนี้โยคได้ สัมพัทธนิยม แบ่งได้เป็นอีก 2 ประเภท ดังนี้

ก) สัมพัทธนิยมส่วนบุคคล (Individual Relativism) กลุ่มนี้เชื่อว่า ผิด ชอบ ชั่ว ดี เป็นเรื่องที่มนุษย์กำหนดเท่านั้น, มีแต่ความจริงที่ปรากฏตามธรรมชาติเท่านั้น ด้วยความที่ระดับปัญญาของมนุษย์แตกต่างกัน ต่างจิตต่างใจกันทำให้เรื่องความดีความชั่วเห็นอย่างไรก็ได้ คุณค่าทางจริยศาสตร์ของกลุ่มแนวคิดนี้ไม่มีอยู่จริง เช่น การยอมรับว่าผู้ชายเจ้าชู้เป็นเรื่องปกติแต่หากผู้หญิงเจ้าชู้เป็นเรื่องผิด

¹¹⁷ สุจิตรา ธรณีน. ปรัชญาเบื้องต้น. (กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา. 2540), 79.

ข) สัมพัทธนิยมทางสังคม (social Relativism) กลุ่มนี้เห็นว่ามาตรฐานการตัดสินควรมีกฎเกณฑ์ทางสังคม กลุ่มนี้จึงอาศัยจารีตประเพณี ค่านิยม เป็นเกณฑ์วัดความดีชั่ว ถูกหรือผิด อาศัยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ปกติแล้วเรามักตัดสินถูกผิดตามสภาพแวดล้อมการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ การศึกษาอบรมในโรงเรียน การเจริญเติบโตมาในสังคม สิ่งเหล่านี้ทำให้ค่านิยมในสังคมคล้ายคลึงกัน

2. หากความดีชั่ว ถูกหรือผิดไม่มีอยู่จริง มีแต่สุขและทุกข์ เราต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณี, ค่านิยมตามประสบการณ์ที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นแล้วรุ่นเล่า เชื่อว่าหากกระทำตามแล้วจะเป็นความสุขหากละเว้นแล้วจะเป็นทุกข์ ควรยึดเกณฑ์นี้เพื่อตัดสินจริยศาสตร์

3. แต่ละสังคมมองว่าค่านิยมของตนนั้นดีที่สุดในทุกสิ่งตามแต่ละสังคมมีค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป จึงไม่สามารถนำจารีตประเพณีของสังคมหนึ่งไปตัดสินการกระทำของคนอีกสังคมหนึ่งได้ตัวอย่างของสัมพัทธนิยมทางสังคมคือ

2. ลัทธิประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

ลัทธิที่มุ่งแสวงหาความสุข ต้องการหลุดพ้นจากความทุกข์¹¹⁸ (ศีลธรรม) มิได้หมายถึงความสุขแบบปัจเจกบุคคลเท่านั้นแต่รวมถึงความสุขของประชากรส่วนใหญ่ แต่ต้องไม่ลืมนำคำนึงถึงความทุกข์ด้วยเพราะการกระทำบางประการอาจมีทั้งทุกข์สุขปะปนกันไป เช่นการพัฒนาถนนหนทาง ย่อมสร้างความเจริญให้แก่บ้านเมือง แต่ก็สร้างความทุกข์ยากให้กับผู้ถูกเวนคืนที่ดินเช่นกัน ผู้บริหารประเทศจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบด้านให้แน่ชัด ว่าการสร้างถนนนั้นก่อให้เกิดความสุขหรือความทุกข์ต่อประชาชนมากกว่ากัน เมื่อประโยชน์นิยมเห็นว่าความสุขอันเกิดจากประโยชน์ที่ทุกคนได้รับสำคัญที่สุด

สรุปได้ว่า ลัทธินี้ยึดเอาการกระทำของตนเป็นเครื่องตัดสินว่า การกระทำใดมีความผิดชอบ ชั่วดี เช่น การที่แพทย์ไม่พูดความจริงทั้งหมดให้ผู้ป่วยฟัง เพื่อสร้างกำลังใจให้ผู้ป่วยรักษาสุขภาพจนหาย นับเป็นเรื่องดี เป็นต้น ประโยชน์นิยมเล็งถึงผลของการกระทำเป็นหลัก หากก่อให้เกิดผลดี (ความสุข) ย่อมเป็นการทำดี ทว่าส่งผลเสีย (ความทุกข์) ย่อมเป็นการทำเลว แสดงให้เห็นว่าศีลธรรมที่ประโยชน์นิยมกล่าวถึงนั้นเป็นศีลธรรมที่กลุ่มสังคมตั้งขึ้นตามความเชื่อค่านิยมเป็นการเฉพาะในแต่ละสังคม นอกจากนั้นกลุ่มนี้ยังปฏิเสธศรัทธาของศาสนาต่าง ๆ ด้วยเพราะหลักธรรมคำสอนของศาสนามีความแน่นอนไม่ยืดหยุ่นนั่นเอง

3. สัมบูรณ์นิยม (Absolutism)

¹¹⁸ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยศาสตร์กับอารยธรรม หน่วยที่ 1-7. (พิมพ์ครั้งที่ 24). (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2536),406

ลัทธินี้เชื่อว่าคุณค่าทางจริยศาสตร์มีความตายตัวแน่นอน อยู่นอกเหนือความคิด ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล สังคม เวลา คุณค่าจะเกิดขึ้นเองไม่แปรเปลี่ยนตามสภาวะแวดล้อม การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดจะดีหรือไม่ดีนั้นเป็นไปเองตามวัตถุวิสัย (Objective) นั่นคือ ความดี ความชั่ว ความถูกต้องความผิดขึ้นอยู่กับการตัดสินไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้ตัดสิน หลักการของสัมบูรณ์นิยมแบ่งได้เป็น 2 ประเภท¹¹⁹ ดังต่อไปนี้

1) เจตจำนงนิยม (Intentionalism) ลัทธินี้เชื่อเรื่องเจตนาของการกระทำเป็น มาตรการเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำ เพราะทุกการกระทำจะดีหรือชั่ว ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจหรือเจตนา หากเจตนาดีการกระทำย่อมส่งผลดี แต่ถ้าเจตนาไม่ดีการกระทำนั้นย่อมเกิดผลไม่ดีเช่นกัน ดังนั้น เจตนาจึงเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับตัดสินปัญหาทางศีลธรรม เช่น หลักธรรมคำสอนพุทธศาสนา เพราะ ศาสนาพุทธสอนให้เชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำ ดังนั้นผู้ที่เจตนาลงมือกระทำความดีต้องรับผลของการกระทำนั้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม¹²⁰ บุคคลมีเจตจำนง ตั้งใจแล้ว ย่อมกระทำทางกาย วาจา หรือทางใจ การกระทำที่ผู้กระทำปราศจากเจตนาไม่จัดว่าเป็น การกระทำที่ดีหรือชั่วแต่อย่างใด การทำดีต้องเกิดจากเจตนาดี การกระทำซึ่งย่อมเกิดจากเจตนาไม่ดี

2) ธรรมเนียม (Deontologicalism) ทรรศนะของกรรมในที่นี้หมายถึงการกระทำที่ไม่ได้ขึ้นกับเจตนาแต่ขึ้นอยู่กับตัวการกระทำเอง ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำด้วย “หากทำดีมันก็จะเป็นการทำดีตลอดไป แรงจูงใจไม่ใช่ปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงการกระทำนั้น” เช่น การพูดความจริงเป็นสิ่งที่ดี ไม่มีอะไรมาเปลี่ยนแปลงการพูดความจริงให้เป็นเรื่องเลวร้ายได้ เป็นต้น ลัทธิมโนธรรม (Conscientialism) การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ต้องใช้มโนธรรมหรือความสำนึกเป็นเครื่องตัดสิน หากการกระทำใดสอดคล้องกับมโนธรรมถือว่าเป็นการกระทำดี หากขัดแย้งกับมโนธรรมถือว่าเป็นการกระทำผิด เช่น การฆ่าคนตาย ตามมโนธรรมแล้วเป็นเรื่องที่เลวร้าย ตรงข้ามกับการช่วยเหลือคนอื่น โดยมโนธรรมแล้วเป็นเรื่องที่ดี เป็นต้น

3.6.1 เกณฑ์จริยธรรมทางพราหมณ์-ฮินดู

หลักธรรมอันเป็นบ่อเกิดแห่งคุณงามความดี ซึ่งเป็นไปเพื่อการบรรลุโมกษะ ของศาสนา พราหมณ์ -ฮินดู¹²¹ ที่ควรนำมาพิจารณามีดังนี้

1. อหิงสา ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น

¹¹⁹ วิทย์ วิศทเวทย์. ปรัชญาทั่วไป : มนุษย์โลกและความหมายของชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ป. 2543), หน้า 61.

¹²⁰ อง.ฉก.ก. (บาลี) 22/464/334.

¹²¹ สำเนียง เลื่อมใส. ภควัทคีตา : สาระและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา. เอกสารประกอบการสอน วิชาภควัทคีตา. (กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2546,84.

2. กษมา การอดทนอดกลั้นโดยอาศัยความเมตตาเป็นที่ตั้ง
3. ทมะ การข่มอินทรีภายนอก ได้แก่ มือ,เท้า,ทวารหนัก,ทวารเบา,ลำคอ
4. ศมะ การข่มอินทรีภายใน ได้แก่ประสาทความรู้สึกทั้ง 5 ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย
5. ตุษฏี ความยินดีในสิ่งที่ตนมี
6. อัสดะยะ การไม่ลักขโมยหรือโจรกรรม
7. อสัสมโหหะ ความไม่หลุ่มหลง
8. พุทธิ ปัญญา
9. ชญาน ความรู้ให้รู้ถึงชีวะ มายา และพระพรหม
10. สัตย์ การพูดความจริง, ความซื่อสัตย์ต่อกันและกัน
11. ตปะ การบำเพ็ญเพียรเพื่อมุ่งขจัดกิเลส

หลักอาศรมธรรม 4 สาระสำคัญของศาสนาฮินดู มีความเชื่อว่าอุดมคติของชีวิตแต่ละบุคคล จะต้องเป็นไปตามหลักอาศรม 4 ซึ่งนักทฤษฎีทางสังคม จะมองสังคมอินเดียผ่านขั้นตอนต่างๆของการดำเนินชีวิตแต่ละบุคคล หรือที่เรียกกันว่า อาศรม¹²² โดยประมาณอายุคนไว้ราว 100 ปี แบ่งเป็นช่วงละ 25 ปี ดังนี้

1. พรหมจารี ช่วงแห่งการศึกษาเล่าเรียนกระทั่ง 25 ปีบริบูรณ์ กล่าวโดยสรุปมีข้อที่พรหมจารี ควรปฏิบัติดังนี้
 1. ดำรงตนอยู่ในเพศพรหมจรรย์ (ละเว้นการร่วมประเวณี)
 2. การออกรับภิกษา นำอาหารมาให้อาจารย์ก่อน
 3. อ่านหนังสือธรรมะ
 4. ทานอาหารที่มีประโยชน์
 5. ตั้งใจศึกษา หมั่นแสวงหาความรู้ทางคัมภีร์พระเวท
 6. ไม่ดูการละเล่นที่ยั่วยุกามารมณ์
 7. มีความซื่อสัตย์
 8. สักการะเทพเจ้า บรรพบุรุษ รวมถึงให้ความเคารพผู้เป็นมารดา บิดา¹²³
2. คฤหัสถ์ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ต้องมาช่วยแบ่งเบาภาระจากครอบครัวเดิม และ

¹²² A.L.Basham, The wonder that was India : มหัตศวรรษอินเดีย, กาญจนี ละอองศรี, บรรณาธิการแปล, (มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย จัดพิมพ์, 2559), 259-260.

¹²³ RK Sharma, Indian Society, (Institutions and Change, 1999), p.28

แต่งงานเพื่อรักษาวงศ์ตระกูล ดำรงรักษาวรรณะตนกระทั่งอายุ 50 ปีหรือหลังจากอายุของบุตรเข้าสู่ช่วงคฤหัสถ์

3. วานปรสฺถ์ การมอบมรดกให้ทายาทแล้วให้แยกมาอยู่อาศรมตามป่าเขา เพื่อเป็นจิตอาสาเพื่อสังคมโดยรวม จนถึงอายุ 75 ปี

4. สันยาสี บั้นปลายชีวิตตั้งแต่วัย 75 ปีขึ้นไป ควรจะบำเพ็ญเพียรเข้าถึงโมกษธรรม หลุดพ้นตามหลักของอุปนิษิต

หลักธรรมที่เป็นเป้าหมายของชีวิต (ปุรุชาरणะ)¹²⁴ มี 4 ประการดังนี้

1. ธรรม (norm) หลักศีลธรรมในสังคม เป็นหน้าที่ตามหลักศาสนา เพื่อความเป็นระเบียบสงบสันติในสังคม

2. กาม (pleasure) ความสุขทางโลกียวิสัย เพื่อแสดงถึงความสำคัญต่อชีวิตครอบครัว พลดปล่อยไปตามธรรมชาติดีกว่าเก็บกดไว้ เป็นไปตามทำนองคลองธรรมของสังคม

3. อรรถ (wealth) การแสวงหาทรัพย์ สร้างฐานะทางครอบครัว เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

4. โมกษะ (liberation) การมีอิสรภาพเพื่อการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด เพื่อความสุขอันเป็นนิรันดร์

3.6.2 เกณฑ์จริยธรรมตามแนวคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์

คัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์ (มนุสมฤติ, มานวสหิตา, หรือ มานวธรรมศาสตร์¹²⁵ มีทั้งหมด 2,694 โศลก แต่งเป็นฉันทลักษณ์แบบอนุชฎกฉันท แบ่งออกเป็น 12 อัชยายะ (เล่ม หรือบท) เรียกได้ว่าเป็นประมวลกฎหมายของพระมนูเป็นคัมภีร์ที่น่ายกย่องมากกว่าคัมภีร์สมฤติใด ๆ ในฐานะที่เป็นแหล่งที่มาของธรรมะแล้ว ในอินเดียได้จัดไว้เป็นสมฤติคัมภีร์แรกสุดต่อจากพระเวท นอกจากนี้ยังได้รับเกียรติเช่นเดียวกันนี้ในดินแดนที่รับอารยธรรมอินเดีย เช่น จัมปา กัมพูชา อินโดนีเซีย และในที่อื่น ๆ¹²⁶ แม้จะไม่ได้อยู่ในรูปแบบของศาสนาพราหมณ์ก็ตาม

นอกจากนี้ เนื้อหายังมีขอบข่ายที่กว้างขวางมาก ซึ่งได้ย่นย่อวรรณกรรมอันหลากหลายไว้ เป็นสารานุกรมศาสนา ศีลธรรม การเมือง และกฎหมาย และการศึกษาคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์

¹²⁴ ความรู้พื้นฐานทางศาสนา, (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), 111-112.

¹²⁵ ปรีชา ช่างขวัญยืน, ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์. (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), 3-4.

¹²⁶ ดิเรก อุทรพิการ ฌ อยุธยา. “พระธรรมศาสตร์กับความเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ทางกฎหมายของชนชั้นนำไทย.” วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2557). 72.

ก็ตั้งอยู่โดยตรงในพระเวท ในความหมายที่กว้างขวางที่สุดของคำนั้น นั่นคือแนวคิดทางปรัชญาและสังคมของโลกอินเดีย

ผู้รจนาคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์ เป็นปัญหาที่หาข้อสรุปได้ยาก จึงต้องอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญภาษาสันสกฤต ดังนี้

1. ตำนาน ในประวัติศาสตร์วรรณกรรมสันสกฤต มีกวีหลายองค์ที่เป็นผู้รจนาคัมภีร์ที่มีชื่อเสียงต่าง ๆ เป็นบุคคลในตำนาน พระมนูก็นับเช่นเดียวกัน ชาวฮินดูเชื่อว่าเป็นคัมภีร์ที่พระมนูเป็นผู้ร่างกฎหมายขึ้นอันเก่าแก่ฉบับนี้ขึ้น เนื่องจากมีการกล่าวอ้างอยู่ในคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์เอง ดังข้อความที่ว่า พระพรหมเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาแบ่งเป็นเพศชายและหญิงถือเป็นบรรพบุรุษของพระมนู นามว่า สวายัมภวามะนู หลังจากการบำเพ็ญเพียรของพระมนูแล้วได้สร้างกวีทั้งสิบตนขึ้นมาเพื่อสอนพระธรรมศาสตร์ที่ได้รับมาจากพระพรหมโดยตรง กล่าวกันว่าพระมนูเป็นมหาบุรุษของมนุษยชาติ แต่ก็ไม่มีใครอ้างถึงว่าพระมนูเป็นผู้แต่งพระธรรมศาสตร์ จึงมีอาจกล่าวได้ว่าพระมนูในตำนานและพระมนูผู้ร่างพระธรรมศาสตร์เป็นคนเดียวกัน¹²⁷

2. มักซ์ มิลเลอร์ (Max Müller) และจอร์จ บูเลอร์ (Georg Bühler) กล่าวว่าพระธรรมศาสตร์ น่าจะมีมาก่อนแล้ว ซึ่งมีสำนักมานวะได้ยึดเอาตำนานประเพณีที่สืบทอดกันมาว่าเป็นพระธรรมศาสตร์¹²⁸ ซึ่งเห็นต่างกับกาณ ที่เสนอว่า อาจจะเป็นสำนักใดสำนักหนึ่ง เป็นผู้รวบรวมคัมภีร์ขึ้นมา

ความเก่าแก่ของพระมนูธรรมศาสตร์ มีความเก่าแก่กว่าพระธรรมศาสตร์ฉบับอื่น เนื่องจากความด้อยกว่าในด้านความรัดกุมของสาระ เช่นการพิจารณาคติที่ยังขาดความเคร่งครัดด้านพยานหลักฐานในศาล ไม่พบการทรมานให้ยอมรับความผิดซึ่งคัมภีร์ยุคหลังใช้กันมาก การเรียบเรียงกฎหมายมีความสับสน ขาดการเรียบเรียงอย่างเรียบร้อย เป็นต้น¹²⁹ เมื่อไม่พบหลักฐานความเก่าแก่ที่ชัดเจนได้จึงได้แต่การประมาณการว่าราวหลังยุคสุตตระ และอรรถกถาในช่วงศตวรรษที่ 3-7 สอดคล้องกับอายุของมหากาพย์มหาภารตะที่อายุราวศตวรรษที่ 2 - 8 เนื่องจากในการดำเนินเรื่องภารตะมีการอ้างถึงพระมนูธรรมศาสตร์ จึงสรุปได้ว่าน่าจะเป็นคัมภีร์ในยุคเดียวกัน¹³⁰ หรือมหาภารตะมีอายุน้อยกว่าเพราะนำเอาพระมนูธรรมศาสตร์มาอ้าง¹³¹

¹²⁷ Banerjee, Nikunja Vihari. Studies in the Dharmasastra of Manu. (New Delhi : Munshiram Manoharlal, 1980),13-14.

¹²⁸ Bühler, G.trans.The Laws of Manu.(1886 ed. Delhi : Motilal Banarsudass,1993),17.

¹²⁹ Robert Lingat.ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย,(กรุงเทพฯ ศูนย์หนังสือ ม.ธรรมศาสตร์, 1973), 92-93.

¹³⁰ Bühler, G., trans. The Laws of Manu. (1886 ed. Delhi : Motilal Banarsudass, 1993),

เนื้อหาของคัมภีร์ เริ่มต้นด้วยการรวบรวมกฎหมายศีลธรรมที่กำหนดไว้ในวรรณกรรมพระเวท แล้วสรุปได้ในรูปของสูตร และนำมาเรียบเรียงใหม่ให้เป็นระเบียบและอธิบายอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นวรรณกรรมชั้นอรธกถา การนำเสนอได้จัดเนื้อหาออกเป็นหน้าที่ของวรรณะทั้งสี่เป็นโครงสร้างหลัก โดยอาศัยพราหมณ์เป็นตัวดำเนินเรื่อง ดังนี้

มหากาพย์มหาภารตะ เกี่ยวข้องกับวรรณะพราหมณ์และวรรณะกษัตริย์ เริ่มจากบทที่ 2 ของคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์เป็นต้นไป กล่าวถึงที่มาของกฎหมายว่าด้วยหน้าที่วรรณะทั้งสี่ ประกอบด้วย วรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ วรรณะแพศย์ วรรณะศูทร ตามลำดับ

สำหรับข้อปฏิบัติวรรณะพราหมณ์ ตั้งแต่พรหมจารี นับเป็นช่วงชีวิตนักศึกษา คฤหัสถ์ นับเป็นชีวิตของผู้ครองเรือนประกอบด้วย การแต่งงาน การเซ่นไหว้บรรพบุรุษประจำเดือน อาหารและการยังชีพ การชำระร่างกายให้บริสุทธิ์ หน้าที่ของผู้หญิง วนปรีสถ์ การใช้ชีวิตในป่า และสันยาสี ชีวิตของนักพรต

วรรณะกษัตริย์ กล่าวถึงหน้าที่ของกษัตริย์ ประกอบด้วย การตัดสินคดีความ 18 ประเภท¹³² มีการไม่ชำระหนี้ การฝากทรัพย์และค้ำประกัน ขายของผู้อื่น ทุ่นส่วน การเรียกของที่ไม่ได้คืน การไม่จ่ายเงินค่าจ้าง การไม่ปฏิบัติตามค่าจ้าง ไม่ปฏิบัติตามสัญญา การเพิกถอนการซื้อขาย การโต้แย้งระหว่างเจ้าของสัตว์และผู้เลี้ยงสัตว์ ข้อโต้แย้งเรื่องเขตแดน หมิ่นประมาท ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์และใช้กำลัง การเป็นชู้ หน้าที่และสิทธิระหว่างผิวเมีย การแบ่งมรดก การพนันชั้นต่อ และสิทธิที่จะเรียกร้องอุทธรณ์หลังจากตุลาการตัดสินไปแล้วต่อกษัตริย์ ร้องเรียนความอยุติธรรม การลงโทษและการล้างบาป เป็นต้น

ทรรศนะของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เห็นว่า ชีวิตเป็นเรื่องของพระเจ้า เกิดมาเพื่อทำตามคำสั่งสอนของพระเจ้า ชีวิตมีความทุกข์เพราะการกระทำของตนเองตามบัญญัติของพระเจ้า โดยที่เป้าหมายของชีวิตอยู่ด้วยความศรัทธา ความดีและธรรมชาติที่แท้จริงของชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของปรมาตมัน เมื่อตายไปแล้ววิญญาณจะเป็นอมตะเมื่อรวมกันกับปรมาตมันแล้วจะพ้นการเวียนว่ายตายเกิดเรียกว่า โมกษะ

ดังนั้น ระบบกฎหมายฮินดูนั้นจะแสดงออกมาในรูปแบบกฎหมายศีลธรรมอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อรักษาไว้ซึ่งการดำรงชีวิตและรักษาความสงบของโลก มนุษย์ต้องปฏิบัติตนให้

106.

¹³¹ ดูรายละเอียดใน Kant, Ruth Cecily. *Arjuna in the Mahabharata : Where Krishna Is, There Is Victory*. (Columbia, S.C. : University of South Carolina Press, 1989). 143-149

¹³² ปรีชา ช่างขวัญเย็น, ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์.(กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), 19-20.

สอดคล้องกับหลักธรรมเพื่อมุ่งสู่โมกษะ อย่างไรก็ตามทุกคนมีหน้าที่ตามวาระของตน เพื่อการอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มีความขัดแย้ง พร้อมกับการรู้จักการทำหน้าที่ของตนและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา ในฐานะศาสนิกที่ดีด้วย

3.6.3 เกณฑ์จริยธรรมทางพุทธศาสนา

จริยธรรม เป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมได้กำหนดขึ้นมา ซึ่งได้รับการยอมรับสังคมนั้นๆและนำไปประพฤติปฏิบัติต่อกันในสังคม พระพุทธศาสนาสอนหลักความจริงที่ว่า สรรพสิ่งในโลกล้วนเป็นไปตามเหตุปัจจัย หลักธรรมเรื่องกรรม เป็นเรื่องที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์ที่เน้นไปที่การตัดสินใจและผิด ดีและชั่วได้

การปฏิบัติตามพุทธจริยศาสตร์ เป็นไปเพื่อการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี หรือพ้นทุกข์ในวิภวภูมิต่างตามนัยยะทางพุทธศาสนานั้น “กรรม” ถือเป็นเครื่องกำหนดในการตัดสินใจความดีความชั่วอันเกิดจากเจตนากระทำของสรรพสัตว์ทั้งหลาย การกระทำเป็นเรื่องเฉพาะตนไม่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นหรือวัฒนธรรมทางสังคมและเป็นกฎตายตัวไม่มีการยืดหยุ่น จิตย่อมส่งผลต่อการกระทำทั้งดีและไม่ดี โดยการพิจารณาถึงคุณค่าทางจริยศาสตร์จากเกณฑ์ความดีความชั่ว, ความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม พุทธศาสนาจึงจัดว่าเป็นสมบูรณนิยม (Absolutism)¹³³

การพิจารณาเรื่องความดี ความชั่วนั้น ต้องศึกษากรรมนิยาม คำว่ากรรมนิยาม หมายถึงกฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ¹³⁴ โดยอาจเรียกว่า “กุศลและอกุศล” ซึ่งมีความชัดเจนในทางสภาวะที่เกิดขึ้นในจิตใจมากกว่า เรื่องสมมตินิยามหรือสังคมบัญญัติ

ปัญหาทางจริยศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมบัญญัติทั้งสิ้น สังเกตได้จากการกระทำแบบเดียวกันในสังคมหนึ่งยอมรับได้ว่าเป็นเรื่องดี แต่อีกสังคมหนึ่งยอมรับไม่ได้และนับว่าเป็นเรื่องไม่ดี เช่น สังคมหนึ่งยอมรับว่าการฆ่าเป็นบาปทั้งสิ้น แต่บางสังคมอาจยอมรับว่าการฆ่าด้วยเหตุผลบางประการ ไม่ถือว่าเป็นบาป เป็นต้น เรื่องความดีความชั่วที่เป็นสมมติบัญญัตินั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาหรือขนบธรรมเนียมประเพณีแต่ละท้องถิ่น หากผู้ใดละเมิดข้อบัญญัติ เป็นหน้าที่ของกฎหมายพึงจะลงโทษ ซึ่งถือเป็นคนละเรื่องกับกุศลกรรมและอกุศลกรรมตามกรรมนิยาม ซึ่งเป็นไปตามเจตนาทั้งจงใจหรือความคิดชั่วครู่ ของผู้กระทำและต้องรับผลของกรรมด้วยตนเองทั้งสิ้นตาม

¹³³ สรรเสริญ อินทร์ตัน และคณะ, จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2552), 64-67.

¹³⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 17. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551), 116.

ธรรมชาติ ทั้งนี้พระพุทธศาสนามีเกณฑ์จริยธรรมที่ใช้ตัดสินกรรมดี หรือกรรมชั่ว¹³⁵ มีหลักการพิจารณาต่อไปนี้

1. เกณฑ์หลัก มีหลักในการพิจารณาได้ดังนี้

ก. พิจารณาถึงเจตนา (ความตั้งใจ, ความมุ่งหมาย) ซึ่งเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ในจิตใจ เป็นภาระที่ขับเคลื่อนให้ลงมือทำทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ดังพุทธพจน์ว่า **เจตนาหิ ภิกขเว กम्मํ วทามิ** แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่า เป็นกรรม¹³⁶ ฉะนั้น การกระทำทั้งหมดล้วนมีเจตนาอันเกิด กุศลมูลและอกุศลมูลชักนำ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการกระทำทางกาย วาจาและใจ

ข. พิจารณาตามสภาวะว่าเป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจของบุคคลหรือไม่, ทำให้จิตใจโปร่งโล่งเบาสบายหรือไม่การกระทำนั้นส่งเสริมหรือบั่นทอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ช่วยให้กุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น อกุศลธรรมทั้งหลายลดน้อยลง หรือทำให้กุศลธรรมลดลง อกุศลธรรมเจริญงอกงามขึ้น ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพของเราอย่างไร¹³⁷

2. เกณฑ์ร่วม ใช้หลักมโนธรรม ได้แก่ ธรรมของใจ หรือใจมีธรรมคือมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี รู้ว่าสิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรอะไร เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ หรือเหตุอันเป็นแรงจูงใจและแรงบันดาลใจขึ้นพื้นฐานสำหรับการประพฤติ โดยให้พิจารณาว่า การกระทำนั้น สามารถถูกติเตียนได้หรือไม่ วิญญาณสรรเสริญหรือติเตียนการกระทำนั้นหรือไม่ หรือจะพิจารณาถึงผลของการกระทำว่ามีผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นมากน้อยอย่างไร เป็นต้น

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีเกณฑ์สำหรับวินิจฉัยการกระทำอยู่ 2 อย่าง คือ 1) เกณฑ์หลักได้แก่ พิจารณาตามเจตนา กุศลกรรมและอกุศลกรรม คือพิจารณาสภาพเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูลต่อคุณภาพชีวิตจิตใจ 2) เกณฑ์ร่วม ได้แก่ ใช้หลักมโนธรรมในการพิจารณา และมติของวิญญาณทั้งหลาย หรืออาจจะพิจารณาตามขนบธรรมเนียม ประเพณีบ้าง กฎหมาย เป็นต้น ซึ่งมีข้อที่ควรพิจารณา¹³⁸ ดังนี้

ก. มีคุณหรือโทษต่อชีวิต จิตใจและบุคลิกภาพ คือ เป็นสภาวะที่เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจหรือไม่ เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือไม่ ส่งเสริมหรือบั่นทอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ทำ

¹³⁵ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 11. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร, 2553), 170.

¹³⁶ อง.ฉก. (บาลี) 22/464/334.

¹³⁷ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 11. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร, 2553), 179.

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน, 256.

ให้กุศลธรรมหรืออกุศลธรรมทั้งหลายอื่นเสื่อม หรือเจริญงอกงาม ช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพที่ดีงามหรือไม่

ข. มีคุณหรือโทษต่อบุคคล คือ เป็นการเบียดเบียนตนหรือไม่ ทำให้ตนเดือดร้อนหรือไม่ เป็นไปเพื่อทำลายหรืออำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ตน

ค. มีคุณหรือโทษต่อสังคม คือ เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นหรือไม่ ทำผู้อื่นให้เดือดร้อนหรือไม่ เป็นไปเพื่อทำลายหรืออำนวยประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น และแก่ส่วนรวม

ข. มีมโนธรรม คือใจมีธรรมมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี รู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ¹³⁹ พิจารณาเห็นด้วยมโนธรรม เมื่อเราทำแล้วอย่างนั้นแล้ว เราหรือวิญญูชนตำหนิได้หรือไม่

ง. มีข้อกำหนดทางสังคมหรือข้อบัญญัติทางศาสนา เช่น กฎหมาย เป็นต้น

พระพุทธศาสนา แม้มีพระนิพพานเป็นจุดหมายสูงสุดก็ตาม แต่ทว่าหากพิจารณาถึงกฎเกณฑ์ระดับพื้นฐาน จะต้องพิจารณาในขอบเขตของศีล เนื่องจากจริยศาสตร์เป็นเรื่องที่ว่า การปฏิบัติในระดับโลกียธรรม เป็นเรื่องที่ปุถุชนทั่วไปกระทำได้ เช่น หลักเบญจศีล เบญจธรรม กฎแห่งกรรม ฆราวาสธรรม อกุศลมูล กุศลมูล อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และปฏิจัมปะปาท เป็นต้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสหลักธรรมที่เป้าหมายของชีวิตในระดับโลกียะจนถึงระดับโลกุตระ ซึ่งแบ่งได้ 3 ระดับดังนี้

1. ความสุขขั้นต้น (ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิค)¹⁴⁰ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน หรือหลักธรรมอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น¹⁴¹ ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความสุขในชีวิตประจำวัน เช่น มีลาภยศ สรรเสริญ หรือทรัพย์สินที่หามาได้ แบ่งออกเป็น 4 ประการ

- 1) อุฏฐานสัมปทา หมายถึง มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานของตน ประกอบอาชีพโดยสุจริต ทำงานด้วยปัญญา
- 2) อารักขสัมปทา หมายถึง การรักษาคู่มือครองทรัพย์ที่ตนหามาได้ด้วยสุจริต
- 3) กัลยาณมิตตา หมายถึง การคบมิตรที่ดี ถึงพร้อมด้วยศีลและปัญญาเสมอกัน รวมถึงเลิกเสวนากับท่านผู้ทรงคุณธรรมมีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา¹⁴²
- 4) สมชีวิตา หมายถึง ดำรงชีพหรือมีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับฐานะของตน ไม่ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย และมีเงินเก็บไว้ยามฉุกเฉิน

¹³⁹ พันตรี ป. หลงสมบุญ, พจนานุกรมมคอ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, 2543), 560.

¹⁴⁰ อจ อรรถก. (ไทย). 23/144/289.

¹⁴¹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 11.

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร, 2553), 424.

¹⁴² เรื่องเดียวกัน.

2. ความสุขชั้นกลาง (สัมปรายิกัตถสังวัตตนิก)¹⁴³ หลักธรรม 4 ประการที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เบื้องต้น หรือธรรมเป็นเหตุให้ถึงสมหมาย มีสัทธา เป็นต้น เมื่อบุคคลประพฤติตามหลักธรรมนี้ ย่อมได้รับประโยชน์ที่ล้ำลึกกว่าในขั้นต้น จะเห็นได้จากคุณค่าของชีวิต เมื่อละโลกนี้ไป จะไม่ตกลงสู่นรกภูมิ มีความเจริญทางจิตใจใฝ่เรื่องบุญกุศล ประกอบด้วย

- 1) สัทธาสัมปทา การถึงพร้อมด้วยศรัทธา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น เชื่อในกฎแห่งกรรม เป็นต้น
- 2) สีลสัมปทา การรักษาศีลทั้งทางกาย วาจา ใจ รู้จักระเบียวินัย
- 3) จาคสัมปทา การเสียสละเพื่อกระจายความสุขให้แก่ผู้อื่น
- 4) ปัญญาสัมปทา การมีปัญญารู้จักบาปบุญคุณโทษ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)¹⁴⁴ ได้สรุปถึงคุณสมบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิตที่ดีไว้ว่า “...คุณธรรมที่เป็นหลักแท้ๆ มี 4 อย่างคือ ศรัทธา สีล จาคะและปัญญา โดยได้อธิบายขยายความว่า

1) ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจในปัญญา คุณธรรมความดี และความเพียรพยายามของมนุษย์ที่ทำให้ สามารถเข้าถึงความจริง ความดีงามสูงสุดได้แน่นอนตามกฎธรรมดาสากลแห่งเหตุและผล ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ ดังที่ได้มีท่านผู้นำทางไว้และทำให้มนุษย์สามารถสร้างสังคมที่ ดีงามอันดำรงอยู่โดยธรรมได้

2) สีล การรู้จักบังคับควบคุมตนได้ ซึ่งทำให้ความเป็นอยู่ พฤติกรรมและลักษณะ ความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ เกิดความเหมาะสมพอดีที่จะเกื้อกูลต่อความ เจริญอกงามแห่งคุณธรรมของตน และความอยู่ร่วมกันด้วยดีของสังคม

3) จาคะ มีความรู้จักเสียสละ ที่ทำให้ไม่ตัดสินหรือคิดการต่างๆ เข้าข้างตนเอง และ ทำให้พร้อมที่จะเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลแก่ผู้อื่น

4) ปัญญา ความรู้ความเข้าใจตระหนักเท่าทันถึงความจริงของสิ่งทั้งหลาย ที่เป็นไปตามกฎธรรมดามีความ เกิดขึ้น เสื่อมสิ้นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ซึ่งทำให้วางใจวางท่าต่อสิ่งต่างๆ ได้ ถูกต้อง โดยมีจิตใจหลุดพ้นเป็น อิสระ สามารถวินิจฉัยแยกการอันควรมิควรทำ กำหนดความ พอเหมาะพอดี และการที่จะใช้หรือพัฒนาต่อไป ของคุณธรรมอื่นๆ ทั้งหมดได้อย่างเหมาะสม

3. ความสุขชั้นสูงสุด (ปรมัตถะ) การหลุดพ้นจากกิเลสและพันทุข์ทั้งปวง เป็นสภาวะของพระนิพพาน นับว่าเป็นประโยชน์สูงสุดของชีวิต ทางพระพุทธศาสนา ถือว่านิพพานเป็น จุดมุ่งหมายหรือประโยชน์สูงสุดของชีวิต ปลายทางที่แท้จริงที่มนุษย์ควรเข้าไปให้ถึงเป็นภาวะที่ ควร

¹⁴³ อัง อนุฎก. (ไทย) 23/144/92.

¹⁴⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 11.

ทำให้แจ้งประจักษ์ให้ได้ในชีวิตปัจจุบันนี้ และสามารถทำให้ประจักษ์ได้เมื่อเพียรพยายามอย่างเต็มที่ ตามหลักการที่ถูกต้อง ไม่ต้องรอถึงชาติหน้า ดังคุณลักษณะของนิพพานที่ว่า เป็น “สันติภูมิโก” เห็นได้เอง ประจักษ์ได้ในชีวิตนี้และ “อกาลโก”¹⁴⁵ ไม่จำกัดกาลเวลา ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใด ก็สามารถพิสูจน์ได้เสมอ เป็นต้น นิพพานหรือปรมาตตประโยชน์จึงเป็นสิ่งที่สามารถ เข้าถึงได้ด้วยตนเองและไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลาถ้ามีความ เพียรพยายามอย่างถูกต้องสมบูรณ์

กล่าวโดยสรุป ปัญหาทางพุทธจริยศาสตร์ที่สำคัญ คือ จุดหมายที่ประเสริฐสุดของชีวิต คืออะไรและอะไรคือเกณฑ์ตัดสินการกระทำดีชั่ว ความสุขตามทรรศนะของพุทธศาสนาทั้งการหลุดพ้นและการสัมผัสได้ถึงความสุข ตามนัยทางพุทธธรรมความสุขประกอบด้วย 3 ระดับ ดังนี้

1. กามสุข หมายถึง ความสุขทางกายหรือทางวัตถุสิ่งของ และหมายรวมถึงความสุขทางสังคม เช่น ลาภยศ, สรรเสริญ, ความรักความอบอุ่น อีกด้วย การไม่ยับยั้งชั่งใจในความสุขประเภทนี้อาจกลับกลายเป็นทุกข์ไปได้จากการเอารัดเอาเปรียบ, แกร่งแย่งชิงดี เป็นต้น หากมนุษย์มีศีลธรรมเป็นเครื่องกำกับการกระทำอย่างน้อย ศีล 5 ย่อมลดโอกาสเกิดทุกข์ลงได้อย่างมาก

2. ฌานสุข หมายถึงสภาวะจิตเป็นสมาธิหรืออาจกล่าวได้ว่าอยู่ระหว่างกามสุขและนิพพาน ฌานเกิดได้จากสัมผัสทั้ง 5 (รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส) หากจิตได้รับการเจริญสมาธิถึงขั้น ฌานแล้วจะหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาได้บางประการ การเข้าถึงฌานต้องข้ามผ่านอุปสรรคทั้ง 5 ซึ่งเรียกว่า นิวรณ์ 5¹⁴⁶ ให้ได้เพื่อให้เกิดความสุขทางใจ อันเกิดจากการเจริญวิปัสสนา

3. นิพพาน ความสุขขั้นสุดหลุดพ้นจากสังสารวัฏ (เกิด แก่ เจ็บ ตาย) ความสุขระดับนี้เป็นสุขได้เฉพาะตน ในที่นี้หมายถึงการดับกิเลสตัณหา สิ้นราคะ โทสะ โมหะ การยึดมั่นถือมั่นในขั้น 5 ก็ไม่มีอีกต่อไป

¹⁴⁵ องคุต. ติก.(ไทย) 20/495/179.

¹⁴⁶ นิวรณ์ 5 ได้แก่ 1.กามฉันท์ (ความอยากได้อะไร) 2.พยาบาท (ความแค้นเคือง) 3.ถิ่นมิทละ (ความหุดหู่และเชื่องซึม) 4.อุจฉัจจุกุกุจจะ (ความฟุ้งซ่าน) และ 5.วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)

บทที่ 4

การวิเคราะห์ปัญหาทางจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องวรรณะ ซึ่งพบอยู่ในคัมภีร์พระเวท ในปุรุษสุกตะ ถูกเรียบเรียงขึ้นในราว 1200 –1000 ปี ก่อนคริสต์ศักราช โดยยืนยันว่า วรรณะทั้งสี่ที่เกิดจากการที่ปุรุษะถูกทำพิธีกรรมและก่อให้เกิดผล “พราหมณ์เกิดจากปาก ราชนัถูกสร้างขึ้นมาจากแขนทั้งสอง ชาวอ่อนกลายเป็นไวยศะ และเท้าก่อให้เกิดผลผลิตผลเป็นศูทร”¹⁴⁷ ส่งผลถึงข้อจำกัดทางอาชีพของแต่ละวรรณะที่แตกต่างกันอีกด้วย รวมถึงการปฏิบัติตนตามระเบียบบัญญัติ คัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์ มีบางส่วนไม่สอดคล้องกับกรรม อันหมายถึง การกระทำซึ่งประกอบด้วยกรรมดีและกรรมชั่ว การอ้างถึงเสรีภาพในการแสดงออกนั้นต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสังคม ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หลักจริยศาสตร์ทางศาสนาจึงเปรียบดังหลักเกณฑ์ที่ยอมรับโดยทั่วไปในสังคมมีส่วนช่วยให้ทุกคนมีวิถีชีวิตอย่างมีศีลธรรม ลดการก่อปัญหาต่อตนเองและสังคมได้¹⁴⁸ หลักจริยธรรมสากลย่อมเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย รวมไปถึงจริยธรรมทางศาสนาทุกศาสนามีส่วนช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งทางพฤติกรรมและทางจิตใจ

ดังนั้น หลักจริยศาสตร์ อาจหมายรวมถึงการตัดสินพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นที่พอใจของสังคมโดยรวม¹⁴⁹ และพฤติกรรมที่สังคมไม่พอใจไม่ถูกต้องและไม่สมควร หากสังคมใดเป็นสังคมที่มีจริยธรรมสูงสังคมนั้นจะประกอบด้วยคนดีปฏิบัติตามกฎระเบียบสังคม เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายมากกว่าคนที่ไม่ดี¹⁵⁰ ดังนั้น จริยธรรมยังใช้เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินในทุกการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมตามแต่ละสังคมและสถานการณ์ การกระทำใดเรียกว่าดีหรือชั่วการเรียนรู้ว่าการกระทำใดเรียกทำดีหรือทำชั่ว เป็นการพัฒนาดนองไปสู่เป้าหมายสูงสุดในการใช้ชีวิต¹⁵¹

¹⁴⁷ The Rig Veda.. (Delhi: Penguin Books India,1994), 53.

¹⁴⁸ ชัยวัฒน์ อัตพัฒน. จริยศาสตร์. (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), 17.

¹⁴⁹ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาชิต.การปรับพฤติกรรม. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ ,2526), 14.

¹⁵⁰ ดวงเดือน พันธุนาวิน. จริยธรรมกับการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), 103.

¹⁵¹ สมภาร พรหมทา. พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคมและปัญหาจริยธรรม. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542), 350.

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกประเด็นทางจริยศาสตร์ในคัมภีร์มหาภารตะ โดยศึกษา วิเคราะห์จริยศาสตร์ตามแนวพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนา เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นความแตกต่างทาง จริยธรรม

4.1 การวิเคราะห์จริยศาสตร์ตามแนวพราหมณ์-ฮินดูกับพุทธศาสนา

4.1.1 การโยนลูกทั้ง 7 คน ลงแม่น้ำของนางคงคา

ชาตํ ชาตํ จ सा पुत्रिं क्षिपत्यम्भसि भारते |

ปริณามยहि त्वामित्युक्त्वा कङ्का स्त्रोत्रस्यमञ्जयेत् || (PV 1.92.44)

152

“O descendant of the Bharata race, as soon as they were born, they were one after the other thrown into the river by Ganga, who said, when she threw them into the stream. ” This is done for your good.”¹⁵³

ท่านผู้เป็นเชื้อสายของราชาภระตะ นางคงคา หลังจากที่ได้กล่าวว่า “ฉันกำลังทำให้เจ้าพึงพอใจ” แล้วก็โยนลูกชายแต่ละคนที่เพิ่งเกิดมาลงใ นน้ำ แล้วจึงมุดใต้น้ำ

อยि सापातुषेस्तस्य ऐक एव नृपोत्तमम् |

तुये राञ्ज मानुषे लोके जिरि वत्स्यति भारते ||¹⁵⁴ (PV 1.93.42)

O descendant of the Bharata race, O excellent king, the only one, namely Dyo himself, is to live earth on account of the Rishi's curse.”¹⁵⁵

¹⁵² jātaṃ jātaṃ ca sā putraṃ kṣipaty ambhasi bhārata |

prīṇāmi tvāham ity uktvā gaṅgā srotasy amajjayat || (PV 1.92.44)

(Poona Version 1.92.44 — 1=Adiparva, 92=Adhyaya 44=Śloka No.)

¹⁵³ M.N. Dutt , Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, (Delhi India : Parimal publications 2004), 295.

¹⁵⁴ ayaṃ śāpād ṛṣes tasya eka eva nṛpottama |

dyau rājan mānuṣe loke ciram vatsyati bhārata || (PV 1.93.42)

¹⁵⁵ M.N. Dutt , Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, (Delhi India : Parimal publications 2004), 298.

ท่านราชาผู้เป็นเชื้อสายของราชาภระตะ และสูงเด่นในหมู่ราชา คนนี้
เป็นคนเดียวเท่านั้นที่จะอยู่ในโลกนี้นาน เขาคือ ทยุ (ทยุ)

ด้วยเทวดากลุ่มหนึ่งนามว่า “วสุคณะ” ได้ขอร้อง “พระนางคงคา” ช่วยรับพวกตนทั้ง 8 องค์เป็นบุตรซึ่งกำลังจะกำเนิดในโลกมนุษย์ตามคำสาปของฤๅษี “วสิษฐ์” เนื่องจากท่านเห็นเทวดากลุ่มนี้ ได้ทำการขโมยโค่นันทินี จากอาศรม ในบรรดาเทวดาทั้งหมด “เทวดาทยุ” นับว่ามีความผิดมหันต์ เพราะเป็นต้นคิดริเริ่มชักชวนเพื่อนเทวดาทั้งหมดกระทำการขโมยของผู้อื่น จึงได้ทำการสาปให้ไปเกิดเป็นมนุษย์และมีชีวิตอยู่เท่ากับหนึ่งชั่วอายุของตนเท่าที่จะมีชีวิตได้ ส่วนเทวดาอีกทั้ง 7 องค์ ต้องคำสาปเพียงให้ไปเกิดเป็นมนุษย์เท่านั้น เหล่าเทวดาวสุคณะยังกล่าวอ้อนวอนต่อพระนางคงคาต่อไปอีกว่า “ทันใดที่พวกตนคลอดออกจากครรภ์แล้วขอให้ท่านช่วยโยนพวกเราทิ้งลงแม่น้ำด้วยเถิด เพื่อมิให้ทนทุกข์อยู่ในโลกมนุษย์” ความขำขันจึงเป็นเหตุให้พระแม่คงคาในรูปร่างมนุษย์ ขอร้องต่อท้าวประติปะและท้าวसानตนะว่า “หากหม่อมฉันเป็นสะใภ้แล้ว พระโอรสจะต้องตามใจกระหม่อมทุกประการ จะไม่คัดค้านหรือปฏิเสธคำขอร้องใดของหม่อมฉันเลย หากผิดคำสัญญาเมื่อใด หม่อมฉันจะทูลลาพระองค์ไปโดยทันที” ท้ายที่สุดท้าวसानตนะ จึงตำหนิ มเหสีของตนอย่างรุนแรงถึงการทิ้งโอรสทั้ง 7 ครั้ง เมื่อคราวที่พระนางกำลังจะโยนโอรสองค์ที่ 8 ทิ้งแม่น้ำ

อนึ่ง การที่เทพวสุ ได้พยายามไปอ้อนวอนขอกับพระแม่คงคา ให้รับเป็นมารดา และเมื่อเกิดมาในโลกมนุษย์ ก็ให้จับโยนลงน้ำทุกครั้ง สันนิษฐานว่า น่าจะเกี่ยวกับคดีการล้างบาปของชาวฮินดู ซึ่งเชื่อว่าแม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ไหลลงมาจากสรวงสวรรค์ สามารถล้างบาปได้ เป็นไปได้ว่าการโยนทารกซึ่งเป็นลูกของตัวเอง ลงในแม่น้ำคงคา อาจสื่อได้ถึง การล้างบาปให้กับความผิดที่ได้ทำไว้คือการขโมยวัว

ในจริยศาสตร์ทางสังคมฮินดู ถือว่า การกระทำของพระนางคงคา เป็นการรักษาคำสัตย์ (สัตยะ) ต่อพวกคณะเทพวสุ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พวกเขาพ้นจากทุกข์ หากได้มีเจตนาฆ่าลูกตัวเองไม่ การกระทำของผู้นั้นก็ไม่นับบาปตามหลักศาสนาของพราหมณ์-ฮินดู เพราะฆ่าได้แต่ร่างกาย (ชีวาตมัน) แต่อาตมัน (ปรมาตมัน) เป็นสิ่งที่ไม่มีการฆ่าได้ จึงไม่ตาย ยังยืน เทียงแท้ถาวร

สำหรับจริยศาสตร์ทางพุทธศาสนามีทรรศนะว่า การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทุกชนิดนั้น จัดว่าเป็นบาปทุกกรณี ตามศีลข้อที่ว่า ปาณาติปาต

พระพุทธโฆษาจารย์ ก็ได้อธิบายไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า “เมื่อชีวิตเริ่มต้น ขณะที่มีปฐมจิตดวงแรก เข้ามาปฏิสนธิในในครรภ์มารดานั้นแล้ว”¹⁵⁶ ข้อนี้แสดงว่าชีวิตของสัตว์ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ปฏิสนธิวิญญาณเข้าสู่ครรภ์แล้ว

¹⁵⁶ วิสุทธิ. (ไทย) 54/836.

ส่วนในหนังสือปฐมสมันตปาสาทิกา แห่งปาราชิกข้อที่ 3 ท่านกล่าวไว้ว่า “การทำให้เสียชีวิตด้วยการ ناب การรีด การวางยา ต่อสิ่งมีชีวิตที่ยังเป็นตัวอ่อนหลังปฏิสนธิ การกระทำเหล่านี้ นับว่าเป็นการทำลายชีวิตทั้งสิ้น¹⁵⁷

ดังนั้น นักวิจัยเห็นว่า การทำปาณาติบาตนั้น จะเกิดจากการลงมือฆ่าด้วยตนเอง (กายปิโยคะ) และการใช้จ้าวานผู้อื่นฆ่า (วจีปิโยคะ)¹⁵⁸ อันประกอบด้วยเจตนาพราภชีวิตผู้อื่นทั้ง มนุษย์และสัตว์ ย่อมละเมิดศีลข้อหนึ่ง คือปาณาติบาต หากมนุษย์ล่วงละเมิดศีลข้อนี้ ย่อมได้รับผล กรรมที่เคยกระทำไว้ (บุรพกรรม) แตกต่างกันไปตามเจตนา หากกุศลกรรมเบาบางลง อุกุศลกรรมก็ จะให้ผลตามความผิดที่ได้กระทำไว้เป็นไป กฎของธรรมชาติ (ธรรมนิยาม) คือ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

ศีลข้อปาณาติบาตนั้น ยังมีเกณฑ์ในการพิจารณาอีก คือพิจารณาถึงความพยายามใน การกระทำ ที่ท่านเรียกว่า ปิโยคะ ท่านกำหนดไว้ 6 อย่าง¹⁵⁹ ดังนี้

- 1) สาหัตถิกปิโยคะ คือความพยายามลงมือกระทำด้วยตนเอง
- 2) อาณัตติกปิโยคะ คือความพยายามโดยใช้ให้คนอื่นกระทำ
- 3) นิสสัคคียปิโยคะ คือความพยายามโดยการปล่อยหรือส่งเครื่องประหาร เช่น ยิง ธนู ยิงปืน ยิงชีพनावุธ ฟุ้งหอก ขว้างมีด ขว้างระเบิด
- 4) ถาวรปิโยคะ คือความพยายามในการตั้งเครื่องประหารอยู่กับที่ หมายถึง การ วางกับดักกลวงเพื่อฆ่าให้ตาย เช่น หลุมพราง วางกับระเบิด วางบ่วง วางตาข่าย ปักขวากหนาม
- 5) วิชามยปิโยคะ คือความพยายาม ในการใช้วิชาอาคม เวทมนตร์คาถาตามหลัก ไสยศาสตร์
- 6) อิทิมยปิโยคะ คือความพยายามในการใช้อิทธิฤทธิ์ ซึ่งเป็นญาณพิเศษที่เกิดจาก การฝึกฝนสมาธิ แต่นำไปใช้ในทางที่ผิด

4.1.2 พระนางสัตยวดี ได้บังคับ เจ้าหญิงอัมพิกาและเจ้าหญิงอัมพาลิกาซึ่งเป็น พระชายาของเจ้าชายวิตราวิริยะ กระทำพิธีนิโยคกับบุตรชายของนาง คือ “ฤษิวาส” ซึ่ง เจ้าหญิงทั้งสองก็ไม่ได้เต็มใจที่จะทำพิธีนี้

¹⁵⁷ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ปฐมสมันตปาสาทิกา แปล เล่ม 3, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532), 83.

¹⁵⁸ สุจิตา งามเลิศ, “พุทธจริยธรรมกับเทคโนโลยีการแพทย์สมัยใหม่: กรณีศึกษาเซลล์ต้นกำเนิด”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (วิทยาลัยศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540), 85.

¹⁵⁹ อภ.สจ.อ. (ไทย) 75/16/287 ; วิ.มหา.อ. (ไทย) 1/3/78.

ยทิ เม सहते कन्धं रूपं वेषं तथा वपुः |

อพไยว क्रमं केसल्या विशिष्णुं प्रतिपद्यताम् ॥¹⁶⁰ (PV 1.99.43)

If the princess of Kosalya (Ambika) can bear my strong odour, my ugly and grim visage, my attire and body, she will then conceive an excellent son.¹⁶¹

ถ้าเกาสลยา (อัมพิกา) ทน กลิ่น รูปร่างหน้าตา เครื่องแต่งตัว และ ร่ากาย ของเราได้ นางก็จะได้คนที่พิเศษเกิดในครรภ์ในวันนี้แหละ

सम्पुत्रो दया सारथिं मातुः प्रियकिंशया |

ภยาत् कासिसुता तं तु नासकनोत्थिविक्षितम् ॥¹⁶² (PV 1.100.6)

But he (the Rishi), in order to accomplish his mother's desire, united with her. The daughter of the king of Kashi was not able to open her eyes from fear.¹⁶³

ฤๅษีต้องการทำตามความประสงค์ของมารดา จึงได้เสพสังวาสกับ นางอัมพิกา ในตอนกลางคืน แต่นางไม่สามารถมองเขาได้ (หลับตา) เพราะ ความกลัว

तस्य जापि सत्तम पुत्रा भविष्यन्ति महापलाः |

किं तु मातुः स वैकुण्ठानन्द एव भविष्यति ॥ (PV 1.100.10)

तस्य तत् वज्रं स्रज्ज्वा माता पुत्रमภาพरिवत् |

नानन्दे गुरुर्न नฤतिरनुรูปस्तโปऽन ॥¹⁶⁴ (PV 1.100.11)

¹⁶⁰ [vy] yadi me sahaṭe gandhaṃ rūpaṃ veṣaṃ tathā vapuḥ |

adyaiva garbhaṃ kausalyā viśiṣṭaṃ pratipadyatām ॥ (PV 1.99.43)

¹⁶¹M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Adi Parva, (Delhi India : Parimal publications 2004), 320.

¹⁶² saṃbabhūva tayā rātrau mātuḥ priyacikīṣayā |

bhayāt kāśisutā taṃ tu nāśaknod abhivikṣitam ॥ (PV 1.100.6)

¹⁶³ เรื่องเดียวกัน, 321.

¹⁶⁴ tasya cāpi śataṃ putrā bhaviṣyanti mahābalāḥ |

kiṃ tu mātuḥ sa vaiḡuṇyād andha eva bhaviṣyati ॥ (PV 1.100.10)

But for the fault of his mother, he will be blind." Having heard these words of his son, the mother said, "O great ascetic, how can one who is blind be a king, worthy of the Kurus? How can one who is blind can protect his relatives and friends and increase the glory of his fathers and continue the dynasty? Therefore, you should give another king to the Kuru race.¹⁶⁵

แต่เนื่องจากความบกพร่องของแม่ เขาเพียงจะเป็นคนตาบอดเท่านั้นเอง เมื่อได้ฟังคำของเขา แม่จึงพูดกับลูกชายว่า “ท่านฤๅษี คนตาบอดไม่เหมาะที่ปกครองชาวกรุง”

ชญาตีวิศวิกย โคปตาริ ปิตฤณาม วิศวรรณม |

ทวิติยิ กुरुวิศสย ราชานิ ทาตุมรหสิ || (PV 1.100.12)

ส ตเถติ प्रतिชญาय निस्जराम महायसा |

สาปิ กालेन เกาสตยา सुषुवेणธि ตมาตมชม || (PV 1.100.13)

पुनरेव तु सा देवि परिभाष्य सुषुषाम ततः |

ฤๅษีมาวาหยต สตยา ยถา ปูรวมรีทม || (PV 1.100.14)

ตตสเตโนว วิธินา มหริษิตามปทยต |

อมपालิกามถายาคาทฤๅษี ทฤษฏว จ สาปิ ตม |

วิวรรณา ปาณทุสกาสา สมปทยต ภารต¹⁶⁶ || (PV 1.100.15)

tasya tad vacanam śrutvā mātāputram athābravit |

nāndhaḥ kurūṇāṃ nrpatir anurūpas tapodhana || (PV 1.100.11)

¹⁶⁵ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Adi Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 322.

¹⁶⁶ jñātivamśasya goptāram pitṛṇāṃ vaṃśavardhanam |

dvitīyaṃ kuruvamśasya rājānaṃ dātum arhasi || (PV 1.100.12)

sa tatheti pratijñāya niścakrāma mahātapāḥ |

sāpi kālena kausalyā suṣuve 'ndhaṃ tam ātmajam || (PV 1.100.13)

punar eva tu sā devī paribhāṣya snuṣāṃ tataḥ |

ṛṣim āvāhayat satyā yathāpūrvam aninditā || (PV 1.100.14)

tatas tenaiva vidhinā maharṣis tām apadyata |

ambālikām athābhyāgād ṛṣim dr̥ṣtvā ca sāpi tam |

viṣaṅṇā pāṇḍusaṃkāśā samapadyata bhārata || (PV 1.100.15)

Having promised this, the illustrious (Vyasa) went away. In due time the princess of Kosalya gave birth to a blind son. O chastiser of foes, after securing the consent of her daughter-in-law, Satyavati soon after again summoned Vyasa as she did before. Vyasa came according to his promise and went to the second wife (Ambalika) of his brother in proper form. But she became pale discoloured with fear on seeing the Rishi.¹⁶⁷

ท่านควรให้เขาเป็นราชาคนที่สองของกรุงวงศ์ ผู้จะคุ้มครองญาติและวงศ์และทำให้วงศ์ของบรรพบุรุษเจริญรุ่งเรือง

เมื่อได้ให้คำมั่นสัญญาว่า”มันจะเป็นเช่นนั้น” ฤๅษีตะบะก็ลาจากไป ทางฝ่ายนางเกาสัลยา เมื่อได้เวลา ก็ได้คลอดลูกเป็นโอรสพระเนตรบอด จากนั้น เทวีสัตยวตี ผู้ฉลาดจึงได้ปรึกษากับสะไม้และให้เรียกฤๅษีมาอีกเหมือนครั้งก่อน

ท่านผู้เป็นเชื้อสายราชาภรตะ จากนั้นฤๅษีได้ทำพิธีแบบเดิมคือเข้าไปหานางอัมพาลิกา เมื่อฤๅษีเข้ามาหานางก็ตกใจกลัว จนขาวซีดเพราะเห็นฤๅษี

ตาม ฤๅตาม ปาณทุสมกาศาม วิษณณาม ปเรกษยะ ปารลิวะ |
 วยาสาเส สตยวตี ปุตระ อิทม วจนม อพราวีท || (PV 1.100.16)
 ยสมาท ปาณทุตวมาปนนา วิรูปี ปเรกษย मामिह |

ตสมาเทว สุตสเต ไว ปาณทุเรว ภวิษยติ ||¹⁶⁸ (PV 1.100.17)

The son of Satyavati, Vyasa, spoke to her thus, "As you have become pale by seeing me ugly, so your son will be also pale in complexion."¹⁶⁹

¹⁶⁷ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Adi Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 322.

¹⁶⁸ tām bhītām paṇḍusaṃkāśām viṣaṇṇaṃ prekṣya pāṛthiva |
 vyāsaḥ satyavatī putra idaṃ vacanam abravīt || (PV 1.100.16)
 yasmāt paṇḍutvam āpannā virūpaṃ prekṣya mām api |
 tasmād eṣa sutas tubhyaṃ paṇḍur eva bhaviṣyati || (PV 1.100.17)

ท่านผู้เป็นเจ้าแผ่นดิน เมื่อเห็นนางตกใจกลัว จนผิวซีดเขียว ฤๅษี
 วายสะ บุตรนางสัตยวती จึงกล่าวกับนางว่า “เพราะเธอพอเห็นฉันที่มีรูปไม่
 เหมือนคนอื่นจึงเกิดมีร่างกายขาวซีด คนที่จะเป็นโอรสของเธอก็จะขาวซีด
 ไปด้วย เช่นกัน”

ततः कुमारं सा त्वे प्रप्राप्तकालमश्नत |

पाण्डुं लक्षणसम्पन्नं तेष्यमानमिव श्रीया ¹⁷⁰ || (PV 1.100.21)

The lady (Ambalika) gave birth to a son in due time. He
 was of pale complexion, very effulgent and endued with all
 auspicious marks¹⁷¹

อัมพาลิกา เมื่อถึงเวลา ได้คลอดโอรสที่มีผิวขาวซีด มีลักษณะดี แต่
 ด้วยความมั่งคั่งจึงเหมือนมีรัศมีแผ่ออกมา

จากเหตุการณ์ข้างต้น นางสัตยวतीขอร้องให้นางอัมพาลิกาทำนิโยคกับฤๅษีวายสอีกครั้ง เจ้า
 หญิงไม่เต็มใจแต่ก็มีอาจปฏิเสศได้ จึงส่งนางทาสีของตนไปแทน ดังนี้

ततः सवैरुण्येन रतासिम णुषयित्वा प्सरोपमाम् |

प्रशयामास कृष्णाय ततः काशिपतेः सुता || (PV 1.100.23)

ทาสี ฤๅษี อนุปราปตม ปรัทยุทคมยาภิวาทุยะ จ |

สวिवสฺมยฺนุชญาตา สตกฤตโยปจจาร หะ || ¹⁷² (PV 1.100.24)

¹⁶⁹ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Adi Parva,
 (Delhi India : Parimal publications, 2004), 322.

¹⁷⁰ tataḥ kumāraṃ sā devī prāptakālam ajījanat |

pāṇḍuṃ lakṣaṇasampannaṃ dīpyamānam iva śriyā || (PV 1.100.21)

¹⁷¹ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Adi Parva,
 (Delhi India : Parimal publications, 2004), 322.

¹⁷² tataḥ svair bhūṣaṇair dāsīm bhūṣayitvāpsara upamām

preṣayām āsa kṛṣṇāya tataḥ kāśipateḥ sutā || (PV 1.100.23)

dāsī ṛṣim anuprāptam pratyudgamyābhivādya ca

saṃviveśābhyanujñātā satkṛtyopacacāra ha || (PV 1.100.24)

Having decked a maid-servant like an Apsara with her ornaments. The daughter of the king of Kashi sent her to Krishna (Vyasa).¹⁷³

ศกุนิกกล่าวว่า “ยુธิษฐิระท่านได้สูญเสียเดิมพันของเหล่าปาดมพ เป็นอันมากแล้ว หากท่านยังมีสิ่งใดที่ยังคงไม่แพ้ให้เราอีก” เมื่อได้แต่งตัว ทาสีด้วยเครื่องประดับของตนจนงามเหมือนนางอัปสร ธิดาแห่งเจ้ากาศิ (อัมพาลีกา) จึงทาสีนั้นไปหาฤๅษีฤๅษณ (เวยาส) แทนตัวเอง

เมื่อฤๅษีมาหา ทาสีได้ลุกขึ้นต้อนรับ และทำความเคารพ เมื่อฤๅษี นั่งแล้ว เมื่อได้รับอนุญาตทาสีจึงได้ปรนนิบัติ

กาโมปโกเคน รหสตস্যาม ตุชฎิมคาทฤๅษิ |

ตยา สโหชิโต ราชน มหริชि สตีตวन्दะ || (PV 1.100.25)

อุตติษฐนนวรวีเทนามฤๅษิยา ภวิษิยสิ |

อยยจ เต ศุเก ครมะ ศเรยานุทรมาคตะ |

ธรมัตมา ภวิตา โลเก สรวพุทธมตาม วระ || (PV 1.100.26)

ส ชชเญ วิทุโร นาม กฤๅษณทไวปายนาตมชะ |

ธรรตราษุสย จ ภรตา ปาณโตศ จามิตพุทธิมาน || (PV 1.100.27)

ธรม วิทุร รูปเณ ศापาท ตสย มหาตมนะ |

มานุทวยสยารถ ตตตวชญะ กามกโรธวิวรชิตะ ||¹⁷⁴(PV 1.100.28)

¹⁷³ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Adi Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 322.

¹⁷⁴ kāmopabhogena tu sa tasyāṃ tuṣṭim agād ṛṣiḥ |

tayā sahoṣito rātriṃ maharṣiḥ prīyamāṇayā || (PV 1.100.25)

uttiṣṭhann abravīd enām abhujīṣyā bhaviṣyasi |

ayaṃ ca te śubhe garbhaḥ śrīmān udaram āgataḥ |

dharmātmā bhavitā loke sarvabuddhimatāṃ varaḥ || (PV 1.100.26)

sa jajñe viduro nāma kṛṣṇadvaipāyanātmajaḥ |

dhṛtarāṣṭrasya ca bhrātā paṇḍoś cāmitabuddhimān || (PV 1.100.27)

dharmo vidura rūpeṇa śāpāt tasya mahātmanah |

māṇḍavyasyārtha tattvajñaḥ kāmakrodhavarjitaḥ || (PV 1.100.28)

She rose up and saluted him as the Rishi. After having waited upon him came respectfully, she took her seat near him when asked.

O king, the Rishi of rigid vows was greatly pleased with her. When he rose (to go away) he said, "O amiable girl, you shall no longer remain a maid-servant. Your son will be greatly fortunate, virtuous and the foremost of all intelligent men on earth."

The son of Krishna Dvaipayana thus born was known by the name of Vidura. He was thus the brother of the illustrious Dhritarashtra and Pandu.

The God of Justice was thus born as Vidura in consequence of the curse of the Rishi Mandavya. He was free from desire and anger.¹⁷⁵

ฤๅษี มีความพึงพอใจในการเสพกามกับทาสีนั้น เขาอยู่กับทาสีซึ่งทำให้เขาพอใจทั้งคืน ขณะที่ลุกขึ้นเพื่อจากไปฤๅษีได้พูดกับทาสีว่า “เธอจะไม่เป็นทาสีอีกต่อไป คนสวย เธอตั้งครรภ์แล้ว คนมีชื่อเสียงอยู่ในท้องเธอแล้ว เขาจะเป็นคนเที่ยงธรรม เขาจะเลิศที่สุดในโลกในบรรดาคนมีความรู้ทั้งหมด

เขาเกิดมาเป็นลูกของฤๅษีฤๅษณะ ไทวปายณะ มีชื่อว่า วิฑูระ เป็นอนุชาของธฤตราชภูระ และปาณฑุ มีความรู้ที่ไม่มีใครเทียบ

เพราะคำสาปของฤๅษีมาณฑัพยะ (มาณฑวย) พระธรรมผู้รู้ความจริงเกี่ยวกับทุกสิ่ง ผู้หมดความโกรธและความต้องการได้มาเกิดเป็นวิฑูระ

พระเจ้าส่งเทพเจ้าผู้ทรงธรรมมาเกิดนามว่า มหาวิฑูร ตามคำอวยพรของฤๅษี เขาเป็นอิสระจากความโลภและโทสะ

¹⁷⁵ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Adi Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 323.

นิโยคเป็นประเพณีอินเดียโบราณ คือการให้หญิงหม้ายไปร่วมหลับนอนกับญาติของสามี เพื่อให้มีทายาทสืบสกุล โดยบุตรที่เกิดจากการนิโยคถือเป็นบุตรของสามีเก่าที่เสียชีวิตไปแล้ว นอกจากนั้นการนิโยคยังถูกนำมาใช้กับชายที่เป็นหมั้นอีกด้วย และพบว่าในคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์ กล่าวถึงหน้าที่การเป็นมารดาของสตรี เพราะมารดาถือเป็นทางแห่งความเจริญของสตรี ชาวอินเดียจึงถือว่าสตรี ที่ไม่มีบุตรเป็นทายาทนั้นถือว่าเป็นบาป ยังมีบุตรมากเท่าไรยังมีโอกาสขึ้นสวรรค์มากเท่านั้น¹⁷⁶

ตามหลักคำสอนพุทธศาสนาถือว่า พิธินี เป็นพิธีที่ไม่ชอบธรรม ตามหลักมโนธรรม และเป็นสิ่งที่เหล่าบัณฑิต จะตำหนิโดยส่วนตัว ว่าโดยลักษณะคือ มีเจตนาที่บังคับหญิงที่ไม่ยินยอม ให้ทำพิธีนี้กับชาย โดยล่วงเกินฐานะที่ไม่พึงเป็นไปได้ในทางกายทวาร หมายจะให้เสพอสังฆกรรม บุรุษคนใด มีเพศสัมพันธ์กับสตรีผู้มิได้เป็นภรรยาของตน ถือว่าประพฤตินอกใจในข้อกาเมสุมิจจาจาร ไม่ว่าจะสตรีคนนั้นๆ จะยินยอมพร้อมใจกับตนหรือไม่ก็ตาม เว้นเสียแต่ถูกบังคับข่มขืน¹⁷⁷

ในคัมภีร์อรรถกถาชื่อว่า อัญญาสาลินี พระพุทธโฆษาจารย์ ได้อธิบายถึง ขอบเขตข้อห้าม ตามศีลข้อนี้ว่า ทั้งหญิงและชาย ย่อมประพฤตินอกใจในกามได้ด้วยทั้งสองฝ่าย สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ก. หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชายมี 3 จำพวก คือ

1. หญิงมีสามี โดยที่สุดแม้แต่ภรรยาชั่วคราวเข้าช่วงคืนก็ถือว่ามิใช่เจ้าของ
2. หญิงที่มีผู้พิทักษ์รักษา เช่น บิดามารดาหรือญาติ เป็นต้นรักษา
3. หญิงที่มีจารีตห้าม เช่น แม่ ย่า ยาย ทวด ลูก หลาน เหลน นักบวช และหญิงที่เจ็บไข้ไม่สมประกอบ พระสนมในรัชกาล เป็นต้น

ข. ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิงมี 2 จำพวก คือ

1. ชายอื่นทุกคน นอกจากสามีของตน สำหรับหญิงมีสามี
2. ชายที่จารีตห้าม เช่น พ่อ ปู่ ตา ทวด ลูก หลาน เหลน นักบวช เป็นต้น

ชายทั้ง 2 ประเภทข้างต้น เป็นวัตถุแห่งกาเมสุมิจจาจารของสตรี คือผิดศีล เว้นไว้แต่ถูกข่มขืน ส่วนการเคล้าคลึงกายหรือพูดเกี้ยวหญิง แม้ศีลของผู้ทำจะไม่ขาด แต่ทำให้ศีลต่างพร้อยได้

องค์ประกอบของกาเมสุมิจจาจาร มี 4 ประการ¹⁷⁸ คือ

1. อคมนียวัตถุ วัตถุที่ไม่พึงล่วงเกิน คือสตรีที่ไม่ควรล่วงละเมิด

¹⁷⁶ สัมภาษณ์ ชะเอม แก้วคล้าย, ข้าราชการบำนาญ กรมศิลปากร ผู้เชี่ยวชาญด้านจารึกและภาษาสันสกฤต, 23 เมษายน 2562.

¹⁷⁷ ธนิต อยู่โพธิ์, อาณิสร์ศิลป์ 5: บัญญัติสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539), 45.

¹⁷⁸ อภิ.ส.อ. (ไทย) 1/253. ตุเทียบ ที.ปา.อ. (ไทย) 3/347/383.

2. ตัถยะ เสวนจิตตัง จิตที่คิดจะเสพสังวาสในหญิงนั้น
3. เสวนปัปโยโค กระทำความพยายามในการเสพ
4. มัคเคนะ มัคคปฏิบัติต่ออิवासันัง การทำมรรคถึงมรรค¹⁷⁹ แล้วหยุดอยู่

การพิจารณาว่า ผู้นั้นทำผิดศีลข้อกาเมสุมิจฉาจารหรือไม่ ควรพิจารณาว่าได้กระทำครบทั้ง 4 ขั้นตอนหรือเปล่า แต่ถ้าไม่ครบจะผิดเพียงแค่ต่างพร้อย ส่วนจะมีโทษหรือไม่ ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและความสมัครใจของผู้ล่วงละเมิดและผู้ถูกล่วงละเมิด ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาตามที่ได้แสดงไว้แล้ว

เหตุที่ห้ามไม่ให้ประพฤติกล่วงละเมิดศีลข้อ 3 นี้ ก็เพราะว่าการแสดงออกทางเพศไม่ควรเกิดขึ้น โดยปราศจากความรักและความสัมพันธ์กันอย่างเคารพกันและกัน อย่างไม่เอาเปรียบกัน ควรคำนึงไว้เสมอว่า ถ้าทำผิดต่อกันในด้านการล่วงประเวณี จะมีผลให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ ควรที่จะรักษาความสุขของตน และผู้อื่นด้วยการเคารพสิทธิ์และจริงจังต่อกันและกัน ผู้รักษาศีลข้อนี้จะต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่การประพฤติดิฉินในกาม มีความรับผิดชอบและเรียนรู้วิถีทางที่จะปกป้องความปลอดภัยของตนเองและสังคม

เกณฑ์วินิจฉัยโทษของการละเมิดศีลข้อที่ 3 (กาเมสุมิจฉาจาร)¹⁸⁰ จะมีโทษเล็กน้อย ควรพิจารณาถึงองค์ประกอบของศีลข้อนี้เป็นสำคัญ มีดังนี้

1. กำหนดด้วยบุคคลหรือวัตถุ คือประพฤติดูต้องห้ามทั้งที่เป็นคู่ครองคนอื่น และด้วยจารีตห้ามหรือผู้มีคุณธรรมมีโทษมาก ประพฤติต่อบุคคลทั่วไปมีโทษน้อยกว่า
2. กำหนดด้วยเจตนา คือ มีเจตนาประกอบด้วยอำนาจแรงกล้ามาก มีโทษมาก ถ้ากระทำไปเพราะถูกยั่วยวน หรือด้วยความกลัว เช่น หญิงที่ไม่เต็มใจแต่ถูกบังคับจึงยอมร่วมสังวาสกับชายเพราะความกลัวจะถูกทำร้าย มีโทษน้อยกว่า
3. กำหนดด้วยปโยคะ คือความพยายามประกอบกามกิจ ถ้าข่มขืนไม่ยินยอมมีโทษมาก หากรักใคร่สมยอมมีโทษน้อยกว่า ในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต¹⁸¹ พระพุทธเจ้าตรัสโทษของกาเมสุมิจฉาจาร ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย กาเมสุมิจฉาจารที่บุคคลเสพแล้วยอมอำนวยความสะดวกให้เกิดในนรก อำนวยความสะดวกให้เกิดในกาเนตสวรรค์รัจฉาน อำนวยความสะดวกให้เกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งกาเมสุมิจฉาจารอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยความสะดวกให้เป็นผู้มีศัตรูและเป็นผู้มีเวรแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์”

4.1.3 การเล่นสการะหว่างพระเจ้าอุธิษฐิระกับศกุนิ ซึ่งเป็นลุงของทูลโยธน์

¹⁷⁹ มรรค ในที่นี้หมายถึง อวัยวะเพศ ทวารหนัก ทวารเบา และปาก

¹⁸⁰ มงฺคล. (ไทย) 2//205/101.

¹⁸¹ อจ.สตตก. (ไทย) 23/40/301.

ศกุนิรวิวาจ

ทญุตปริยศจ เกานเตโย น ส ชานาติ เทวิตุม |

สมาหุตสจ ราเชนทโร น ศกษยติ นีวรติตุม || (PV 2.44.18)¹⁸²

The son of Kunti (Yudhishtira) is very much fond of gambling, but he does not know how to play. That king of kings, (Yudhishtira) if asked to play, will not be able to refuse.

183

ศกุนิกล่าวว่า “โอรสของนางกุนตี (ยุธิษฐิระ) โปรดปรานการเล่นพนันด้วยสกกาอย่างมาก แต่เขาไม่รู้ว่าเล่นกันอย่างไร แต่พระราชารู้ยิ่งใหญ่ หากได้รับเชิญแล้วไม่อาจปฏิเสธได้”

พหุวิตต์ ปราไซเซะ ปาณทวานาม ยูธิษฐิระ |

อากษว วิตต์ เกานเตย ยทิ เต'สตุยปราจิตม || (PV 2.58.1)¹⁸⁴

Sakuni said, Yudhishtira, you have lost much wealth of the Pandavas. O son of Kunti, If you have any other wealth which is not yet lost, tell us.¹⁸⁵

ศกุนิกล่าวว่า “ยุธิษฐิระท่านได้ได้แพ้พนันเสียทรัพย์ของเหล่าปาณฑพเป็น อันมากแล้ว หากท่านยังมีสิ่งใดที่ยังคงไม่แพ้(เสีย)ให้เราอีก ก็จงบอกมา”

ช่วงหนึ่งของการพ่ายแพ้ต่อศกุนิ ยูธิษฐิระยังคงเปี่ยมด้วยมานะกษัตริย์ ที่จะเล่นต่อไปแม้จะทราบว่าเป็นกลโกง เพราะคิดว่าตนต้องชนะสักครั้ง ดังคำกล่าวต่อไปนี้

¹⁸² [ꣳ] dyūtapriyaś ca kaunteyo na ca jānāti devitum |

samāhūtaś ca rājendro na śakṣyati nivartitum || (PV 2.44.18)

¹⁸³ M.N. Dutt , Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 752.

¹⁸⁴ [ꣳ] bahu vittaṃ parājaiṣiḥ paṇḍavānāṃ yudhiṣṭhira |

ācakṣva vittaṃ kaunteya yadi te 'sty aparājitam || (PV 2.58.1)

¹⁸⁵ M.N. Dutt , Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 786.

म्म วิตตมส์ขุเยย์ ยทห เวท เสพล |

อถ ตว ศकुเน กสมาท วิตต สมนุปรจจลสิ ||¹⁸⁶ (PV 2.58.2)

"Yudhishtira said, O Skuni, O son of Sunbala, I know my wealth is untold you. Why you ask me of my wealth?"¹⁸⁷

ยุธิษฐิระกล่าวว่่า “ท่านผู้เป็นโอรสของสุพละ เรารู้ว่่า เรามิทรัพย์ที่นับถ้วนนอยู่ แล้ันท่านจะถามเรื่องทรัพย์ไปทำไมละ ท่านศกุนิ”

สถานการณข์ของยุธิษฐิระ ยิงแยะลงไปอีกเมื่อแพ้ให้กับศกุนิอย่างราบคาบถึงกับต้องไ้บ้านเมืองเป็นเดิมพัน ดังนี้

ปุริ ชนบท โภ ภูมิรพราหมณธไนะ สท |

อพราหมณาศจ ปुरुชา ราชถฉิษฏุ ชน มม |

เอตท ราชน มม ธน เตน ทิวยามยห ทวยา ||¹⁸⁸ (PV 2.58.7)

Yudhishtira said, O king, I have my city, the country, land, the wealth of horses thereon, except those belonging to the Brahmanas, and also all those persons, except Brahmanas living therein-the wealth which still belongs to me. With all this wealth, O king, I shall (now) play with you.¹⁸⁹

ยุธิษฐิระกล่าวว่่า “ราชา (ศกุนิ) ทรัพย์ที่เหลือของเราคือ เมืองชนบท ชนบท (เขตนอกเมือง) ที่ดิน ทรัพย์ยกเว้นพราหมณ์ คนที่ไม่ไ้

¹⁸⁶ [y] mama vittam asaṃkhyeyaṃ yad ahaṃ veda saubala |

atha tvam śakune kasmād vittam samanupṛcchasi || (PV 2.58.2)

¹⁸⁷ M.N. Dutt , Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 786.

¹⁸⁸ [y] puram janapado bhūmir abrāhmaṇa dhanaiḥ saha |

abrāhmaṇās ca puruṣā rājañ śiṣṭam dhanam mama |

etad rājan dhanam mahyam tena divyāmy ahaṃ tvayā || (PV 2.58.7)

¹⁸⁹ M.N. Dutt , Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 786.

พราหมณ์ ราชานั้นแหละคือทรัพย์ที่เขายกให้แก่เรา เราจะใช้ทรัพย์นั้นเล่น
พนันกับท่าน”

ศยาโม युवा लोहितकषः सिंहकन्धो महाभुजः |

नकुलो क्लह ऐवो गो विषयेतन्मम ततुन्म || ¹⁹⁰ (PV 2.58.11)

This youthful, fair-coloured Nakula with mighty arms, with
lion-like necks, and with red eyes is now one of my stakes. ¹⁹¹

ยुธิษฐิระกล่าวว่ “เนื่องจากว่ นี้ก็คือทรัพย์ของเรา ดั่งนั้น เดิม
พนนึ่งของเรา ก็คือ นกุละ ซึ่งมีผิวคล้ำ หนุ่ม ตาแดง ไหล่เหมือนสิงห์และ
แขนใหญ่”

अयं धर्मान् सहेवो नुसास्ति

लोके ह्यस्मिन् पण्डिताखयाम् कतस्य |

अनरहता राजपुत्रेण तेन

त्वियाम्यहं जाप्रियवत् प्रियेण || ¹⁹² (PV 2.58.14)

Yudhishtira said, This Sahadeva administers justice, he
has acquired a reputation for learning in this world. Though
this prince does not deserve to be staked in play, yet with
such dear object as my stake, I shall play, as if he is not so. ¹⁹³

ยुธิษฐิระกล่าวว่ “นี่คือสहेวะ เขาควบคุมดูแลเรื่องความ
ยุติธรรม มีชื่อเสียงในด้านความรู้ในโลกนี้ เราจะใช้เขาซึ่งเป็นราชบุตร ที่เรา

¹⁹⁰ [y] śyāmo yuvā lohitaḥkṣaḥ siṃhaskandho mahābhujah |

nakulo glaha eko me yac caitat svagataṃ dhanam || (PV 2.58.11)

¹⁹¹ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva,
(Delhi India : Parimal publications, 2004), 787.

¹⁹² [y] ayaṃ dharmān sahadēvo 'nuśāsti; loke hy asmin paṇḍitākhyāṃ gataś ca |

anarhatā rājaputreṇa tena; tvayā dīvyāmy apriyavat priyeṇa || (PV 2.58.14)

¹⁹³ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva,
(Delhi India : Parimal publications, 2004), 787.

รัก แม้จะไม่สมควร เป็นเดิมพันเล่นพนันกับท่าน เหมือนกับว่าเขาไม่เป็นที่
รักของเรา”

โย นหะ สมขุเย เนารุ อิว ปารเนตา
เซตา रिपुणाम राजपुत्रस्तरसवी |
อนรुตา โลกวีरेण टेन
ทิวยามยหิ ศकुเน फाल्गुनेन ||¹⁹⁴ (PV 2.58.20)

Yudhishtira said, He who takes us like a boat to the other shore of the sea of battle, who is ever victorious over foes, who is endowed with great activity and who is the only one hero in this world (in Arjuna). With that Falguni as stake, O Skuni, though he does not deserve it. I shall (now) play.¹⁹⁵

ยธิษฐิระกล่าวว่า “ ในสงคราม เขาเป็นเหมือนเรือที่ส่งเราข้ามฝั่ง
เขาชนะศัตรู มีความคล่องแคล่ว เป็นราชบุตร เป็นคนเก่งกล้าในโลก เขา
คือผู้ชนะ (อรชุน) ถึงจะไม่สมควรเราก็จะใช้เขาเป็นเดิมพันเล่นพนันกับ
ท่าน นะท่านศกุนิ”

พเลน तुल्यो यस्य पुमान् न विद्यते
कथागुतामक्रय इहारीमरुतः |
อนरुहता राजपुत्रेण टेन
ทิวยามยหิ गिमसेनेन राजन् ||¹⁹⁶ (PV 2.58.24)

Though he does not deserve to be made a stake, I shall now play with staking Bhimasena, the prince who is our leader, who is foremost in fight like the wielder of thunder (Indra), the

¹⁹⁴ [y] yo naḥ saṁkhye naur iva pāranetā; jetā ripūṇāṁ rājaputras tarasvī |
anarhatā lokavīreṇa tena; dīvyāmy ahaṁ śakune phalgunena || (PV 2.58.20)

¹⁹⁵ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 787.

¹⁹⁶ [y] balena tulyo yasya pumān na vidyate; gadā bhṛtām agrya ihāri mardanaḥ |
anarhatā rājaputrena tena; dīvyāmy ahaṁ bhīmasenena rājan || (PV 2.58.24)

enemy of the Danavas, who is the illustrious hero with lion-like neck, arched eye-brows and expansive eyes, who is incapable of putting up with an insult, who is matchless in prowess in all the world, who is the foremost of all wielders of clubs and who grinds all foes.¹⁹⁷

ยुधिษฐิระกล่าวว่า “เขา คือ ผู้นำของพวกเรา เป็นผู้ นำหน้าทหาร เป็นเหมือนพระอินทร์ ที่เป็นหนึ่งในการสังหารพวกทานพ มองจ้องเขม็ง คิ้วจรดกัน ใจสูง ไหล่เหมือนสิงห์ ใจร้อนตลอดเวลา ไม่มีใครเสมอเขาต้าน พละกำลัง เป็นเลิศในการต่อสู้ด้วยกระบอง เป็นผู้บดขยี้ศัตรูในโลกนี้ เขาคคนนั้นคือกิมเสนะ เป็นราชบุตร แม้จะไม่สมควร เราก็จะใช้เขาเป็นเดิมพันในการเล่นพนัน นะท่านราชา”

อหํ วิศิษฺเฐ สรวेषาม ภราตฤณาม ทยิตสตา |

กुरยามหํ ชิตะ กรม สวยามาตมณฺยุปลุเต ||¹⁹⁸ (PV 2.58.27)

Yudhishtira said I alone, the eldest of my brothers and beloved of all of them, am still not won (by you). If won by you, I shall do that which one who is won is bound to do.¹⁹⁹

ยुधिษฐิระกล่าว — เราเป็นพี่และเป็นพี่รักของน้องทุกคน ถ้าแพ้กี้จะยอมทำงานที่ท่านให้ทำด้วย เพราะตัวเองโชคไม่ดีเอง

ตโยว วิธยา ราชน ปาณจาลยาหํ สุมธฺยยา |

คฺลหํ ทิวยามิ จารวํคยา ทฺเรปทยา หนต เสอาพล ||²⁰⁰

¹⁹⁷ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 788.

¹⁹⁸ [y] ahaṃ viśiṣṭaḥ sarveṣāṃ bhrātṛṇāṃ dayitas tathā |

kuryāmas te jitāḥ karma svayam ātmany upaplave || (PV 2.58.27)

¹⁹⁹ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 788.

²⁰⁰ tayai vaṃ vidhayā rājan pāñcālyāhaṃ sumadhyayā |

glaḥaṃ divyāmi cārv aṅgyā draupadyā hanta saubala || (PV 2.58.37)

(PV 2.58.37)

Yudhishtira said, O king, O son of Subala, making that princess of Panchala, the slender-waisted Draupadi, as my stake, I shall (now) play with you²⁰¹

ยुधिษฐิระกล่าวว่่า “ท่านผู้เป็นโอรสของสุพละ เราใช้เดิมพันคืือนางเทรอปที ที่เป็็นอย่างที่ว่านั้น เจ้าหญิงแห่งแคว้นปัญจาละ มีเอวบาง ส่วนต่างๆของร่างกายงาม เล่นพนัน”

ธฤตราชภูร อุวาจ

อชาตศตโร ภทฺรึ เต อริษฏํ สวสฺติ คจจต |

อนุชญาตาะ สหธนาะ สวราชยมนุศาสต ||²⁰² (PV 2.65.2)

Dhritarashtra said, O Ajatasatru, be blessed. Go in peace and safety. Rule your kingdom with your wealth at my command.²⁰³

ท้าวธฤตราชภูรึ กล่าวว่่า นืออชาตศตฺร (ยुधिษฐิระ) สิ่งเป็็นมงคล โชคดี ความสวสฺติ จงมีแก่เธอ พวกเธอจงไปเถอะ เราอนุญาตแล้ว จงปกครองราชอาณาจักรของตน ด้วยความมีทรัพย์สินรุ่งเรืองเถิด

มาตฺรม ใจว คานธารี माम ज त्वत् गुणगङ्गधनम् |

อุปสถิตํ วฤทฺธมนธํ ปิตริ ปศฺย ภารต || (PV 2.65.11)

ปฺเรกษาปฺรวิ มया ทฺยุมิทมาสีทฺเพกฺษิตम् |

มิตรานิ ทฺรชฺฎกาเมน ปุตราณाम् ज पलाप्लम् || (PV 2.65.12)

อโศจยาะ กุโรว ราชนฺ เยชาม ตวมนุศาสิตา |

มนตฺรี จ วิทฺโร อีमानฺ สรวศาสตฺรวิศารทಃ ||²⁰⁴ (PV 2.65.13)

²⁰¹ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 789.

²⁰² [dhṛ] ajātaśatro bhadraṃ te ariṣṭaṃ svasti gacchata |

anujñātāḥ sahadhanāḥ svarājyam anuśāsata || (PV 2.65.2)

²⁰³ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 812.

O descendant of Bharata, look at me, your father, present here who am old, and blind. It was for meeting with our friends, and also for examination the strength and weakness of my children that I allowed out of policy this match at dice to proceed. O king, there is no fear for those Kurus who are under your sway and who follow the counsel of the greatly intelligent Vidura learned in all Shastras. In you is virtue, in Arjuna is patience, and in Bhimasen prowess.²⁰⁵

ท้าวฤทธราชกุมารกล่าว (ต่อ) “นี่เจ้าผู้เป็นเชื้อสายของพระเจ้าภรต (ยูธิษฐิระ) จงมองดูแม่คานธารี และฉันที่เป็นพ่อที่ตาบอดและแก่แล้ว ที่อยู่ในที่นี้ ผู้หวังในความดีของเจ้า

ฉันอยากจะเห็นความเป็นมิตรกันของพวกลูกๆและความเข้มแข็ง และความอ่อนแอของพวกเขา ฉันจึงจัดให้มีการเล่นพนันด้วยสกาที่ไม่เคยจัดมานาน โดยได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว

เจ้าผู้เป็นราชา พวกกูร์ไม่น่ากลัวอะไร เธอก็ควบคุมสั่งสอนพวกเขา อยู่แล้ว อำมาตย์วิทูระผู้เที่ยงธรรม เชี่ยวชาญในทุกศาสตร์ ก็สอนเขา เหมือนกัน”

त्वयि र्नु र्नुत्ने त्रैर्यु ग्मिसेने प्रगुग्मने |

ศรทฐา จ कुรุศकुฐा यมโยะ प्रुषาคยโยะ || (PV 2.65.14)

อชาตศตโร ภทฺร เต ขาณทวปรสถมาวิศ |

²⁰⁴ mātaraṃ caiva gāndhārīṃ māṃ ca tvad guṇakāṅkṣiṇam |
upasthitaṃ vṛddham andhaṃ pitaraṃ paśya bhārata || (PV 2.65.11)
prekṣāpūrvaṃ mayā dyūtam idam āsīd upekṣitam |
mitrāṇi draṣṭukāmena putrāṇāṃ ca balābalaṃ || (PV 2.65.12)
aśocyaḥ kuravo rājan yeṣāṃ tvam anuśāsītā |
mantrī ca viduro dhīmān sarvaśāstraviśāradaḥ || (PV 2.65.13)

²⁰⁵ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 813.

ภราตฤทธิสเท'स्तु เสภาภราตรี ธรรม เต ชียตาม มนะ ||²⁰⁶

(PV 2.65.15)

And in those foremost of men, the twins (Nakula and Sahadeva), are pure reverence and service to superiors. O Ajatasatru, be blessed. Return to Khandavaprastha. Let there be brotherly love between you and your cousins. Let your mind be always fixed in virtue.²⁰⁷

“ความเที่ยงธรรมมีอยู่ในตัวเธอ ความเก่งกล้าในตัวอรชุน ความกล้าหาญในตัวภีมะ ความศรัทธาและการปรนนิบัติครู มีอยู่ในตัวของนกุละ และ สหเทพ คู่แฝดและเป็นชายที่ยอดเยี่ยม (หล่อที่สุด)

นี่อชาติศัตรู ขอความเป็นมงคล จงมีแก่เธอ จงกลับไปยัง ขาณฑวปรัสถะ (อินทปรัสถะ) เธอจงถือน้องๆ เหล่านี้เหมือนน้องแท้ๆ ของเธอ จงรำรงใจของเธอไว้ในความเที่ยงธรรม”

อภษทุยเต สมานหวนัน นิโยคต สทวิรสย จ |

ชานนนิปี กษยกรัน นาทิกรมิตุมุตสเห ||²⁰⁸ (PV 2.67.4)

Yudhishtira said, This is a summons to dice; it is, also the command of the old king. Though I know that it will prove destructive to me, yet I cannot refuse.²⁰⁹

²⁰⁶ tvayi dharmo 'rjune vīryaṃ bhīmasene parākramaḥ |

śraddhā ca guruśūsrūṣā yamayoh puruṣāgryayoḥ || (PV 2.65.14)

ajātaśatro bhadraṃ te khāṇḍava prastham āviśa |

bhrātr̥bhis te 'stu saubhrātraṃ dharme te dhīyatāṃ manah || (PV 2.65.15)

²⁰⁷ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 813.

²⁰⁸ akṣadyūte samāhvānaṃ niyogāt sthavirusya ca |

jānann api kṣayakaraṃ nātikramitum utsahe || (PV 2.67.4)

²⁰⁹ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 817

ยુธิษฐิระ กล่าววว่า “แม้จะรู้ว่าคำเชิญไปในการเล่นพนันด้วยสกา จะสร้างความหายนะ แต่เราก็ไม่อาจจะปฏิเสธได้ เนื่องจากเป็นคำสั่งของผู้ใหญ่ (สูงอายุ)”

วयं वा त्वात्सफत्तमि युष्मभिः युत्तनिरजिताः |
 प्रविसेम महारण्यं रौरवाञ्जिनवाससाः ॥ (PV 2.67.9)
 त्रयोत्सं ज सखेन ओषुताः प्रिवत्सरम |
 शुषुताः पुनरन्यानि वने वरुषाणि त्वात्स ॥²¹⁰ (PV 2.67.10)

Skuni said If we are defeated by you at dice, we shall enter the great forest attired in deer skins and live there for twelve years and pass the thirteenth years in some inhabited place unrecognized. If recognized, we shall return to the exile of another twelve years.²¹¹

ศกุนิ กล่าววว่า “ถ้าพวกท่านชนะพนันด้วยสกา พวกเราจะนุ่งห่มหนังวางเข้าไปอยู่ในป่าใหญ่เป็นเวลา 12 ปี ในปีสุดท้ายคือปีที่ 13 พวกเราจะอยู่ในที่มีคนอยู่ แต่ไม่ให้ใครรู้จัก ถ้ามีคนรู้จักพวกเรา พวกเราก็จะกลับไปอยู่ในป่าอีกเป็นเวลา 12 ปี”

ओष्मभिरनिरजिता यूयं वने त्वात्स वत्सराः |
 वसध्वं गुक्षण्या सार्धमञ्जिने प्रतिवासिताः ॥ (PV 2.67.11)
 त्रयोत्सं ज निरवृत्ते पुनरेव योजितं |
 स्वराशुषं प्रतिपत्तव्यमितरौ ओषु वेत्सरे ॥²¹² (PV 2.67.12)

²¹⁰ vayam dvādaśa varṣāṇi yuṣmābhir dyūtanirjitāḥ |
 praviśema mahāraṇyaṃ rauravājinavāsasaḥ ॥ (PV 2.67.9)
 trayodaśam ca sajane ajñātāḥ parivatsaram |
 jñātās ca punar anyāni vane varṣāṇi dvādaśa | (PV 2.67.10)

²¹¹ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 817.

²¹² asmābhir vā jitā yūyaṃ vane varṣāṇi dvādaśa |
 vasadhvam kṛṣṇayā sārddham ajinaiḥ prativāsitāḥ ॥ (PV 2.67.11)

(On the other hand), if you be defeated by us, you shall with Krishna (Draupadi) live for twelve years in the forest and pass the whole of the thirteenth year unrecognised in an inhabited country. If recognised, an exile of another twelve years is to be the consequence. On the expiry of the thirteenth year, each is to have his kingdom surrendered to the other.²¹³

“แต่ในทางที่กลับกัน หากพวกเราชนะพวกท่าน จะต้องไปอยู่ป่า พร้อมนางกฤษณา โดยนุ่งห่มหนังงวาง เป็นเวลา 12 ปี เมื่อสิ้นปีที่ 13 แต่ละฝ่ายจะต้องคืนราชอาณาจักรให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ตามที่เหมาะสม”

อนเนน วยวสาเยน ทิวยาม ภารตฤษกะ |

สมตฺกเชเปณ โฉเกน วนवासาย ภารต || (PV 2.67.20)

ปรตฺชคฺรห ตํ ปารถา คฺลหํ ชคฺรห เสพลช |

ชิตมิตเยว ศกุนิรยुธิष्ठिरमभाषत्²¹⁴ || (PV 2.67.21)

"O descendant of Bharata, when this proposal about going to the forest was but once uttered, the son of Pritha (Yudhisthira) accepted it; and the son of Subala (Shakuni) (then) took up the dice. (Finally) Shakuni said to Yudhisthira, "Lo! I have won!"²¹⁵

trayodaśe ca nirvṛtte punar eva yathocitam |

svarājyaṃ pratipattavyam itarair aṭha vetaraiḥ || (PV 2.67.12)

²¹³ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 817.

²¹⁴ anena vyavasāyena dīvyāma bharatarṣabha |

samutkṣepeṇa caikena vanavāsāya bhārata || (PV 2.67.20)

vaiśampāyana uvāca

pratijagrāha taṃ pārtho glahaṃ jagrāha saubalaḥ |

jītam ity eva śakunir yudhiṣṭhiram abhāṣata || (PV 2.67.21)

²¹⁵ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.1, Sabha Parva, (Delhi India : Parimal publications, 2004), 818.

ศกุนิ กล่าว (ต่อ) “ท่านผู้เลิศในหมู่เชื้อสายพระเจ้าภรตนะ ขอให้พวกเราเล่นด้วยข้อเสนออีกข้อเดียว คือทอดสกา เพื่อให้ผู้แพ้ต้องไปอยู่ป่า”

ไวศัมปายนะกล่าวว่า “โอรสนางกุนตี (ยุधिษฐิระ) รับข้อเสนอเสภาพละ (ศกุนิ) จับลูกสกาทอด แล้วพูดกับยุधिษฐิระว่า เราชนะ”

เจ้าชายยุधिษฐิระรับคำเชิญเล่นสกากับศกุนิถึงสองครั้งสองครา ในคราวแรกนั้นนำเอาบ้านเมืองและนางเทราปที (ภรรยา) เป็นเดิมพันพนันแล้วเสียจนสิ้น ด้วยความเห็นใจและไม่อยากสร้างความบาดหมางระหว่างพี่น้องท้าวธดราชกุมาร ยอมยกราชสมบัติและนางเทราปทีคืนให้ครั้งที่สองก็เล่นสกาอีก แต่หากแพ้พนันจะต้องไปอยู่ป่า 12 ปี ซึ่งผลก็เป็นไปตามคาด ทำให้ตระกูลปาดนพพ ต้องถูกเนรเทศไปอยู่ป่า แต่ทว่าอีกหนึ่งชนวนของการทำสงคราม ณ ท่งกुरुเกษตรนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากทุรโยธน์ ได้ล่วงเกินนางเทราปที กระทั่งทำให้นางคับแค้นใจ ถึงกับสาปแช่งออกมาให้ฝ่ายเการพนั้นตาย ก็เพราะสามีทั้ง 5 ของเธอนั่นเอง

จริยธรรมในฮินดู ถือว่า “สกา” เป็นกีฬาที่โปรดปานมาก ในวรรณะกษัตริย์ อนึ่งหากมองการเล่น “สกา” แสดงถึงมิตรภาพของผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่าย โดยไม่มุ่งพินันเกินไป ผู้วิจัยเห็นว่าจุดประสงค์ที่ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอ ก็คือยุधिษฐิระ เป็นคนดี เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม ก็ยังมีข้อบกพร่อง ก็คือ ลุ่มหลงเล่นสกาแบบพนัน ไม่รู้จักหยุดเล่น ควบคุมอารมณ์ตัวเองไม่ได้ (อินทรีนิครหะ) แม้นางเทราปทีได้กล่าวทำนองเตือนสติเขาแล้ว ดึงข้อความว่า “สมัยโบราณ สตรี 1 การพนัน 1 การล่าสัตว์ตัดชีวิต 1 การดื่มของมึนเมา 1 สี่อย่างนี้เป็นมูลเหตุแห่งความพินาศฉิบหายของบุรุษ”²¹⁶ แต่เขาหาได้ฟังคำเตือนไม่ สุดท้ายที่ก็สูญเสียทุกอย่าง แม้แต่ตัวของยุधिษฐิระก็ตกเป็นทาสของทุรโยธน์ ทำให้ญาติพี่น้องต้องเดือดร้อน เร่ร่อนพเนจรในป่าถึง 12 ปี

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงความหมายของอบายมุขไว้หลายแห่ง ซึ่งปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎกและพระวินัยปิฎก เรียกว่า อบายมุข 6²¹⁷ อันประกอบไปด้วย

1. การดื่มสุราและของมึนเมา ทำให้เสียทรัพย์ ก่อให้เกิดโรคร้าย ทะเลาะวิวาท ประมาทขาดสติไม่รู้จักความละเอียด ลดทอนสติปัญญา

2. การท่องเที่ยวยามราตรี เป็นที่มาของการไม่รู้รักษาตนเอง ภรรยาและทรัพย์สินเป็นที่ระแวงของผู้อื่นด้วยคำพูดอันเป็นเท็จ รวมทั้งเป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งหลาย

²¹⁶ กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, มหาภารตยุทธ์, (สำนักพิมพ์คณะกรรมการศาสนา เพื่อการพัฒนา, 2533), 122.

²¹⁷ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยธรรม เพื่อชีวิตที่ดีงาม, (นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน, 2541), 59.

3. การคุมหรสพเป็นนิจ หากดูเป็นนิจกระทั่งเกินพอดีเป็นที่มาของความไม่
รับผิดชอบละทิ้งหน้าที่การงาน ยากต่อการประสบผลสำเร็จในชีวิต

4. การเล่นการพนัน เป็นเหตุสร้างความเดือดร้อนหากเป็นผู้ชนะยอมเป็นการผูกคักรู
คู่อฆาต หากเป็นผู้แพ้ย่อมทำให้เสียทรัพย์ เป็นที่ดูแคลนของบุคคลทั่วไป ขาดความเคารพนับถือหรือ
วางใจจากชนในสังคม นับเป็นการทำลายชื่อเสียงของตนเอง ถึงแม้จะเล่นเพื่อความสนุกสนาน
เพลิดเพลินก็ตาม

5. การคบมิตรชั่ว ชักชวนไปสู่ทางแห่งความเสื่อม ปราศจากจริยธรรมอันดี
ก่อให้เกิดความสูญเสีย วุ่นวายตามมาถึงตนเองได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบ
บัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” เป็นที่มาของการหมกมุ่นในกิเลสตัณหาทั้งหลาย

6. ความเกียจคร้าน การปล่อยเวลาให้สูญเปล่าไร้ประโยชน์ ผัดวันประกันพรุ่ง มี
ข้ออ้างมากมาย อันเป็นอุปสรรคต่อความเจริญทั้งหลาย

4.1.4 นางอัปสร นามว่า อูรวสี หลงใหลในความสง่างามของอรชุน เพราะเขาไม่
ใส่ใจในไมตรี ที่เธอหิบบยื่นให้ ฉะนั้น นางจึงบันดาลโทษะ ด้วยการพุดสาปแข่งให้อรชุน
เป็นกระเทยในช่วงหนึ่งของชีวิต

อูรวศยฺวาจ

त्व पितृभ्यनुज्यातां स्वयं च गृहमागताम् ।

यस्मान्मां नाभिनन्देथाः कामबाणवशंगताम् ॥ (PV 3.46.39)

तस्मात् त्वं नर्तनः पार्थ स्त्रीमध्ये मानवर्जितः ।

अपुमानिति विख्यातः षण्ढवद् विचरिष्यसि ॥ (PV 3.46.40)

Uravasri's curse “As you insult a woman who come to
you at the command of your father and at her own desire, (a
woman) who is pierced with the arrows of the god of love. O
Partha, you shall have to live among women, losing all respect
becoming a dancer and being deprived of manhood.”²¹⁹

²¹⁸ उर्वशुवाच — तव पिताभ्यनुज्यातां स्वयं च गृहमागताम् ।

यस्मान्मां नाभिनन्देथाः कामबाणवशंगताम् ॥ (PV 3.46.39)

तस्मात् त्वं नर्तनः पार्थ स्त्रीमध्ये मानवर्जितः ।

अपुमानिति विख्यातः षण्ढवद् विचरिष्यसि ॥ (PV 3.46.40)

²¹⁹ M.N. Dutt, Mahabharata Sanskrit text and English translation vol.2, Vana Parva,

(Delhi India : Parimal publications, 2004), 138.

พระนางอรุรสี กล่าวว่า “เมื่อท่านดูถูกหญิงที่มาหาท่านตามคำสั่ง
ของพ่อและตามความต้องการของเธอ (ผู้หญิง) ที่ถูกศรัทธาปกป้องของเทพ
เจ้าแห่งความรัก อรุณท่านจะต้องมีชีวิตอยู่เยี่ยงสตรีไร้ซึ่งความเคารพใน
การเป็นนางรำและสูญเสียความเป็นลูกผู้ชาย”

จริยศาสตร์ฮินดู ถือว่า คำสาปแช่ง เป็นคำพูดที่เปล่งออกไปเพื่อลงโทษบุคคลผู้ละเมิด
กฎบางอย่าง ให้ประสบเคราะห์กรรม การสาปแช่งดังกล่าว อาจมีน้ำหนักแค่เพียงการกล่าวร้าย
แต่หากเมื่อใดที่จิตใจเกิดแรงอาฆาต ผนวกคำสาปแช่ง เมื่อนั้นการสาปแช่งก็จะเกิดผลเร็วขึ้น
การสาปแช่งหรือให้พร มีปรากฏมากในคัมภีร์มหาภารตะ ชาวฮินดูมีแนวความคิดที่เชื่อเรื่องการสาป
หรือการให้พรอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากผู้กล่าววาจานั้นเป็นผู้ทรงศีลทรงธรรมด้วย ยิ่งเป็นการ
ยืนยันถึงผลของการสาปแช่ง

ในทางพุทธจริยศาสตร์ ถือว่า ผู้พุดมีเจตนาหยาบโดยส่วนเดียว อันเป็นเหตุเกิดความ
พยายามทางกายและวาจา พุดมุ่งสาปแช่งเพื่อทำลายคนที่ละเมิดกฎบางอย่างของตน วาจาเช่นนั้น
จัดเข้าในศีลข้อมุสาวาท ประเภทพรุสวาจา (พุดคำหยาบ) ได้แก่ การด่าทอและการสาปแช่งต่าง ๆ ทำ
ให้ผู้ที่ถูกด่า เกิดความเศร้าใจ เสียใจ หรือเดือดร้อนใจ เป็นการกระทำที่เกิดมาจากอำนาจของความ
โกรธ ความไม่พอใจเพราะเป็นถ้อยคำ ที่ประสงค์จะให้คนอื่นประสบสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งหลักวินัยจัญคำพุด
มี 3 ประการ คือ (1) ผู้อื่นที่ฟังคำ (2) จิตชุ่มเคือง (3) การด่าสำเร็จ²²⁰

พระพุทธเจ้า ทรงให้หลักการพุด อันเป็นสุภาษิตวาจาว่า “บุคคลพึงกล่าววาจาที่ไม่เป็น
เหตุทำตนให้เดือดร้อน และไม่เป็เหตุเบียดเบียนผู้อื่น, วาจานั้นแล เป็นสุภาษิต”²²¹ และตรัส
วาจาสูตรให้แก่พระสาวกว่า “วาจาที่ดีประกอบด้วยองค์ 5 ประการดังนี้ 1) พุดถูกกาล 2) พุดคำจริง
3) พุดคำอ่อนหวาน 4) พุดคำประกอบด้วยประโยชน์ 5) พุดด้วยเมตตาจิต วาจา 5 ประการนี้ แล
เป็นวาจาสุภาษิต ไม่เป็นทุภาษิต และเป็นวาจาไม่มีโทษ วิญญูชนไม่ติเตียน”²²² จากพระพุทธพจน์
ที่ยกมา พระพุทธองค์ ทรงมีพระประสงค์ที่จะสอนการใช้คำพุด ให้บุคคลสนทนากันด้วยวาจาที่
สะอาด สุภาพ (วจีสุจริต) ซึ่งการพุดด้วยวาจาสุภาษิตนี้ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ผู้ที่เราสนทนาด้วยเกิด
ความระลึกถึงกันในภายหลัง ตามหลักเมตตาวาจากรรม คือ การกล่าววาจาสุภาพ ด้วยความหวังดี ซึ่ง
ถือเป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม

²²⁰ อภ.ส.อ. (ไทย) 1/256.

²²¹ ตเมว วาจี ภาเสยย ยายตตานัน ตาปเย

ปรจ น วิหีเสยย สา เว วาจา สุภาสิตา ฯ (วงศ์สเถร) พุ. ส. 25/ 411.

²²² อจ. ปญจ-ฉกก (ไทย) /22/198/ 338.

กล่าวโดยสรุป วาจาที่จะทำให้บุคคลอื่นเป็นทุกข์ เกิดความเดือดร้อน กังวลใจ ไม่ควรทำอย่างยิ่ง คำตำหนิหรือคำสาปแช่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ไม่มีการปรารถนาหรือต้องการที่จะได้ยิน ได้ฟัง

4.1.5 การที่พระกษณะ เข้าไปมีส่วนร่วมกัมหาสงคราม ทำหน้าที่เป็นนายสารถึ บั้คัรบรมาศึกัให้ออรชุน แล้วพระองค์แสดงบทเพลง “ภควัทศิตา” แก้ออรชุน จนเกิดความ อึกัเทิมทำสงคราม จะเป็นการยุงให้พี่น้องทั้งสองฝ่ายใช้ความรุนแรงหรือเปล่า

หโย วา ปราสยสิ สวรคัม ชิตวา วา โภกษยเส มหึม |

ตสมา อุตติษฐู เกานเตยะ ยุทธาย กฤตนิศยะ²²³ || (2.36.)

รบเล็ดอรชุน ! หากท่านตายในสนามรบ สวรรค์ก็ยังไม่เปิดประตูรอ ท่านอยู่ แม้ว่าท่านมีชัย ความเป็นใหญ่ในแผ่นดิน ก็รอให้ท่านครอบครอง อยู่แล้ว²²⁴

โคลกนี้แสดงให้เห็นถึงคำพูดของพระกษณะ ที่พูดกระตุ้นเตือนให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ก็คือการรบกับข้าศึก ในขณะที่อรชุน (ฝ่ายปาณฑพ) ประสบความท้อแท้ใจ ไม่อยากรบญาติของตนเอง ซึ่งนำทัพโดยภึษมะ มีศัคคีเป็นปุ (ฝ่ายเการพ) ด้วยเกรงเป็นการทำบาปส่งผลให้ตนรก เพราะ กระทำการเนรคุณต่อญาติมิตร ทำร้ายผู้พระคุณในตระกูล พระกษณะ (ปางหนึ่งของพระนารายณ์) จึงกล่าววให้สติว่า “การทำสงครามเป็นหน้าที่ของกษัตรีย์ ซึ่ให้เห็นว่า การกระทำตามหน้าที่สำคัญยิ่ง กว่ากฤธรรม เมื่อเกิดความขัดแย้งกันให้เลือกทางแรก การกระทำนั้นหาใช่เป็นการเข่นฆ่ากันไม่ เพราะ อาตมมันนั้นฆ่าไม่ได้ เป็นธรรมดาชะตาลีชิตไว้ นั้นหมายความว่า คนที่ถูกฆ่านั้นเป็นคนที่ต้องตายอยู่ แล้ว การทำหน้าที่ของกษัตรีย์เป็นเรื่องดี หากถูกฆ่าก็ได้ไปสู่สวรรค์อยู่ดี หากกระทำนั้นเป็นการทำโดย ไม่หวังผลอันใดเลย ซึ่งเรียกว่า “นิชกามกรรม” เพื่อบรรลุโมกษะนั่นเอง²²⁵

ตามทฤษฎีอึงสาเพื่อสังคัมของฮินดูนั้น หมายถึงความมีใจกรุณาอุทึชชีวิตเพื่อทำ ประโยชน์แก่มหาชน จัดว่าเป็นจริยธรรมเพื่อสังคัม ซึ่งพระกษณะ ได้ค้ำนึ้ถึงหลักการข้อนี้ เห็น ความสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรณะ จึงกล่าวให้ออวาทโนเชงให้กำลึใจ ชักชวนเขา เพื่อทำ หน้าที่ของกษัตรีย์ให้สมบุรณ์

²²³ ह्यो वा प्रासयसि स्वरगाम् जित्वा वा भोक्षयसे महिम् ।

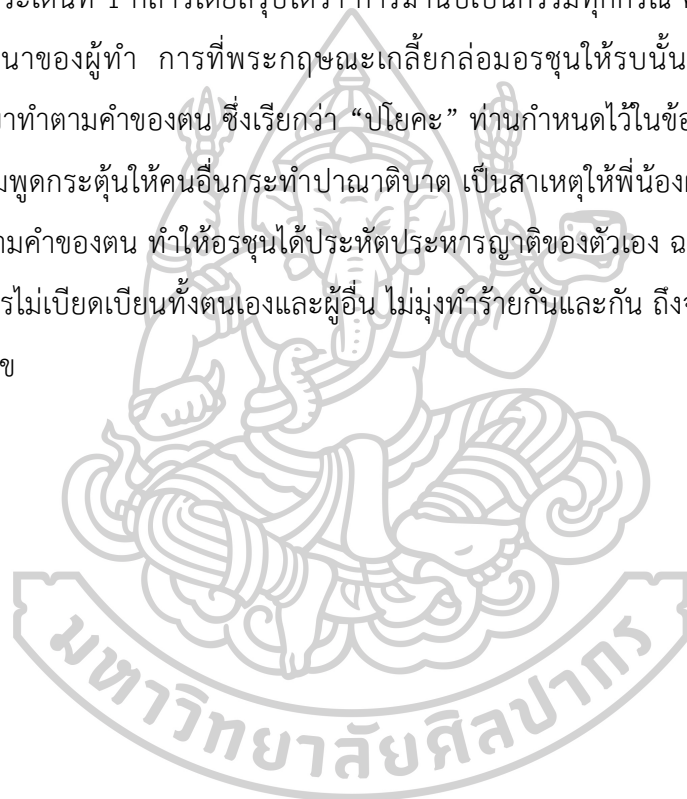
तस्मा उत्तिष्ठ कौन्तेयः युद्धाय कृतनिश्चयः ॥ (2.36.)

²²⁴ สมภาร พรหมทา, ภควัทศิตา (บทเพลงแห่งองค์ภควัน), (พิมพ์ครั้งที่ 4 สำนักพิมพ์ศยาม, 2547), 2.

²²⁵ วัชระ งามจิตรเจริญ, วารสารศิลปศาสตร์ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 บทวิพากษ์ปรัชญาภควัทศิตา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 33.

หากพิจารณาถึงเจตนาแล้วอรชุนนั้น เป็นคนมีคุณธรรมประจำใจ ดังคำกล่าวที่ว่า “เราไม่ยากรบกับญาติพี่น้องเลย เกรงจะผิดศีลธรรมประเพณีที่ปฏิบัติกันมา” นั้นอาจหมายถึงเขาไม่มีเจตนาฆ่าและมีความเชื่อเรื่องกรรมตั้งแต่แรก ในทางกลับกันทศโยธน์ที่คิดว่ากองทัพของตนนั้นยิ่งใหญ่กว่าและไม่คิดที่จะยอมถอยอยู่แล้ว จึงเป็นเหตุให้พระกฤษณะ กล่าวคำดังกล่าวข้างต้น อ้างตามคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์ว่าด้วยหน้าที่ของวรรณะกษัตริย์ ที่จะทำไปเพื่อรักษาบ้านเมือง ผดุงความยุติธรรม ให้ดำรงอยู่ต่อไป

ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เห็นว่า การทำสงครามนับเป็นการเข่นฆ่า เบียดเบียนกัน ซึ่งได้อธิบายไว้ในประเด็นที่ 1 กล่าวโดยสรุปได้ว่า การฆ่านับเป็นกรรมทุกกรณี ความหนักเบาของกรรมขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ทำ การที่พระกฤษณะเกลี้ยกล่อมอรชุนให้รบนั้น จัดเป็นความพยายามที่กระตุ้นให้เขาทำตามคำของตน ซึ่งเรียกว่า “ปโยคะ” ท่านกำหนดไว้ในข้อ อาณัติกบปโยคะ คือมีความพยายามพุดกระตุ้นให้คนอื่นกระทำปาณาติบาต เป็นสาเหตุให้พี่น้องฝ่ายเกอร์พและปาณฑพรบราฆ่ากันตามคำของตน ทำให้อรชุนได้ประหัตประหารญาติของตนเอง ฉะนั้น บุคคลควรยึดหลักอหิงสา คือการไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ไม่มุ่งทำร้ายกันและกัน ถึงจะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลของการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์จารึกศาสตร์ในมหาภารตะ โดยวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ เพื่อศึกษาเกณฑ์การตัดสินการกระทำของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เพื่อใช้ศึกษาวิเคราะห์จารึกศาสตร์ และเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาจารึกศาสตร์ในมหาภารตะนั้น ตามหลักธรรมของศาสนาพราหมณ์ฮินดูและพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่า

1. ทรรศนะเรื่องวรรณคดีที่แตกต่างกัน

แม้ว่าพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีต้นกำเนิดจากอารยธรรมอินเดียโบราณเช่นเดียวกัน มหาเทพยต์มหาภารตะถูกประพันธ์ขึ้นบนพื้นฐานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ดำเนินผ่านวรรณคดีพราหมณ์และกษัตริย์แสดงให้เห็นว่าวรรณคดี 4 มีความสำคัญตามปรากฏในคัมภีร์พระเวท ก่อนคริสตกาล 1000-1200 ปี กล่าวว่ วรรณคดีพราหมณ์ เกิดจากพระโอรสของพระพรหม มีเครื่องแต่งกายสีขาว หมายถึงความบริสุทธิ์ มีหน้าที่สวดมนต์ ให้คำปรึกษากับกษัตริย์ พวกที่เป็นนักบวชก็ทำหน้าที่สอนไตรเพทและประกอบพิธีทางศาสนา วรรณคดีกษัตริย์ เกิดจากพระอรุขของพระพรหม ถือว่าสืบเชื้อสายมาจากพระอาทิตย์ มีเครื่องแต่งกายสีแดง หมายถึงนักรบ ทำหน้าที่สู้รบ ป้องกันหรือขยายอาณาจักร ปกครองบ้าน เมือง และเป็นพระเจ้าแผ่นดิน วรรณคดีแพศย์ เกิดจากพระเพลาของพระพรหม มีเครื่องแต่งกายสีเหลือง เป็นพวกแสวงหาทรัพย์สมบัติ ได้แก่ พวกพ่อค้า คหบดี เศรษฐี และเกษตรกร วรรณคดีศูทร เกิดจากพระบาทของพระพรหม มีเครื่องแต่งกายสีดำหรือสีอื่นๆ ที่ไม่สดใส มีหน้าที่เป็นกรรมกร ลูกจ้างผู้ใช้แรงงาน และวรรณคดีจัณฑาล เกิดจากชายหญิงมีความสัมพันธ์กันข้ามวรรณะ จะทำให้บุตรธิดาที่เกิดขึ้นมาถูกรังเกียจเหยียดหยามจากวรรณะอื่น

การอธิบายถึงจุดกำเนิดของวรรณคดีทั้ง 4 แม้ว่าจะเป็นโครงสร้างการจัดระเบียบทางสังคม การแบ่งสถานะและหน้าที่ของบุคคลตามระบบวรรณะนั้น ได้อาศัยความแตกต่างของชาติกำเนิดเป็นเกณฑ์สำคัญ

ส่วนพระพุทธศาสนามีทรรศนะที่ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับระบบวรรณะของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังปรากฏในสมัยพุทธกาลนั้นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มิได้ทรงแบ่งคนออกเป็นวรรณะต่างๆ ตามคติความเชื่อของพราหมณ์ – ฮินดูแต่อย่างใด ดังปรากฏใน อัคคัญสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค สรุปใจความได้ว่า

เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ ปราสาทของนางวิสาขา ในบุพพาราม กรุงสาวัตถี ตรัสถาม สามเณรวาเสฏฐะและสามเณรภราทวาชะ ผู้ซึ่งเคยเป็นวรรณะพราหมณ์และได้มาบวชเป็นสามเณรว่า พวกพราหมณ์ที่เป็นญาติของพวกเธอได้กล่าวติเตียนอย่างไร สามเณรทั้งสองทูลว่า ถูกตำหนิอย่างรุนแรงที่ละทิ้งวรรณะพราหมณ์ซึ่งเป็นวรรณะประเสริฐ อันเกิดจากพระโอษฐ์ของพระพรหม เหตุใดจึงมาเข้ารีตกับพวกศิรัษะโล้น ซึ่งเป็นวรรณะต่ำทราม พระพุทธองค์จึงตรัสว่า พวกพราหมณ์เหล่านั้นมิได้รู้จริง เพราะพราหมณ์ทั้งหลายล้วนเกิดมาจากช่องคลอดของนางพราหมณี หาได้เกิดจากพระโอษฐ์ของเท้ามหาพรหมแต่อย่างใดไม่ ดังนั้น ไม่ว่าจะป็นวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ หรือศูทร ต่างก็มิได้เกิดจากพระพรหม แต่ล้วนเกิดมาจากช่องคลอดของผู้เป็นมารดาเสมอกันทั้งสิ้น และไม่ว่าจะเกิดมาจากวรรณะใดก็ตาม หากประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต ก็ควรได้รับการยกย่องว่าประเสริฐ แต่หากวรรณะทั้งสี่ประพฤติกายทุจริต วชิทุจริต มโนทุจริต ก็ควรได้รับการติเตียนว่าเลวทราม

2. ทรรศนะเรื่องบุญ-บาป ที่แตกต่างกัน

สำหรับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้นมีพื้นฐานความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ซึ่งถูกกำหนดโดยเทพเจ้า จากเรื่องมหากาพย์ว่า มีประเด็นทางจริยศาสตร์ เช่นการโยนลูกทั้ง 7 คนของนางคงคา การกระทำนโยคโดยอาศัยคำสั่งของแม่อดีตสามี โดยอ้างว่าแม่นั้นเปรียบดังเทพเจ้าองค์หนึ่งมีอำนาจในการตัดสินชะตากรรมของลูก การสาปแช่งผู้อื่นเสียชีวิตให้ได้รับผลตามคำ ของทั้งวรรณะพราหมณ์ และกษัตริย์ตลอดทั้งเรื่อง การเล่นสกาจนทำให้ต้องเสียบ้านเสียเมือง ตลอดถึงสงครามที่ทุ่งกุรุเกษตร เป็นเหตุการณ์ที่ชี้ชัดว่าเรื่องบุญและบาปนั้น เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นโดยพระเจ้า การทำตามหน้าที่ของตนตามวรรณะต่างๆ ถือว่าเป็นการทำตามประสงค์ของพระองค์ อย่างเช่นวรรณะกษัตริย์ซึ่งมีหน้าที่ต้องรบ เพื่อปกป้องบ้านเมือง กำจัดความอยุติธรรม

ส่วนพุทธศาสนามีทรรศนะต่อเรื่องกรรมว่า เป็นสิ่งที่บุคคลลงใจทำหรือทำด้วยเจตนา ถ้าทำด้วยไม่มีเจตนาไม่เรียกว่ากรรม เพราะขาดเจตนา ดังข้อความที่ว่า เจตนาว่าเป็นกรรม กรรมนั้นมีทั้งกรรมดีและกรรมชั่วขึ้นอยู่กับกระทำของบุคคลนั้น ส่งผลดีหรือผลร้ายแก่ผู้กระทำ ซึ่งกรรมนั้นแบ่งได้เป็น กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม ฉะนั้นเจตนาของแต่ละบุคคลจะเป็นตัวชี้ชัดถึงกรรมดีและกรรมชั่ว ตลอดถึงผลหรือวิบากที่จะให้ผลต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

ในมหากาพย์มหากาพย์ ยังมีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาอีกมาก ซึ่งสามารถนำมาศึกษาค้นคว้าต่อไป ดังข้อเสนอแนะต่อไปนี้

1. ศึกษาธรรมยุท ที่ปรากฏในมหากาพย์
2. ศึกษาเทพปกรณัม ที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดของชาวฮินดู

3. ศึกษาเปรียบเทียบหลักธรรมของพระกฤษณะกับพระราม
4. ศึกษาอิทธิพลของการนำคำสอนในมหาภารตะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาใน
ภควัทคีตา มาใช้ในการดำเนินชีวิตของชาวฮินดู

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ก. หนังสือ

กรมการศาสนา. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2525.

กรุณา - เรื่องอุไร กุศลาสัย. อินเดีย อนุทวีปที่น่าทึ่ง พิมพ์ครั้งที่ 4 .สำนักพิมพ์สยาม:

กรุงเทพมหานคร, 2544.

----- . มหาภารตยุทธ์ พิมพ์ครั้งที่ 6 . สำนักพิมพ์สยาม: กรุงเทพมหานคร, 2539.

กุสุมา รักษมณี. "การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต." มุลินีโครงการตำรา

สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 1991.

จางงศ์ ทองประเสริฐ. ป่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดียเล่ม 2 .กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตสถาน, 2540.

----- . ปรัชญาประยุกต์ ชุดอินเดีย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทต้นอ้อ แกรมมี่ จำกัด,
2539.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. ความรู้พื้นฐานทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2546.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525.

ดวงธิดา ราเมศวร์. อินเดีย : อารยธรรมยิ่งใหญ่แต่โบราณแห่งเอเชียใต้. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แพรวธรรม, 2537.

ธนิต อยู่โพธิ์. อานิสงสศีล 5 บัญญัติสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ-

ราชวิทยาลัย, 2539

ธรรมบท. ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหามกุฏราช-

วิทยาลัย, 2532.

เนห์รู ยวาทะลาล. พบถิ่นอินเดีย. กรุณา-กุศลาสัย เรื่องอุไร แปล. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

สยาม, 2545.

ปฎิภาณ มหรรณานิบัติ. ศาสนาทั่วไป. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา

เขตนครราชสีมา, 2547.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์.(กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2529.

พระพุทธโฆสเถระ. คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหา-

- เถร). พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทธนาเพรส จำกัด, 2554.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 17.
กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.
- . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม) พิมพ์ครั้งที่ 27. (กรุงเทพฯ ฯ :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2559.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 11. โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร, 2553.
- พันตรี ป. หลงสมบูรณ์. พจนานุกรมมคอ-ไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, 2543.
- ไพฑูริย์ พัฒนาใหญ่ยิ่งและคณะ .จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2551.
- ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิต (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรเจริญ
ทัศน์ จำกัด. 2539.
- วิทย์ วิศทเวทย์. จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร:
บริษัทอักษรเจริญทัศน์ จำกัด, 2535.
- . ปรัชญาทั่วไป : มนุษย์โลกและความหมายของชีวิต (พิมพ์ครั้งที่16). กรุงเทพมหานคร :
บริษัทอักษรเจริญทัศน์ จำกัด, 2543.
- วีระ ธีรภัทร. เรื่องเล่าจากมหากาพย์ มหาภารตะ เล่ม 1.ปทุมธานี: สำนักพิมพ์โรนิน จำกัด, 2552.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฒนมหาเถร). ความเข้าใจเรื่อง
กรรม. กรุงเทพมหานคร:วัดบวรนิเวศวิหาร, 2556.
- สเตซ ดับบลิวที. ปรัชญากรีก : *Acrtical History of Greek Philosophy* ปรีชา ช่างขวัญยืน แปล.
กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.
- สมการ, พรมทา. มนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิต. กรุงเทพมหานคร :พุทธชาติ,
2538.
- . พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ : โสภณี ทำแท้งและการอุณฆาต. พิมพ์ครั้งที่ 2.
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร, 2541.
- . พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคมและปัญหาจริยธรรม. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร, 2542.
- เสถียรโกเศศ นาคะประทีป, ลัทธิของเพื่อน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุรพา, 2507.
- สมโภชน์, เอี่ยมสุภาษิต. ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561.
- สุนทร ณ รังษี. ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ. พิมพ์ครั้งที่ 3 . สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร, 2545.

สรรเสริญ อินทร์ตันและคณะ, จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2552.

หลวงวิจิตรวาทการ. ศาสนาสากล. กรุงเทพมหานคร : ส.ธรรมภักดี, 2510.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. ปรัชญาอินเดีย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2524.

อุดม รุ่งเรืองศรี. เทวดาพระเวท. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2523.

องค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู. ประวัติและหลักธรรมศาสนาพราหมณ์-ฮินดู. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, 2525.

ข. วิทยานิพนธ์และเอกสารทางวิชาการ

กุลนิจ คณะฤกษ์, "ชนบประพันธ์และทรรศนะเรื่องความสร้างสรรค์ในวรรณคดีสันสกฤต : ศึกษาเปรียบเทียบจากรวรรณคดีมหากาพย์กับวรรณคดีกาวยะ" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552.

ดวงเด่น นุเรมรัมย์. "พุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม : กรณีศึกษาทรรศนะของนักวิชาการในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย". วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. 2545.

ดำรงค์ วิเชียรสิงห์. ปัญหาจริยธรรมที่เกี่ยวกับการทำสงคราม. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพวรรณ ละลี. "การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดด้านจริยศาสตร์ในทัศนะของคีร์เคออร์คและพุทธปรัชญาเถรวาท." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549.

นภาพร อัคระรังสีกุล. "การศึกษาเรื่องมหาภารตะที่ปรากฏในวรรณคดีไทย." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531.

นิติกร วิชума, "การศึกษาวิเคราะห์แนวคิด เรื่องนารายณ์อวตารในปรัชญาฮินดู", วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563.

ประภัสสร เขียรปัญญา. "การศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์พระมนุธรรมศาสตร์ฉบับภาษาสันสกฤตกับฉบับภาษามอญ." บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 1996.

ปอ บุญพรประเสริฐ. "การวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของอรชุนในคัมภีร์ภควัทคีตาตามแนวคิดทางจริยศาสตร์ของไฮเด็คเกอร์." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550.

พระมหาสำเนียง เลื่อมใส. "การศึกษาเปรียบเทียบธรรมบทและภควัทคีตา." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร-

- มหาบัณฑิต สาขาวิชาสันสกฤต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2019.
- พงษ์ศักดิ์ ภาณุรัตน์. "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทฤษฎีจริยศาสตร์ของอาร์.เอ็ม.แฮร์." กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- ไพลิน เตชะวิวัฒนาการ. "การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความดี ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับในปรัชญาของคานท์." กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุขสันต์ จันทะโชโต. "การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม ในพุทธปรัชญาและปรัชญาภควัทศิตา." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- สุธิดา งามเลิศ. "พุทธจริยธรรมกับเทคโนโลยีการแพทย์สมัยใหม่: กรณีศึกษาเซลล์ต้นกำเนิด." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550.
- กิ่งมาศ ทั้งสุวรรณ. เกณฑ์ตัดสินความดีในปรัชญาประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วต มิลล์ กับปรัชญาภควัทศิตา: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 3, 2563
- สำเนียง เลื่อมใส. ภควัทศิตา : สาระและแนวคิดสำคัญทางปรัชญา. เอกสารประกอบการสอน วิชาภควัทศิตา. กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546.
- สมหวัง แก้วสุฟอง. "การดำรงอยู่ของระบบวรรณะในสังคมอินเดีย" วารสารปณิธาน ปีที่ 14, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- เอกฉันท จารุเมธีชน. "คัมภีร์พระเวท : วรรณกรรมโบราณที่ไม่แก่กว่าโลกจะสลาย." วารสารอินเดียศึกษา, 2543.
- อาชวีภุริชญ์ น้อมเนียน. "แนวคิดทางสังคมเรื่องอาชีพจากมุมมองเรื่องวรรณะในศาสนาฮินดู". วารสารการบริหารการปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 2017.
- ดิเรก อุทรทวิการ ณ อยุธยา. "พระธรรมศาสตร์กับความเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ทางกฎหมายของชนชั้นนำไทย." วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2557.
- นาวิน เวชธรรม. "การละเมิด: ความสำคัญต่อการเล่าเรื่องในมหาภารตะ." วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2012.
- ประเวศ อินทองปาน. "สถานภาพและบทบาทของสตรีเพศตามแนวจริยศาสตร์ทางศาสนา." วารสารธรรมธारा : พระนครศรีอยุธยา, 2018.
- ประโยชน์ ส่งกลิ่น, "การฟื้นคืนกลับมาของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ." วารสารการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2561.
- ไพลิน เตชะวิวัฒนาการ. "เกณฑ์ตัดสินความดี ในพุทธปรัชญาเถรวาทเปรียบเทียบกับปรัชญาของ

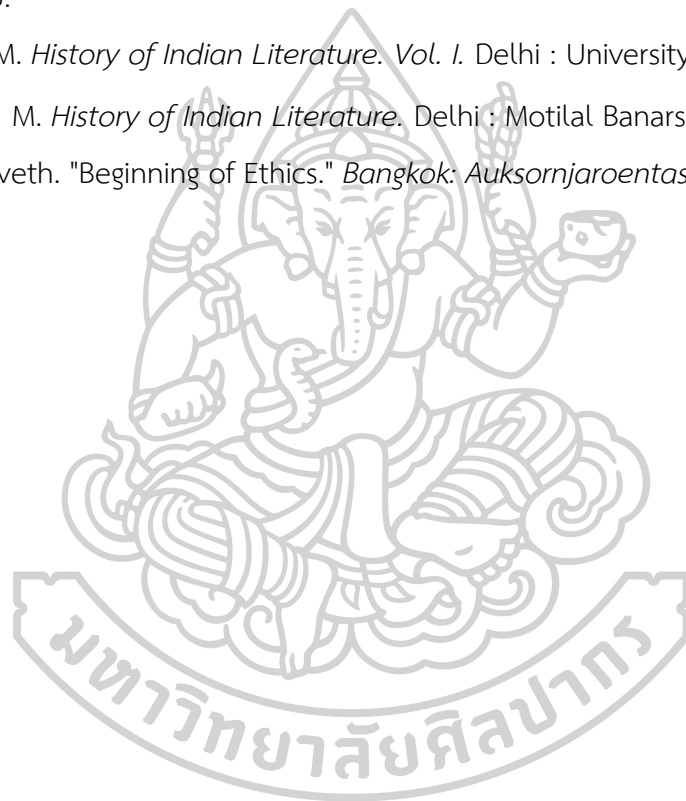
- คานท์." วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1995.
- ภัทรพร สิริกาญจน. "การศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ในงานเขียนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)." วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2011.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับอารยธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 24).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2536.
- วัชระ งามจิตรเจริญ. "บทวิพากษ์ปรัชญาภควัทคีตา." วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547.
- ศนิชา แก้วเสถียรและนัฐธิยา บุญอาพัทธ์เจริญ. "คำสาปของฤๅษีทิวราสกับการใช้กลวิธานป้องกันตนเอง." *Liberal Arts Review*, 2552.
- ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา. มหาภารตะ : ความสัมพันธ์ที่มีต่อวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ 2. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและชมรมบาลีสันสกฤต, กรุงเทพมหานคร, 2543.

ภาษาต่างประเทศ

- Aiyar, C P. Dr. Ramaswami, "The Cultural Heritage of India." Ramakrishna Mission Institute of Culture, Calcutta, 1962.
- Basham, Lewellyn. *The Wonder That Was India: A Survey of the History and Culture of the Indian Sub-Continent before the Coming of the Muslims*. New York: Grove Press, 1968.
- Banerjee, Nikunja Vihari. *Studies in the Dharmasastra of Manu*. New Delhi : Munshiram Manoharlal, 1980.
- Bühler, G., trans. *The Laws of Manu*. 1886 ed. Delhi : Motilal Banarsudass, 1993.
- Bilimoria; and team. *Indian Ethics: Classical Traditions and Contemporary Challenges*, 2007.
- Doniger, W. *The Rig Veda*. Delhi: Penguin Books India, 1994.
- MN. Dutt. *Mhabharata Sanskrit Text and English Translation* , Delhi India : Parimal Publications, 2004.
- Flood, Gavin D, and Gavin D Flood . *An Introduction to Hinduism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Freeman Michael, and Claude Jacquse. *Ancient Angkor*. Bangkok: River Book, 2006.
- Herman, L.A. "A Brief Introduction to Hinduism: Religion, Philosophy, and Ways of Liberation." *Philosophy East and West*, 1993.

- . "A Brief Introduction to Hinduism", Boulder Colorado : Westview Press.1991.
- Hobbes, Thomas, and Oakeshott. *Leviathan: Or the Matter, Forme and Power of a Commonwealth Ecclesiasticall and Civil*. New York: Macmillan Publishing Company, 1962.
- Hopkins, Edward Washburn *The Great Epic of India: Character and Origin of the Mahabharata*. Delhi India: Motilal Banarsidass Publishers, 1993.
- . *Epic Mythology*. Vol. 3: Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2020.
- J. A. B. Van Buitenen, Dharma and Moksa, *Philosophy East and West*, Vol.7, University of Hawai'i Press,1957.
- Kisari Mohan Ganguli (Translator), *The Mahabharata of Krishna-Dwaipayana Vyasa*, CreateSpace Independent Publishing Platform; 1st ed,2014.
- Kant, Ruth Cecily. *Arjuna in the Mahabharata : Where Krishna Is, There Is Victory*. Columbia, S.C.: University of South Carolina Press, 1989.
- Koven, Steven G. *Public Sector Ethics: Theory and Applications*. CRC Press, 2015.
- Macdonell, A.A. *A History of Sanskrit Literature*. Delhi: Motilal Banarsidass, 1971.
- MacIntyre, Alasdair, and Alasdair MacIntyre. *A Short History of Ethics: A History of Moral Philosophy from the Homeric Age to the Twentieth Century*. London: Routledge, 1998.
- Martinez, James Michael, and William D Richardson. *Administrative Ethics in the Twenty-First Century*. Vol. 28, New York: Peter Lang Publishing, Inc.2008.
- Mill, John Stuart. *Utilitarianism*. 7th ed. London British: Longmans, Green, And Co., 2004.
- Müller, Friedrich Max. *A History of Ancient Sanskrit Literature: So Far as It Illustrates the Primitive Religion of the Brahmans*. Williams & Norgate, 1859.
- . *A History of Ancient Sanskrit Literature*. Varanasi: Chowkhamba Series Office. 1968.
- Poona. *The Mahabharata*. The Bhandarkar Oriental Research Institute, 1974.
- Pratapaditya Pal; Stephen P. Huyler; John E. Cort and team. *Puja and Piety: Hindu, Jain, and Buddhist Art from the Indian Subcontinent*. (University of California Press,2016.

- Ronnaruen, S. "Introduction to Philosophy." *Bangkok: Aksornpittaya*, 1997.
- Roy, S.B. "Date of Mahabharata Battle." *New Delhe : Academic Press*, 1976.
- RK Sharma, Indian Society : Institutions and Change, **Publisher** : Atlantic 1999.
- Sarte, Jean-Paul. *Existentialism and Humanism*. Paris, 1970.
- Sen, Amartya. *Ramayana: Book 1: Boyhood*. Vol. 1: NYU Press, 2005.
- Stan van Hooft, "Understanding Virtue Ethics." England : Chesham, 2006.
- Vaidya, Chintaman Vinayak. *The Mahabharata: A Criticism*. AJ Combridge & Company, 1905.
- Winternitz, M. *History of Indian Literature*. Vol. I. Delhi : University of Calcutta, 1927.
- , M. *History of Indian Literature*. Delhi : Motilal Banarsidass, 1985.
- Wit, Witsataveth. "Beginning of Ethics." *Bangkok: Auksornjaroentas*, 1989.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล PhramahaApichai Samrid
วัน เดือน ปี เกิด 24 Dec 1992
สถานที่เกิด 127 หมู่ 1 บ้านท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
27120
วุฒิการศึกษา
ที่อยู่ปัจจุบัน วัดทุ่งเหียง เลขที่ 534 หมู่ 4 ต.หมอนหมอนนาง อ.พนัสนิคม ชลบุรี
ผลงานตีพิมพ์ -
รางวัลที่ได้รับ -

